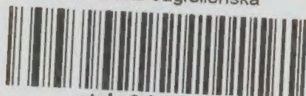

10754
I | 10755 | P
Kat. komp. Mag. St. Dr.

· I · W · D ·

· 1 · [illegible] · 9 · 4 ·

1075410755

29. III. 1.

Litur. 96.

A°. 1674.

29. III. 1. 3071 Prawo.

VIII. e. 50. a. b. c.

DECAS
QUÆSTIONUM
PUBLICARUM
REGNI.

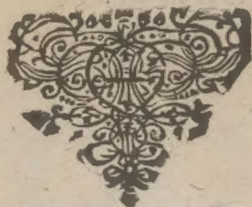
IN QUIBUS

ECCLESIASTICA JURA, ET IMMUNITATES ECCLESIASTICI STATUS ELUCIDANTUR.

Authore

ANDREA LIPSKI à Lipe, J.V.D.
Scholastico Cracovienſ. & Płocenſ.
Custode Gneſnenſ. S.R.M. à Secretis.

Cum ſpeciali Privilegio Sac. Reg. Majeſt. Poloniæ & Sveciæ.

DANTISCI;
SUMPTIBUS GEORGII FÖRSTERI,

ANNO CIↃ IↃC XLVII.

C. R. BIBLIOTHECA
VNIV. IAGELL.
CRACOVIENSIS
10755 I

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS AC FRATRIBUS.

JOAN. CASIMIRO
SECVNDO GENITO,

JOAN. ALBERTO
TERTIO GENITO,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI PRINCIPIS, DOMINI

D. SIGISMVNDI III.
POLONIÆ ET SVECIÆ
REGIS, &c. &c.

FILIIS

Dominis meis Gratiosissimis

S. P.

ON est sanè, Serenissimi & Excellentissimi Principes, quòd mirum cuiquam videatur, me primum inter omnes tàm gravi & arduo negotio tenellam istam ætatem vestram, non solùm præoccupare voluisse,

ſed vos etiam huic operi meo, in quo ſeriæ quædam, minuſque ætati veſtræ aridentes, de controverſiis inter ſtatum Eccleſiaſticum & ſæcularem quæſtiones continentur, Patronos præcipuos & ſingulares elegiſſe. Nam hujus mei conſilii non aliam fuiſſe rationem ingenuè profiteor, niſi quòd unicè id cuperem, ut ab ipſis quaſi incunabulis, priſcam religionem, quam à Sereniſſ. pientiſſimiſque illis majoribus & parentibus veſtris accepiſtis, & in qua nunc à Sereniſſ. Regina inſigni pietate religioneque prædita, matre veſtra, omni cura & ſtudio educamini, ita imbibatis & addiſcatis, ut illius amore inflammati, Eccleſiaſticum quoque ordinem, qui Catholicæ Romanæ fidei præeſt, commendatum habeatis, ac diligatis. A teneris etenim aſſueſcere multum eſt, ut præclarè dixit ille. Ego ſanè, quò amplior eſt Majorum veſtrorum majeſtas & celſitudo, ex quibus prodiiſſe tot orbis Chriſtiani Monarchas admiramur; quò magis excellens Sereniſſimorum parentum veſtrorum pietas, quò ſanctior educatio veſtra, quò denique indoles veſtra multis præſtantiſſimis Dei muneribus adornata, præclarior eſt, hoc majorem atque certiorem ſpem animo concipio, futurum ut cum eminentiſſimorum Majorum veſtrorum, à quibus non proſapiam tantummodò Regiam, ſed etiam auguſta illa nomina CASIMIRI & IOANNIS ALBERTI fauſto omine ducitis, veſtigiis inceſſeritis, eorum laudem atque decus ſempiternum, non æquare modò, verum etiam ſuperare poſ-

re poßitis. Quam ut vobis largiatur Dominus IESUS sapientiam & gratiam, qua & ipse dum puer esset proficiebat apud Deum & homines, divinam ipsius bonitatem precor. Vivite igitur incolumes, & in spem Regnorum egregie in omni genere virtutum crescite inclyti HEROES atque magna REGUM propago.

Serenitatum vestrarum

Devotiß. atque addict. Servitor.

ANDREAS LIPSKI à Lipe J.U.D.
Scholasticus Cracovien. & Plocen. Custos Gnesnen. S.R.M. Secret.

INDEX

VII.

VII. Vtrum ordo Eccleſiaſticus ad onei publica ferenda teneatur, & an ſubditi illorum, puta Sculteti & Advocati ad expeditionem bellicam cogi poſſint?

VIII. An articulus Confœderationis Anno D. 1573. de pace inter diſſidentes in religione tenenda, ſub Interregno editus, & in volumen Conſtitutionum Regni inſertus, legis vim habeat, necnee?

IX. De jure patronatus atq, Corteſanis, & an aliquando patroni jure præſentandi privari poſſint?

X. De præſcriptionibus, & an res ſeu bona Eccleſiæ præſcriptione acquirantur?

SVM.

SUMMA

PRIVILEGII REGII.

VLADISLAUS IV. Dei gratia Rex Poloniæ & Sveciæ, Magnus Dux Lithvaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ. Czernichoviæ Livoniæq; &c. &c. &c. Diplomate suo sanxit, ne quis Observationes Practicas ANDREÆ LIPSKI *à Lipe, Episcopi Cracoviensis, intra triginta annos, in Regno Poloniæ Magnoq; Ducatu Lithvaniæ, cæterisq; annexis Ditionibus excudat, aut alibi terrarum locorumvé excusas, in hoc Regnum Magnumq; Ducatum Lithvaniæ inferat, venalesq; exponat, præter* GEORGII FÖRSTERI *Bibliopolæ Regij voluntatem. Qui secus faxit præter confiscationem exemplarium viginti Marcarum puri auri, cujus medietas Fisco Regio, altera Delatori cedere debet, pro libris sic illatis solvendarum pœna mulctabitur, uti latius patet ex literis datis Varsaviæ 26. Mensis Aprilis, Anno 1645.*

Vladislaus Rex.

ADAMVS JOHANNES de KOMOROW,
Can. Crac. Regens Cancell.

PRZEMOWA

Tegoz Autorá do Stanow Koronnych, imieniem wſzytkiego Duchowieńſtwá, ná Compoſicyą w Warſzáwie Roku Páńſkiego M.DC.VII. przypádáiącą, ſpiſána y nágotowána.

Duchowieńſtwo wſzytko / náſzy Mośćiwy PP. y Bráćia / ktore ná ten Akt z Seymu przyſzłego Warſzáńſkiego náznáczony / nas poſłało; Mátkę nas wſzytkich ſpolną Kośćioł powſzechny Chrześćiáńſki / bárzo ſchorzáłą / okáleczoną / y śmiertelnemi ránámi bolejącą / ſtáwia przed oczy Wáſzmośćiow / ktorzyśćie ſie tu zjáchali / będąc tákże poſłani od drugiey Bráći domá pozoſtáłey, dla zleczenia y porátowánia á opátrzenia zdrowia jey. Zá co niechay Pánu Bogu będźie cześć y chwałá wiekuiſta. Ale áby ſie tym ſnádnieyſzy rátunek y lekárſtwo jey ználeść mogło / wprzod trzebá poznáć chorobę / y te rány / kiedy / jáko / y od kogo zádáne jey ſą. Krotce mowiąc / pięć ran bárzo ſzkodliwych ná członkách ſwych odnioſłá y odnośi mátká náſzá Kośćioł Kátholicki / ktore nie tylko zágoić ſie jeſzcze nie mogą / ále im dáley tym bárziey ſie odnawiáją.

Zrániona jeſt naprzod ſrogą y okrutną rąną w głowę ſwą od Confederácyey: jáka to jeſt rána / y co zá chorobę z niey ćierpi Kośćioł Boży / mowić o tym wiele nie potrzebá / ſkutek to ſam pokázuie. Bo jáko ſkoro ná świát ſie vkázáłá (á vkázáłá ſie Sub Interregno, ná ten czás kiedy Páná zobcych krájow obierano) zárázem miáſto pokoju ktory miał z niey płynąć / wielki niepokoy tam in politicis, quàm ſpiritualibus záwziął ſie w Koronie / ktorego ſkutkow y teraz oto świeżo doználiſmy / á day Boże ábyſmy więcey nie doznawáli. Chcą tego po nas ludźie rozney religiey / ábyſmy tey nowey Confederácyey jáko práwu podlegáli: á nie baczą

tego/ że práwá żadne v nas ſtánowione być nie mogą bez
pozwolenia ſtanow wſzytkich Koronnych/ w czym ſie tez
bez wſzelákiego wątpienia zámyka ſtan duchowny. Ták
jáko Státut Zygmuntá pierwſzego w Piotrkowie/ Roku
1538. poſtánowiony obnawia temi ſłowy: Cõſtitutiones nn-
vas non niſi Conſiliariorũ & Nuncioram Terreſtrium conſenſu, ſe-
cundum Statutum Alexandri Regis faciemus, &c. A tá miłá Con-
federácya/ jáko ſie wyzſzey wſpomniało/ nie ſwego czáſu/
mimo wolą y pozwolenie nie tylko wſzytkiego duchowień-
ſtwá/ ále wielu zacnych y przednych ludzi ſtanu Rycerſkie-
go: tudźieś cáłych Woiewodztw niektorych/ jáko Płockie-
go/ Mázowieckiego/ y Ráwſkiego/ y innich: o czym świá-
dczą proteſtácye do Akt roznych podáne/ jeſt vknowana.
przećiwko ktorey nie zaniedbali y ći/ ktorzy byli poſłáni
do Francyey po nowego Królá/ támże zárázem przy odda-
wániu Elekcyey y odbierániu przyśięgi proteſtowáć ſie.
Wiec przy Koronácyey znowu wſzytko Duchowieńſtwo/
y z nimi wiele Senatorow świeckich ſolẽniter ſie proteſto-
wáło. Czego wſzytkiego bedźieli potrzebá/ gotowiſmy au-
thenticè dowieść. A wiec to zgodá/ wiec to práwo/ gdźie ták
wiele proteſtáciy záſzło? niechay ſie przypátrzą dobrze/ je-
ſlize tákowym kſztałtem/ ábo tákowym porządkiem prá-
wá one dawne y ſpiſki przodkow náſzych miłych ſtánowio-
ne były. Nie dáleko chodząc/ mimo innych wiele ſpiſkow y
Confederáciy (ktore jáko ſie to z metryk Rzeczypoſpolitey
pokázuie/ nie miał w kázdym z oſobná Woiewodztwie by-
wáły) one generálną Confederácyą w Korczynie Roku
1438. die Martii vczynioną wezmićie W. M. przed ſie/ obaczy-
ćie tám M. W. dáleko inſzy rząd około ſtánowienia praw
y ſwobod ſumnienia ſie dotykáiących. Mowi tám na-
przod tá Confederácya: Nos Principes ſpirituales & ſeculares.
A tu obáczćie W. M. jeslize w tey nowey Confederácyey
ktorą ná nas wloką/ jeſt wzmiánká jáká o Duchownych:
Abo jesli jeſt/ tedy tylko dicis cauſa duchowni ſą miánowa-
ni. Mowi potym dáley: Barones & Comites, Principes, Mili-
tes, Nobilitas, Civitates, totaq; communitas Regni Poloniæ, ſingu-
lariter

lariter ſinguli, & univerſaliter univerſi, eodem animo, eadem voluntate, ſcientia & aſſenſu, & rati habitatione. Pátrzćie jáka tu zgodá/ jáka jednosć/ jákie wßytkich ſtanow zezwolenie? coż dáley mowi? Quicunq; hæreticales errores favere vel promovere vellent, in eorum deſtructionem conſurgere volumus. Y dáley jeßcze: nec pro eis loqui volumus aliquod verbum ſed punire permittimus. Nie wſpominájąc tu Státutow Jágielonowych w Wieluniu Anno Domini 1424. Zygmuntowego w Toruniu Anno 1520. y w Krákowie Anno 1525. vczynionych. Tákże innych Ediktow/ Dekretow/ y Mándatowow od Krolow/ Zygmuntá y Augustá/ do Stároſtow/ y innych vrzedow wydánych/ áby prava dogmata á miánowićie Picardorum, Boemorum, Anabaptiſtarum, Sacramentariorum, Luteranorum, & aliorum Hæreticorum bronili/ y rozśiewáć nie dopußczáli. A jákoż dla miłego Bogá te práwá gruntowne/ te Státuty poważne/ te Confederácyie pierwße y świątobliwe ná plácu ſwym zoſtáć ſie bedą mogły/ jeslize tá nowa y tumultuarie vknowána Confederácya ex diametro práwie ták poważnym y mocno vgruntowánym práwom przećiwna/ mieyſce mieć ma? coż już bedzie po práwách/ nie tylko duchownym oſobom ſłużących/ ále y świeckim: co po przywileiách/ co po Statutách/ kiedy wßytko to ſtudia & opiniones privatorum zepſowáć y podnośić pro arbitrio ſuo bedą mogły? Wiec pátrzcie W. M. co tu dáley za tym idzie. Vdawáią to diverſæ religionis ludzie/ y pieknym płáßczykiem przykrywáią/ że idzie o pokoy poſpolity. My záiſte niewiemy co to zá pokoy/ kiedy ná wiáre powßechną/ ná oſoby duchowne/ ná ſługi Boże/ ná Kośćioł jego náſtepują/ y wniwecz práwie obrećić go chcą: á żeby to prawdá byłá/ przyznáć nam to káżdy muśi/ że naprzod tá Confederácya to ma w ſobie/ żeby káżdemu jákieykolwiek condicyey człowiekowi/ wolno było wierzyć/ nabożeństwá záżywáć w máietnośći ſwey podług vpodobánia ſwego. Záczym rzecz pewna/ że proſtemu człowiekowi/ á naybárziey vbogim poddánym/ już bedzie záwárta drogá do prawdziwey

wey chwały Bożey. A jáko ſie już teraz znayduie tego wiele/ że pan ſwym poddánym nie dopuśći winſzym Kośćiele bywáć/ jedno wßwym zborze. A toż widźićie W. M. że tá Confederácya vbogich ludkow duße/ krwią niewinną Páná y Zbáwićielá naßego odkupione/ ná mieśnie (jáko poſpolićie mowią) játki wydáneby od nas być muśiáły: czego nas vchoway Pánie Boże. Druga/ zá tákową Confederácyą/ ázażby fundácye/ errekcye/ y inße nádánia ludzi pobożnych vſtáć nie muśiáły? Azażby Kośćioły Kátholickie / ßpitale / klaßtory/ zá tákowym práwem wnet niebyły ſprofánowáne/ y ná brzydkie Panu Bogu nabożeńſtwá obrocone? A co więtßa/ á jáko my to Duchowni/ bá y wßyſcy Kátholicy/ ktorzy jedney głowie naywyżßemu Papieżowi podlegamy/ y jeden powßechny Kośćioł Chrześćiáńſki Rzymſki wyznawamy / te Confederácyą zá práwo przyimowáć możemy? Azaż niewiemy że jeden tylko jeſt pan/ jedná wiárá/ jeden krzeſt/ jedná práwdá y co nam Apoſtoł ś. roſkázuje / ábyſmy ſie ſtrzegli offenſiones & offendicula præter doctrinam quam didicimus. A tá Confederácya nic inßego nie ma w ſobie / jedno żebym ja katholik to trzymał o wierze Luterſkiey/ Nowochrczeńſkiey/ y inßych że jáko wiárá mojá jeſt prawdziwa/ ták y jego: y jáko ja w ſwey wierze mogę być zbáwion/ ták y on w ſwey. A nie tylko ábym ja ták rozumiał: ále żebym gdy bronił w jego opiniey. Co jáko bydź może/ niechay to ſądzi káżdy báczny/ Inßać jeſt rzecz tych rzeczy przebaczywáć/ ácz y to żáłoſna ále propter bonum pacis á to y w tym ſie ludźiom dogádzać muśi: á inßa ſpiſowáć ſie y obowiezowáć ná pomagánie y obronę tákich rzeczy / jákowa jeſt tá Confederácya Bo to expreſſe ma w ſobie / eos defendemus & tuebimur. Doſyć złego/ pánie miły Ewángeliku/ że ja ćiebie ćierpię / znoßę kumam ſie z tobą/ żadneyći przykrośći nie wyrządzam: á jeßcze ćie mam bronić zá twą krzywdę ſie záſtáwiáć. á ty mnie Kośćioły pſuieß / Klaßtory obalaß/ dobrá kośćielne ßárpaß/ á ná ſwoy pożytek właſny obracaß: wielkaby

to

to byłá á nieſłycháná nieſpráwiedliwość/ czego vchowa-
nas Pan Bog z miłośierdźia ſwego świętego / y ći ták
ſławni potomkowie onych zacnych przodkow Polſkich:
ktorzy zá kátholicką wiárę mężnie ſie zaſtáwiáli/ nigdy te-
go nie dopuſzczą. W czym áby ich Pan Bog mądrość ią-
ſwą poſiláć raczył, my niegodni kápłáni do jego ś. miło-
ści w gorących modlitwach naſzych wćiekáć ſie będźiemy.

Idźmyż do drugiey rány tey Mátki náſzey miłey.
Zrániona jeſt y práwie okáleczona gwałtem czáſow przeſz-
łych wręcze práwá/ ktorą jey Pan Bog wſzechmogący ná
poſtrách złym á nieposłuſznym ſynom/ mieczem onym du-
chownym/ co jeſt jurisdictione Ecclesiastica vzbroił. Tá nie
tylko już jeſt zwątlona: ále práwie obálona/ y z gruntu
podnieśiona. Co jeśliż nie żáłoſna/ jesliż nie ſzkodliwa/
rozum ſam nas ſłuſznie w tym rozſądźi ma. Aſkąd/ pro-
ſzę kácerſtwa/ y inſze tym podobne przeſtępſtwá/ ktore
máieſtat Páná Bogá wſzechmogącego ſrodze obrażáią/
tu w Koronie zágęśćiły ſie: jedno ſtąd/ że nie máſz ktoby
okrzywdę Bożą/ y obelżenie máieſtatu jego świętego vy-
mowáć ſie miał. Co właſnie y według przykazánia Bo-
żego y według práwá przyrodzonego ſamym ſługom
Bożym/ á nie komu inſzemu należeć ma. A dla tegoż
wſzytkie práwá poſpolite Chrześćiáńſkie/ ſtan duchowny
chćiały mieć judices & vindices tákowych wyſtępkow. Tym
przykłádem ſzli przodkowie WW. MM. tudźież y Kro-
lowie oni święći/ ktorzy ſtanowi duchownemu ten miecz
w ręce podáli/ y rozſądek inter lepram & lepram poruczyli/
tym ſpoſobem/ áby seculare brachium dekretá / y wynálázki
ich nád wyſtępnymi y zákletemi do ſkutku przywodźiło.
Między wielą innych / godźi ſie przypomnieć wieczney
w tey mierze pámiątki godny Státut Zygmuntá Kro-
lá/ Roku Páńſkiego 1543. vczyniony/ ktory te ſłowá ma w
ſobie: Inprimis ad ſpirituale judicium pertinet judicare differentias
religionis, hæreſes videlicet, ſchiſmata, blaſphemias cōtra Deum &
Apoſtaſias. pro decimis, ſeptē Sacramēti. Eccleſiæ, veneficiis, ſacrile-
giis, & ſimonia, &c. Cóż może być jáśnieyſzego/ co dowodniey-

ſzego/

jego/ nád to práwo? Acz mogłoby ſie pokazać wiele inných diplomátá y Státutow tym podobnych o tey jurisdikcyey duchowney dosyć jawnie y jáſnie obmawiáiących: Ale folguiąc czáſowi/ z tym ſie rozwodźić teraz niechcemy/ zwłaſzczá że nie rozumiemy/ áby ſie kto ználeść miał/ ktoryby tego ſtanowi duchownemu nie przyznawał/ że jáko wiárá kátholickà náſtáłá tu w koronie/ tak zárazem poſpołu z nią jurisdictio Ecclesiastica w reku v Duchownych byłá. Tego jednak minąć ſie nam nie godźi/ jesliby ſie kto nátym ſądźić chćiał/ jákoby jurisdykcya duchowna zá Auguſtá krolá zniesiona bydź miáłá. Czego y nie widźimy w práwie poſpolitym/ y choćby ſie też co tákowego ználáżło/ zá práwo tego nie przyznawamy: gdyż tákowym ſpoſobem nie tylko przywileie kośćielne/ ále wſzytkie práwá Koronne zwątlone muśiałyby bydź. Bo ſtan duchowny wſzytek temu kontrádikował/ á oſobliwie Ich M. Xiężá Biſkupi/ na ten czás ná Seymie wálnym będący/ wſtawſzy zmieyſć ſwych z rády wyſzli proteſtácyą o to ſolennem vczyniwſzy/ ktora będźieli tego potrzebá ſnádnie pokázać ſie káżdemu może. Rozſądźćieſz to tedy W. M. jeslize nie ſłuſznie ná te rány tá Mátká náſzá boleie/ jeslize nie ſłuſznie do Páná Bogá o pomſte/ ábo rácżey/ żeby tym ktorzy jey te władzą zreku wydźieráją vpámietánie raczył dać/ wzdycha. Nie o ſtánći duchowny tak dálece idźie/ ktorzy. in humilitate & patientia zwykli possidere animas suas, ále idźie o gniew Páńſky/ o kaśń Bożą ſrogą/ ktora nád námi już práwie wiśi/ y już ſie jey rekámi dotykamy. A nie dźiwo/ kiedy wſzeláki: przeſtepſtwá/ jáko ſie wyżſze y powiedźiáło/ májeſtat jego obrażájace/ nie tylko nie hámują ſie: ále owſzem gore biorą/ ſtąd że crimina manent impunita, á ordini Ecclesiastico záwiązána reká/ że nie może judicare malum. Czuyćie ſie W. M. dla Páná Bogá/ á chći yćie wżdy kiedy to obaczyć/ że owas ſámych/ y o ſumnienie wáſze idźie.

Trzeći ſzwánk w rece lewey/ ktora podawáłá chlebá ſynom ſwym ſługom Bożym ſzkárádźie podiełá. Chleb

nie

nic inßego nie jeſt / jedno dźieśieciny kośćiołowi y ſługom jego należące / ktore Pan Bog ſobie ná wychowánie ſług ſwych zoſtáwił / o czym piſmá pełno wßedźie / ták w nowym jáko y wſtárym zákonie / v Doktorow świetych / y nie trzebá o tym wiele wywodow. W Koronie od wźięcia wiáry powßechney Chrześćiáńſkiey/naprzod od Mieciáwá Krolá pierwßego Chrześćiáńſkiego/ dźieśiećiny ze wßytkich dobr kośćiołom ſą nádáne y fundowáne. Toż potym y drudzy Krolowie/ jáko Bolesław / Kázimierz Wielki / Władyſław/ Jágiełło/ y jego potomkowie/nie tylko świątobliwie potwierdźieli: ále y hoynie á ßczodrobliwie tego chlebá kośćiołowi przyczynili: á co jeßcze wietßa / tych ktorzy go ſługom Bożym vwłáczáć chćieli / hániebnie karáli. Długiby to czas wźięło wyliczáć wßytkie te práwá y przywileie około dźieśiećin / ktorych pełno nie tylko w Státutách Koronnych / ále y po metrykách ták kośćielnych / jáko y Krolewſkich: kto nie jeſt gośćiem w tey Koronie/ á jeſt przyiaćielem prawdźie / bez wiela wywodow przyznáć to vltro muśi: że dźieśiećiny kośćiołowi Bożemu / y ſługom jego jáko właſne y iſtotne dźiedźictwo od Krolow y Panow náßych / ktorzy te Rzeczpoſpolitą fundowáli/ ſą pozwolone/ nádáne/ y mocnim prawem vgruntowáne. Ale ázaß przez te kilká ſet lat byłá o tym kiedy wzmiánká/żeby ich kápłanom kiedy vmykáć miano? Bo kontrowerſia oná / ktora zá Kázimierzá wielkiego wßczełá ſie/byłá miedzy Bodzántą Biſkupem Krákowſkim/ á miedzi obywátelmi Woiewodztw máłey Polſki: á nie byłá nigdy o práwách dźieśiecinnich: ále tilko o ſpoſobie wybieránia y wytykowánia y zwożenia ich. Jaſne ſą słowá tego Státutu/ ſnadnie ſie káżdy z niego w tey mierze ſpráwić może. Zámilczeć y przepomnieć ſie nie może ná teráznieyßym plácu/onego wielkiego y świątobliwiego Krolá Władyſłáwá Jágiełá Státutu / ktory ták ſie ma: Quicunq; Princeps ſeu Capitaneus. Baro, Nobilis, decimas quas ſibi Deus inſignum univerſalis dominii pro alimento ſervientium reddi cenſuit, rapuerit, invaſerit, &c. Stąd jáſnie ſie znáczy/iż oni dawni Monarchowie tey Korony/dźieśiećiny

według

według práwá Bożego y narodow wßytkich/ ſtanowi duchownemu należące przyznawáli: y práwem piſánym/ ktore w Státutach ko onnych zámyka ſie/ vtwierdźili y vmocnili. Co jesliż ták jeſt/ jákimże práwem ábo rácz y nieſpráwiedliwośćią przychodźi teraz do tego/ że zacnych onych przodkow náßych ſtárożytna pobożność w hánbe y ſromote nas wßytkich obrácáć ſie ma/ że dźiśiećiny kośćiołom/ żywność kápłanom/ ozdobe ołtarzom/ ſámemu ná koniec Pánu Chryſtuſowi ofiare przez gwałt y nieſpráwiedliwość wielką odeymują. Záćiągniona jeſt ná przodki náße niewiemy przecz/ y jáka kompoſycya/ á zátym ſuſpenſia. Y muśimy teraz z onym Prorokiem mowić: Patres noſtri comederunt uvam acerbam, & obſtupuerunt dentes noſtri. Záprawde ták ſie z námi dźieie. Kto to ſłychał kiedy/ áby creditor z dłużnikiem ſwoim muśiał ſie zgadzáć o to co mu on winien: ábo żeby credytor ták długo czekáć miał/ pokiby dłużnik zgody (ktoraby ná woley jego zoſtawáłá) z nim nieſkonczył: Nie rzeke nie ſłußna/ y nie ſpráwiedliwa/ ále prawie śmießna byłáby ſpráwá/ dáć ſie o ſwoje właſne ná cudzą dyßkrecyą. Tymże záiſte kßtałtem y tá Páni Compoſicya/ z námilſzą corką ſwą ſuſpenſią jeſt ná nas wewleczona. Wżdyć nie tylko według wſzelákich praw/ ále do rozumu ſie vćiekßy/ Compoſicya bywa o rzecz wątpliwą/ niepewną/ ktorą poſpolićie oboja ſtroná ſobie przywłaſzcza: á nie o rzecz jáſną/ pewną/ y właśćiwą/ jáko jeſt práwo Kośćiołá Bożego/ y nas ſług jego na dźiśiećiny. Co iż ſie już wyżſzey wſpomniało powtárzáć niechce. Malić ſie prawdá rzecz/ dawnoć już ſzyie złamáć miáłá ſłuſznie tá miła ſuſpenſia: Bo wyczytawßy w támże Conſtitucyą/ y ná mentem ábo rationem rei, jáſnie ſie to pokázuie/ że już dawno koniec ſwoy wźiełá. Abowiem expreſſè to jeſt w niey: A exequucyą do drugiego Seymu/ ná ktorym też Compoſicya być ma/ ſuſpendujemy. A toż niewiemy jáko ináczey to rozumieć ſie ma/ jedno że tá ſuſpenſya nie dłużey jedno do blizko przyſzłego Seymu/ ná ktorym y do compoſycy y przyść

przyść miáło/ trwáć miáłá Bo kiedyby ſimpliciter do compoſicyey/ á nie miánowawßy pewnego czáſu/ tá ſuſpenſya zoſtawáłá: tedy tá clauſula (ná ktorym też compoſicyá bydź ma) nie pot ' bnieoy przydáná byłá: jáko y owá druga/ ſine præjudicio utriusq; partis. Bo á kto w tym wątpić może/ że tákowa ſuſpenſya nieſkończona / ktoraby in arbitrio adverſæ partis zoſtawáć miáłá / ſtanowi duchownemu muśiáłaby bydź bárzo ßkodliwa y niebeſpieczna. Weyrzawßy też in mentem & rationem ipſius legis, gdyby tá ſuſpenſya nie do bliſko przyßłego Seymu / ale do niezámierzonego pomienioney compoſycyey czaſu trwáć miáłá: á coby inßego ſtąd było / jedno jáko poſpolićie mowią / Márchultowe drzewo. Boby ći/ ktorym dźieśięćiny nie ſmákuią ſnádnie temu zábiegáć mogli / żeby compoſicya nigdy nie doßła: á zátym żeby też ſuſpenſya ná wieki trwałá. Nie trácąc jednák ſercá otoſmy ſie tu ſtáwili miedzy WW. MM. ná ten plác z wielką chęćią/ á ßczerą y vprzeymą powolnośćią y ſkłonnośćią do wßytkich ſpoſobow y śrzodkow/ ktore jedno ſłußnie/ ſpráwy y z przywileymi náßemi zgadzáiące ſie/ od WW. MM. nam podáne będą. Obiecując to/ że nas W. M. w żadney ſłußney y ſpráwiedliwey rzeczy alienos nigdy nie vznaćie. Pewni też tego będąc/ że y W. M. wzáiemną ßczerość y vprzeymość w tych ſpráwách nam y wßytkiemu Duchowienſtwu pokażećie/ y nic tákowego po nas/ ćzegobyſmy illæſa conſcientia noſtra, & ſine præjudicio jurium, privilegiorum, ac immunitatum Eccleſiaſticarum vczynić nie mogli/ potrzebowáć nie będźiećie.

Vkázuie jeßcze dáley tá Mátká náßá WW. MM. okrutną ráne w boku/ ktora do ſercá jey przenikájąc już práwie do grobu wpráwić ją chce. Azaż nie śmierći ſie rowna / pátrzyć ná ták wielkie znißczenie y ſprofánowánie kośćiołow/ y innych mieyſc świętych ná cżeść ychwałe Bożą od świątobliwych onych przodkow fundowánych. Znáyduie ſie w ſamey Diocezyey Krákowſkiey do kilku ſet kośćiołow Katholickich zburzonych/ y rozmáitemi ſpoſobámi zepſowánych: nuż w Gnieznienſkiey pewnie ſto

przeszło: á w Kuiáwskiey niemal tyleż/ tákże w inszych. Idźmyż do dobr/ funduszow/ czynszow/ y skárbow kościelnych/ O Boże/ jáko wiele sie tego/ tám gdźie nie miáło bydź/ obróciło. Nápátrzáły sie oczy ludzkie tego/ kiedy kielichy y krzyże kościelne zlewano/ kiedy ornaty krájano/ kiedy insze ápparaty kościelne psowano/ y wniwecz obrácano. A wiecto nie żal/ nie boleść serdeczna/ nie tylko kápłanowi/ ale nayodźiebleyszemu kátholikowi patrzyć ná to/ kiedy rzeczy Pánu Bogu świątobliwie oddáne w márny pozrzek ludzki sie obrácáią: á przećie o ták wielką krzywdę Bożą/ y obelżenie máiestatu iego práwá v nas nie mász/ y milczeć każą. O jáko niezbożność/ y rzecz sie może szaleństwo niewy powiedźiáne: Chcemy aby nam Pan Bog błogosłáwił/ y dárowáł nam pokoy: á my go ták lekce sobie poważamy/ álboć rozumiemy że non est Deus: utinam aliquando saperemus & intelligeremus.

Odnosi ostátnią ránę w nogách/ z ktorą áczkolwiek sie odkryć niechce: jednák bárzo ją boli/ y muśi ná nie nie pomáłu chramáć. á to z tey miáry/ że sługi kośćelne y osoby duchowne/ mimo stárodawny zwyczay/ y práwo wszytkich práwie narodow Chrześćiáńskich opisáne/ mimo dekretá Synodow świętych/ á nákoniec mimo sáme powołánie ich/ od włásney głowy naywyższego pásterzá y námiestnikow jego/ do świeckich jákichsi subsellia poćiągáją. Bo gdyby ná tym stánąć miáło/ żeby kápłáni jáko niektorzy chcą/ nie prezd Biskupy y przełożonymi swemi/ ále przed vrzędámi świeckimi in personalibus stáwáć y spráwowáć sie mieli. A w coż ich prerogátywy/ w coż práwá duchowne y Kanony święte/ kiedy mnie kápłáná lubo to Státutem koronnym/ lubo Máydeburskim práwem/ ábo Sáxonem jákim sądźić będą. A drudzy zás ná to náćieráją/ áby remota appellatione do naywyższey głowy/ nas sądzono. A nie wiedzą tego/ że áppellácya dla dwu przyczyn jest w práwie postánowiona: jedná áby gravatus beneficium miał ad superiorem Judicem provocandi. Druga áby superioris authoritati & jurisdictioni derogácya sie nie dźiáłá.

Otoż

Otoż by też dobrze od tego nas beneficium odſtrychniono/
á Oycu ś. jako w tym præjudikowáć mogą: y jáko my be-
dąc członkami jego/ możemy ná to pozwolić/ y od niego
ſię odſtrychnąć? Poßłoćby to zoś ná ono co o wilkach
powiádaią / ktorzy pſow chćieli zbyć od trzody ták też y
nas podobno od głowy y páſterzow náßych odi zi lić
chcą/ áby tym beſpieczniey custodibus remotis in gregem Do-
mini ſævire mogli. Dla Bogá poczuwayćie ſię W. M. o
waśći to y o ſumnienie wáße idźie. Nie ná tymćiſtánie/
kiedy kápłany y ſtan duchowny znißczą/ y prerogatywy
ich nadwątlą: ále zátym o ſam fundament wiáry pow-
ßechney Chrześćiańſkiey tym śmieley kuśić ſię będą/ nie
będą/ nie mając ktoby im wſtręt vczynić miał w zamyſlách
ich Macie W. M. w Státucie ártykuły opiſane/ o ktore du-
chowni powinni przed ſądem ziemſkim odpowiádáć: bá
y ná bliſko przeßłym Seymie ad alios caſus pociągniono te-
go prawá. A czemużby ſię tym nie kontentowáć/ czemu-
by w tey mierze nie iść záprzodkámi ſwemi ktorzy pié & ſan-
ctè poſtánowili/ áby oſoby duchowne ad forum ſeculare nie
tylko poćiągane nie były: ále owßem chćieli to mieć/ á by
świecka oſobá o ßkode abo krzywde duchownemu vczy-
nioną in foro ſpirituali odpowiádáłá. O czym świádczy
Státut Zygmuntá Królá Anno 1543. w Krákowie vczynio-
ny. Tákowáć byłá przedtym wolność y vßánowánie ſta-
nu kápłáńſkiego/ á teraz wßytko ſię odmieniło: y jáko nas
też Pan Bog błogoſłáwi/ widzimy ná oko.

Te rány ſwoje y vrázy kośćioł Boży mátká náßá WW.
MM. vkazawßy ſupplices manus tendit do WW. MM.
ktorzy ná ten czas univerſam Reipubl. formam repræſentatis, á
byśćie z miłośći tey/ ktorą pobożni ſynowie rodźicom ſwym/
vlitowáli ſię tego bolu y vrázow jey/ á nie odbiegáli j. y z te-
go płácu ládájáko: ále żebyśćie ſię zgodnie ſtáráli oto/ jáko-
by do pierwßey śiły y zdrowia przyść mogłá. Bo jeſliby
(czego ſtrzeż Boże) dłużey w tym bolu trwáć miáłá: á cze-
go inßego/ jedno zwątpiwßy jużo porátowániu ſwym/ o-

ſtatnie

ſtátniego vpadku ſpodźie wáćby ſie jey przyßło. Do czego áby jey nie przychodźiło: przez członki ſwe choćiaż bárzo ſchorźáłe y zránione/ przez głowe naprzod ſwoje/ to jeſt oblubienicá ſwego w ktorym was porodźiłá: przez rece w ktorych nośi Sákrámentá świete/ ktorymi was karmiłá/ y do tych czáſow kármić nie przeſtawa: przez bok nákoniec ſwoy/ z ktorego was krwią niewinną Páná Zbáwićielá náßego omyłá/ WW. MM. wßytkich ſynow ſwych prośi y obteſtuje. My też imieniem wßytkiego Duchowieńſtwá oto WW. MM. PP. y Bráći náßey miły prośimy/ y jáko náypilniey vśiłujemy/ ábyśćie W. M. privatá wßytkie ſtudia ná ſtrone odłożywßy/ pilno te ſpráwe wzieli przed ſie y vmiárkowánemi ánimußámi weyrzeli w to/ co vrażá PANA Bogá wßechmogącego/ chwałe jego świetą/ á potym y nas ſługi jego/ y ták te rzeczy ná práwowáli y leczeli/ coby było z pomnożeniem chwały imieniá jego świetego/ z zbáwieniem duß ludzkich/ z ochroną praw kośćielnych/ á nieśmiertelną chwałą WW. MM. y potomſtwá WW. MM. W czym ábyś nam wßyſtkim Pánie Boże wßechmogący obronco náß jedyny z miłosierdzia ſwego ś. pobłogoſłáwić raczył/ oto ćie wßyſcy pokornie prośimy/

Amen.

QVÆSTIONVM PVBLICARVM ANDREAE LIPSKII DECAS.

QUÆSTIO I.

De Decimis, & quo jure Decimæ in Polonia Ecclesiastico Ordini debeantur.

SUMMARIA.

1. Decimæ, utrum sint de præcepto, necne?
2. Decimas juris divini, non autem positivi esse probatur.
3. Præceptum de Decimis quale fuerit.
4. Populus Novi Testamenti ad majorem perfectionem obligatur, quàm populus veteris testamenti.
5. Decimæ authoritate Conciliorum probari possunt.
6. Religiosi & alij Prædicatores conscientiam pœnitentibus, & auditoribus de solutione decimarum facere debent.
7. Decimas jure gentium deberi, probatur.
8. Decimarum antiquissima fundatio à Miecislao, & aliis Regibus Poloniæ Ordini Ecclesiastico facta.
9. Historicorum testimonio standum esse, ostenditur.
10. Jaroslai Archiepiscopi Gesnens. de decimis sententia authoritate Casimiri Regis comprobata.
11. Vladislai Jagellonis, & aliorum Regum, Privilegiorum Ecclesiastici Ordinis confirmatio.
12. Ludovici Regis Privilegium non facit immunem Nobilitatem à solutione decimarum.
13. Jus decimarum, Ecclesiasticus Ordo etiam specialibus & particularibus Privilegiis probare potest.
14. Decimarum jus Bullis Pontificum probatur.
15. Regalia bona à decimis non sunt libera, multominus Nobilium libera esse debent.
16. Ecclesiasticus Ordo, jus decimarum præscriptione longissima acquisitum habet.
17. Libri Beneficiorum unde habeant originem, & quæ illorum sit authoritas.
18. Libri Retaxationum quando, & quam ob causam conscripti.
19. Decimæ Ecclesiis seu beneficiis ab Episcopis collatæ sunt.

20. Novalium decimæ Episcopis debentur.
21. Immunitas à solutione decimarum præscipeione acquiri non potest.
22. Excusatio Authoris de prolixitate quæstionis.

1. DEcimas, * ante legem quidem Moysi fuisse sub consilio; at in lege sub præcepto, nulli dubium est: ita enim de his divinam Majestatem ordinasse & præcepisse, probatur multis sacræ scripturæ locis. Et primùm Exodi cap. 27. *Decimas & primitias tuas non tardabis offerre primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, &c.* Et Levit. cap. ultimo: *Omnes decimæ terræ, sive de pomis arborum, sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Non eligetur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur &c.* Item Num. cap. 18: *Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israëlis, in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis.* Deuter. cap. 14. *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra.* Ac denique Malach. cap. 3. *Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me, super hoc dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.* Unde satis liquidò constat, decimas ab ipso Divino numine ideò constitutas esse, ut persolvantur à populo Israel, filiis Levi, pro ministerio in quo deserviebant ei in tabernaculo, prout in cap. *Decimas,* ibid. *Decimas à populo Sacerdotibus ac Levitis esse reddendas divinæ legis sanxit authoritas.* 16. qu. 1. disponitur. Ac proinde * eas esse juris divini, & præcepto ad eas solvendas omnes obligari, exploratissimi juris esse text. in cap. tua 25. ibi. *Neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur.* Et in cap. in aliquibus, 32. ibi. *Illæ quippe decimæ necessariò solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.* titul. de decimis primitiis, & oblat. apertissimè probant. Nec moveor quorumdam non postremi nominis Theologorum opinione, qui decimas nunc non esse de præcepto, & per consequens, nec jure divino, sed positivo humano eas deberi, existimant, idq; ex ea ratione; quòd: quemadmodum ante legem à Moyse datam, decimæ non erant de præcepto, sed tantum de consilio; ita & nunc in lege gratiæ, cùm videlicet jam veteris illius legis authoritas, morte Christi abolita sit: tum verò, quòd non sint renovatæ aliquo præcepto testamenti novi, non aliter eas deberi, nisi de consilio, dicendum esse videtur. Nam quamvis 2.

vis leges Moysis judiciales & cæremoniales, Christianos obligare non possint: attamen morales, etiam in nova lege necessariò omnes
3. ligant. Præceptum verò illud * de de decimis primò & principaliter erat morale, utpote jure divino; & naturali ratione inductum, quæ dictat necessaria ministranda esse à populo ministrantibus in cultu divino: *dignus est enim operarius mercede sua*. Matth. cap. 10. Quamvis, quo ad quotam seu determinationem certæ partis, ad judiciales etiam leges decimæ pertinere videantur, quæ etsi observari possint, aut nō observari, si tamē lege aliqua, sive Ecclesiastica sive seculari, ac multò magis divina constituantur, ad earū observantiā omnes necessariò obligari, S. Th. 22. qu. 87. probat. In nova etiam lege Evangelii, jus illud vetus renovatum esse, vel inde dici potest, quod Luc. cap. 11. & Matth. 23. Salvator ipse docet, his verbis: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentha & anetum, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis judicium ac misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illa non omittere*. Quinimò * cùm po-
4. pulus novæ legis obligetur, ad majorem perfectionem, quàm populus veteris testamenti, juxta dictum Christi: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum &c.* Matth. cap. 5. maximè verò quòd non minoris sit dignitatis ministerium novi testamenti, quòd à Clericis & Sacerdotibus hodie exhibetur populo Christiano, quàm olim fuit ministerium veteris testamenti, teste Apostolo, 1. Cor. 3. Idcirco meritò, & optima ratione dicendum videtur, quòd hoc Dei institutum & præceptū, magis Christianos, quam Judæos stringere debeat. Quo argumento sanctos quoque Patres usos fuisse, Sancti Clementis, D. Petri discipuli & successoris exemplum, docet, lib. 2. Apost. Const. cap. 29. & sequent. Et authoritate S. Hieronymi serm. 219. de Tempore, comprobatur. *Quod de decimis*, inquit, *primitiisq; dicimus, quæ olim dabuntur à populo sacerdotibus atque Levitis, in Ecclesiæ quoq; populis intelligitur. quibus præceptio est; non solùm solùm decimas & primitias dare, &c. id qui non fecerit, Deum defraudare & supplantare convincitur.* Ut interim taceam * de perpetua ab A- 5
postolorum temporibus decimas pendendi consuetudine, vel ipsa sanctorum Conciliorum authoritas divino jure nixa, idipsum cuivis satis manifestò declarat. Nam (ut alia brevitatis causa prætermittam) in Concilio Moguntinen. tempore Caroli Magni celebrato, cap. 38. sic dicitur. *Admonemus atq; præcipimus, ut decimas de omnibus dari non negligatur quia Deus ipse sibi dari constituit.* Ex

quibus liquidò constat, decimas à Deo, tam in veteri quam in novo testamento, ordinatas & imperatas esse, ita ut eas juris divini, non autem juris positivi humani, esse necessariò fatendum sit. Acproinde *
6. ex ordinatione Ecclesiastica, si religiosi, aut alii quipiam sacerdotes scientes omittunt facere de hoc præcepto conscientiam sibi confitentibus, aut si aliquid dicunt etiam in privato, quo aliquis retrahatur à solutione decimarum, gravissimè peccant, & pœnam excommunicationis incurunt, de quo est expressus textus in cap. Cupientes. in fin. tit. de pœnis in Clement. Ubi etiam religiosis & aliis prædicatoribus injungitur, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, ut quoties prædicabunt, & confessiones audient, conscientiam auditoribus & pœnitentibus de decimis solvendis facere non omittant. Doceri etiam posset,
7. *Decimas jure gentium introductas esse, si quidem ex historiis prophanis constat, populos etiam vera Dei cognitione carentes, suis tamen Principibus & Sacerdotibus, decimas quasi debitum quoddam naturale pensitasse, ut videre est apud Plin. lib. 12. cap. 14. & 16. Plutarch. in problem. 17. & in vita Syllæ, Macrob. lib. 3. Satur. cap. 1. & 2. Herod. lib. 1. Cùm enim natura eam notionem insculpserit hominum mentibus, ut iis, qui nobis operam & ministerium præstant, præmia debeantur, eadem quoq; admonente facile possumus judicare, sacerdotibus, qui in populi gratiam multum studij laborisque impendunt, alimenta esse tribuenda. Et unde Regibus vectigalia seu tributa, militibus stipendia deberi judicamus; inde quoque sacerdotibus decimas esse per solvendas cognoscimus, cum iis veluti subsidiis vitam sustentare debeant. Ac ne quis dubitare, forte possit, hæc ita se habere, vel ipsius Abrahami exemplo, qui sacerdoti Melchisedeco decimas dedisse, memoratur, facilè convinci potest. Sed cùm quidam * rerum præsertim patriarum 8.
nimis religiosi observatores jura hæc Gentium & Canonica, tanquam exotica & peregrina à majoribus & consvetudinibus hujus Regni prorsus aliena esse existiment, utpotè nostris hominibus, Regum suorum Constitutionibus, propriisque Statutis & consvetudinibus pro jure utentibus: idcirco missis hisce, jam necessariò antiquissimorum optimorumq; Principum & Regum Poloniæ legibus & institutis, decimas Ordini Ecclesiastiao esse adscriptas, probandum erit. Ac in primis Miecislaus, suscepto Poloniæ hæreditario Principatu, Anno à Christo nato 965. in fidem Christi sacro baptismatis lavacro initiatus, tanta religionis Christianæ propagandæ

gandæ cupiditate flagravit, ut multis statim templis à se ædificatis, censibus, & amplissimis possessionibus, eas locupletaverit; Episcopis institutis, decimas frugûm omnis generis, tàm de suis, quam suæ Nobilitatis adeoq; plebis agris, edicto perpetuo iisdem adscripserit, teste Cromero in vita ejusdem Miecislai, Dlugosso, & aliis. Hanc autem Miecislai piissimi Principis, decimarum ordinationē seu institutionem, cæteri, qui ipsum secuti sunt Reges, non solùm approbarunt; verum etiam gravissimis pœnis, in eos, qui in pendendis decimis Clero difficiles se præberent, animadverterunt; quòd Boleslaum cognomento Chrobry, (qui anno salutis 997. regni gubernacula suscepit) fecisse, idem Cromerus attestatur his verbis: *Nulla autem in re Boleslaus erat severior, quam in contemptu religionis, templorum prophanatione, & sacerdotum injuriis atque contumeliis vindicandis; ad qua facinora cum pleriq; Equestris Ordinis homines, partim pristina impietatis consuetudine, partim licentia militari incitati ferrentur, & decimarum quoq; onus detrectarent, sacerdotesq; pulsarent, in authores quidem pœna capitis animadvertit, cæteros partim verberibus, atq; minis castigavit.* Hæc Cromerus, sed & Dlugossius de eodem Boleslao, hæc memoriæ prodidit: *Nullatenus passus est*, inquit. *decimarum manipulariū pro Ecclesiis & ministris Dei in universis Principatibus suo imperio subjectis, solutionem, aut varietate aliqua diminui, aut indubium aliquatenus revocari, sed decrevit & mandavit, illam esse perpetuam & perennem-varia ultionis divina flagella filiis, nepotibus, successoribusq; suis interminans, si per quempiam illorum præfatarum decimarum contingeret solutionem intercipi, transmutari, vel rescindi.* At fortè * quis hæc Historica 9.
esse dicet, eaq; minoris fidei & authoritatis esse, studio contradicendi allegabit? Fateor testimoniis historicorum, iisq; omni exceptione majoribus ea probari; at proferat ille mihi statutum, aut legem unam aliquam illius temporis, & tunc sententiæ hujus assertor, facilè palmā obtinebit: sed verius est, nullas eo tempore, nedum leges scriptas, sed vix aliquas literas apud gentem nostram extitisse. Nam, ut Cromerus lib: 1. c. 3. refert, *vix dum sexcenti aut septingenti anni sunt, ex quo Slavica sive Bulgarica gens literas unà cum religione Christiana amplexa est.* Equidem, qui huic tam præclaro atque illustri Historicorum testimonio fidem abrogare velit, eum gentis quoque suæ originem, & res gestas omnes dubias, incertasq; redditurum existimo. Tali igitur testimonio, hoc est publicis monumentis in primis probatum est, Ecclesiasticum ordinem, ad exigendas decimas jus fir-

firmum perpetuumq; habere non artificio aliquo comparatum, sed unà cum Christi fide fundatum, & ab omnibus Regibus & Principibus constantissimè observatum. Verùm
10. enim verò* Boleslai vestigiis insistens Casimirus Magnus, cùm An. 1369. exorta controversia in Minori Polonia esset, inter Bodzantam Episcopum Cracovien: & ipsum Casimirum Regem, non de jure decimarum, sed tantum de vecturis, ac modo decimandi; ita demum eam litẽ & controversiam sopivit, ut eam arbitrio Jaroslai Archiepiscopi Gnesnen: reliquerit, easq; leges Jaroslao censente, summa Senatorum voluntate ediderit, quæ & jura decimarum stabiliunt, & modum earundẽ persoluendarum præscribunt. Eam verò sanctionem Jaruslai non privata ipsius autoritate, sed jussu & mãdato ipsius Regis promulgatam fuisse, tàm clarum tamq; evidens est, ut nulla prorsus majori probatione ea res indigere videatur. Casimirus ipse siquidem eam legem suam, testatur his verbis: *Nos Casimirus Dei gratia Rex Polonia, Significamus tenore præsentium, Quomodo cupientes, ut subditi nostri in Regno nostro degentes, præsertim in Regno Polonia, & terris cujuscunque status & conditionis existant, honestè vivant, alter alterum non lædat, & jus unicuiq; tribuatur. Præterea de consilio Venerabilis in Christo Patris & Domini Jaroslai, sanctæ Gnæsnen: Ecclesia Archiepiscopi nec non Prælatorum, Palatinorum, Baronum, & universorum Nobilium nostrorum de terra Polonia, ad perpetuã rei memoriam statuta edidimus infrascripta, &c.* Quibus verbis sane declarat Rex Casimirus, prædicta statuta propter concordiam inter status, à se, non à Jaroslao, cum consensu Prælatorum, & omnium Ordinum edita esse. Quod non de aliis statutis intelligi dedet, nisi de his, quæ eam præfationem Casimiri Regis sequuntur. Statim enim post hæc verba atque titulum legis, de sola decimarum ordinatione per Jaroslaum facta ibidem agitur. Unde satis manifeste constat, prædicta statuta de decimis in volumine legũ nostrarum compræhensa, per Iaroslaum quidem jussu Regis congesta, sed per eundem ipsum Regem ac alios Ordines admissa, concessa & in perpetuum promulgata esse: & ideò non Jaroslao voluntati Regis morẽ gerenti, sed ipsi Casimiro Regi adscribi debent. Nihil enim interest verbis, an rebus ipsis & factis, suam voluntatem Princeps declaret; cum rebus magis, quam verbis leges imponantur. Sed enim *hanc sive le- 11.
gem sive sanctionem à Iaroslao quidem scriptam, Regis verò Casimiri jussu editam, in veris Regni legibus esse numerandam, illud præterea probare videtur, quod Vladislaus Jagello, hæc atque similia Cleri Privile-

vilegia, in univerſum lege communi Ordinum conſenſu lata, approbaverit, idq; in Caſtris propè Czerwiensko, de Anno 1422. in craſtino S. Mariæ Magdalenæ. Cujus Privilegii verba in codice ſtatutorum Regni ſub verbo *Privilegium*, ita ſe habent: *Vt ſubditi & indigenæ Regni noſtri tam ſpirituales quàm ſeculares, absq; ulla ambingvitate juribus & Privilegiis quæ illis dudum à noſtris prædeceſſoribus divæ memoriæ Regibus Poloniæ, & à nobis ſunt conceſſa, ſecurius uti poſſent, & potiri, nec aliqua circa eorum continentiam haſitatione ſuſpendi, omnia & ſingula privilegia, jura, libertates, & conceſſiones noſtras, quas obtinent ſub quacunque forma verborum, in omnibus punctis &c. approbamus, innovamus.* Quod item ex alio privilegio ejusdem Regis, de libertatibus Regnicolarum, tam ſpiritualium quàm ſecularium in ledina conceſſo; Cracoviæ verò poſtmodum, Anno 1433. feria ſexta infra octavas Epiphaniæ promulgato, liquido patet. At quid hac in parte clariùs apertiusque, eſſe poſſit, ejusdem Vladislai Jagellonis Privilegio, in Conventione generali Petricoviem. Pro feſto S. Adalberti Anno 1458. celebrata, conceſſo, ac poſtmodum à Caſimiro Rege filio ipſius confirmato non video? Ejus enim privilegij hæc ſunt verba: *Noſcat igitur*, inquit Vladislaus Jagello, *tam præſens ætas, quam poſteritas futurorum, quod quanquam ſacris canonibus ſalubriter ſancitum, & lege humana utiliter ſit proviſum, quod quicunq; Princeps ſeu Capitaneus, Baro, aut Nobilis Miles, aut Vaſſallus, &c. decimas, (quas ſibi Deus in ſignũ univerſalis Dominii pro alimento ſervientium reddi cenſuit) rapuerit, invaſerit, &c.* ubi non ſolùm contra raptores, occupatores, ac detentores decimarum; ſed etiam contra omnes id fieri permittentes, ſeu ratũ habentes, pœnas graviſſimas conſtituit. Quo facto ſimul etiam oſtendit, jura decimarum optimo firmisſimoque jure niti, neque à quopiam 12.
illis derogari potuiſſe.* Verum enimverò plenis (ut ſolent) buccis, perſonabunt hîc Eccleſiaſticorum adverſarii; Ludovicum Regem ab omnibus contributionibus, cenſibus Regijs, Nobilitatem Polonam antea feciſſe immunem; non potuiſſe ergo Jagellonem ſucceſſorem ejus, privata authoritate Nobilitatem novis contributionibus onerare. Nova certè, eaq; ridicula conſecutio, ut is, cui Dominus cenſum ſibi debitum remittit, propterea etiam aliis diverſa officia præſtare non teneatur. Ludovicus enim Rex, ab iis tantùm liberam Nobilitatem fecit, à quibus ipſi poteſtate Regia licuit, à decimis neque liberat, neque liberare quidẽ potuit, cùm id ad jus divinum pertineat, & ante eum Miecislai Boleslai, & Caſimiri Magni leges extiterint,

rint, quibus universi ad decimarum solutionem adstringerentur, prout id superius evidentissimis documentis probatum fuit. Ac proinde cùm neq; ex verbis dicti Privilegij à Ludovico, dati, neq; ex sententia, abolitio juris decimarum, ullo modo elici atq; exprimi possit; non ex verbis, quia ibi nulla mentio spiritualium personarum, nullum verbum tàm de decimis, quàm de abrogandis aliquibus legibus invenitur; non ex sententia, siquidem vera cujuslibet sententiæ significatio, ex rebus earumq; causis & factis ipsis tum deprehenditur, cum verba videntur obscuriora. At illius Privilegiis verba ita sunt plana & perspicua, ut ad subtiliorem aliquam demonstrationem decurrere non sit necesse. Fraus n. legisit, ubi id quod fieri noluit, aliquis in eam intrudit: necessariò itaq; standum est juribus & privilegiis superiùs recensitis, & tenenda est universalis illa Regula, quam Imperatores circa conclusionem suarum legum edicere solebant hisce verbis: *Quicquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum constitutionumq; regulis, omnes relictum intelligant. quod enim non mutatar, cur stare prohibetur?* Cæterum non desunt & alia argumentorum seu probationum genera, quibus decimarum æquitas, & antiquus usus asseri & stabiliri pos-
13. sit. Ac in primis * quòd vetustissima extant Privilegia Ecclesiis quibusdam specialiter concessa, ex quibus constat, Ordini Ecclesiastico statim cùm ipsa Christiana religione, jus decimas accipiendi fuisse tributum. Et quidem primò Archiepiscopum Gnesnen: decimas habuisse, antequã Casimirus Justus Poloniæ Dux esset, ex Privilegio institutionis vetustissimæ Abbatiæ Suleiovien: ostendi potest. Boleslaus enim Pudicus An. 1208. in diplomate suo, confirmat & recitat diploma avi sui Casimiri Justi Anni 1176. in quo sub finem hæc clausula invenitur: *Sciendum deniq; quòd Dominus Petrus Gnesnen: Archiepiscopus hujus sancti operis coadiutor esse cupiens, divina instinctione, & in ea ex Fulconis Cracoviensis Episcopi petitione, decimam de Suleiow cum pertinentiis suis, decimam de Lanczno, de Mileiow, &c. contulit fratribus, Ecclesiam quoque de Baldezików cum decimis, decimam de Stándow, de Pásturaw contulit, & sigilli nostri & sui, & Fulconis Episcopi Cracovien: munimine roboravit.* Istæ porrò villæ, aut sanè ex his pleræque Casimiri Ducis tunc erant, uti ex eodem Privilegio colligitur, Archiepiscopus nihilominus in eis decimas possidebat, quas fratribus, petente Fulcone Cracoviensi Episcopo, est elargitus. Hoc idem de decimis Cleri reliqui, ex antiquissimo Privilegio institutionis Abbatiæ Wangrovicensis, à Sbilutho Nobili Polono, coram Mie-

Miescone Duce facto, colligi potest, quo hæc clausula sub fine adiicitur: *Et hæ sunt villæ, quarum decimæ attinent B. Petro, Bártodzieie, Słoßyn, Bukowa. Dambrowniki, &c.* Et deinde *Igitur si quis hæc violaverit, anathema sit.* Casimirus quoque Magnus, in singulari ac præcipuo quodam diplomate, Ecclesiæ, Gnesnen: Cracoviæ Anno 1357. concesso, de decimis ita decrevit: *Adiicimus decernentes, quòd milites non impediant, nec prohibeant in grandiis villanorum suorum venditionem liberam, decimarum. nè propter hoc Deus provocetur, cum juxta jus naturale liberum esse debeat, de re propria disponere, prout placet.* Jure ergo naturæ & divino, si Casimiro credamus, decimæ ad Clerum spectant. Idem etiam ipse Rex Ecclesiæ Cracoviensi, Anno 1352. Calend: Julij. Privilegium (cujus authenticum in Archivio ejusdem Ecclesiæ asservatur) concessit, in quo præcipitur omnibus & singulis colonis & kmethonibus, terras, agros, & prædia quælibet colentibus, in suis vel Baronum & militū & aliorum quorumcunque villis Polonicalibus seu Theutonicalibus in tota Diœcesi, Crac: ut decætero, Episcopo & Capitulo, Prælatis & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Crac. & emptoribus decimarum, nec non Abbatibus, Prepositis, Prioribus, plebanis Ecclesiarum Collegiatarum, Parochialium Rectoribus, ac aliis quibuslibet Clericis secularibus seu regularibus, exemptis & non exemptis in dicta Diœcesi commorantibus, decimas frugum suarum cujuslibet seminis, cânabis & lini, tempore messis quolibet anno curribus suis, sine dolo & fraude ad horrea Episcopi & Clericorum, vel alia certa loca villarum, in quibus hujusmodi decimæ consistunt, conducere temporibus perpetuis. Constat itidem ex Privilegio Posnaniæ Anno 1360. dato, eundem Casimirum Regem concordiam iniisse, perpetuo duraturam, consilio Baronum terræ Poloniæ, cum Jaroslao Gnesnen: Archiepiscopo, de decimis, de Naldratis, de Fertonibus ex terris Majoris Poloniæ & Lancicie, ad Clerum spectantib9. Sed & Vladislai Jagellonis Regis diploma Cracoviensi Ecclasiæ Anno 1433. specialiter datum, expresse probat, illum jus decimarum, non tantùm non abolevisse, sed etiam decrevisse, & statuisse, *ut dum aliquis indigena Regni cujuscunque status & conditionis existat, propter raptum decimarum, & aliarum rerum Ecclesiasticarum occupationem, &c. sententia excommunicationis juste fuerit innodatus, ipsamq; ultra annū legalē pertinaciter sustinuerit, nec curaverit ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire, ex tunc anno hujusmodi elapso, omnia ejusdem excommunicati bona mobilia & immobilia, quæ tunc possederit, debent recipi per locorum Capitane-*

taneos, quibus subiacent, & posſidenda tam diu per Capitaneos, quousque per eosdem excommunicatos, vel per Capitaneos memoratos, de hujusmodi bonis damna, valor rei & intereſſe læſis, vel injuriam paſſis plenariè exolvantur. Quibus ſolutis, bona prælibata prædictis excõmunicatis, non niſi abſolutis, erunt reſtituenda. Quod Privilegium poſtmodum Caſimirus Rex, filius ipſius, Anno 1458. in Conventione generali Petricovien: feriâ quintâ poſt feſtum S. Georgij celebrata, in omnibus & ſingulis punctis & conditionib9, de conſenſu & voluntate Prælatorum, Baronum, & Conſiliariorum Regni approbavit, innovavit, & confirmavit; præcipiendo omnibus & ſingulis, præſentibus & futuris Regni Capitaneis, Tenutariis, & eorum Vices gerentibus, ut præfatum privilegiũ ſeu ſtatutum, in omnibus conditionibus teneant, & ad unguem perpetuò & inviolabiliter obſervent. Quod ſi in præmiſſorum executione dicti Capitanei, Tenutarij, ſeu eorum Vices gerent: remiſſi & negligentes fuerint, ſubiicit eosdem excommunicationũ ſententiis & cenſuris Eccleſiaſticis, in ipſos per loci ordinarios, eorumque Vicarios & officiales generales fulminandis & promulgandis, tàm diu percellendis, quo usque ad eorum executionem curaverint procedere cum effe-
14. ctu. Teſtis inſuper* eſt vetuſtiſſimæ decimas pendendi in Polonia conſuetudinis, Innocentii ſecundi Pontificis, qui poſt Chriſti fidem in Polonia receptam, annum circiter centeſimum & trigeſimum vixit, Bulla, Anno incarnationis Dominicæ 1136. edita, in qua jam Diæceſes in Polonia conſtitutas, & præſertim Gnesnen: cum bonis Eccleſiæ eidem attributis, nominatim commemorat, & decimas manipulares cujusvis generis, etiam ferri, plumbi, pellium, mellis, &c. quæ ad Eccleſiam Gnesnen: ſpectabant, & antea perſolvebantur recenſet ipſasque ſuo quoq; diplomate roborat & confirmat. Quam quidem Bullam approbat & ſe vidiſſe teſtatur Caſimirus Magn9 Rex Poloniæ in ſuo illo Privilegio Anni 1357. cujus ſuperiùs mentio facta eſt. Atque ita in eorum bonorum & decimarum poſſeſſione & uſu ab illo tempore Eccleſia Gnesnen fuit. Teſtis denique eſt & alia Eugenii Tertii hujus nominis, ſummi Pontificis Bulla, Anno Domini 1148. edita, & in libro privilegiorum Eccleſiæ Vladislavien: comprehenſa, qua donationem factam Vernero Vladislavienſi Epiſcopo Caſtri Gdansk in Pomerania cum decima, tàm annonæ quam omnium eorũ, quæ de navibus ſolvuntur, ratam legitimamq; decernit. Teſtes innumeræ aliæ ſanctiones & diplomata vetuſtiſſimorum Principum Premislai Ducis Poloniæ Anno 1252. itẽ

Boles-

Boleslai in Sochacew Anno 1292. Semoviti, Boleslai alteriꝰ Caſimiri, aliorumque Maſoviæ Ducum Anno 1300. & Ludovici Vngariæ & Poloniæ Regis Budæ 1355. die 24. Januarij, aliorumque Poloniæ Regum recentiorum, Eccleſiis Poloniæ ſingulariter conceſſa, quæ brevitatis ſtudio volens atque lubens prætereo. Alte-
15. rum verò *pro decimarum jure probando & aſſerendo, etiam illud non poſtremæ authoritatis videtur eſſe argumentum, quod ex Regum atq; Principum Poloniæ deſumitur exemplo. Conſtat, omnes qui hactenus vixerunt Reges, decimas ex agris ſuis Regiis, Ordini Eccleſiaſtico dependiſſe, atq; etiamnum hunc ipſum optimum Principem, nunc feliciter regnantem, in promovendis juribus decimarum ſtrenuum zeloſumque eſſe: prout in cauſa mea cum oppidanis Zatorienſ: non ita pridem agitata, ſingulare ſpecimen Majeſtatem ipſius dediſſe, decretum in ea cauſa latum, admodum claro documento eſt; cujus, quo perpetua extaret memoria, tenorem hîc adjicere operæ pretium viſum eſt.

SIGISMVNDVS Tertius Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Livoniæq; nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumq; hæreditarius Rex. Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt univerſis & ſingulis, citatos fuiſſe ad nos judiciumque Noſtrum, literis citationis noſtræ ſecundæ, famatos, Proconſulem, Conſules, Vice advocatum & Scabinos, totamq; communitatem Oppidi noſtri ac incolas ſuburbij noſtri Zathorien, laneorum atque agrorum civilium poſſeſſores, de officiis ac bonis ipſorum omnibus, ad inſtantiam Venerabilis Andreæ Lipskij Eccleſiæ Metropolitanæ Gneſnenſis Cuſtodis, necnon Cathedralis Cracovienſis Eccleſiæ Scholaſtici, Secretarij noſtri. Ideo, quod ipſi inderogationem jurium ac immunitatum Eccleſiæ Cathedralis Cracov: necnon proventuum ex primæva fundatione divorum prædeceſſorum noſtrorum, pro Prælatura Scholaſteriæ Cracovien: ſpectantium, diminutionem, decimã manipularem grani omnis & ſeminis ex agris civilibus pro Scolaſteria Eccleſiæ Cathedralis Crac: ejuſq; Prælatis antiquitus provenientem, ac pendi debitam, nec non recenſitum Actorem vigore jurium concernentem pro annis tribus incluſive, ab anno Milleſimo ſexcenteſimo undecimo, Milleſimo ſexcenteſimo duodecimo; & pro anno Milleſimo ſexcenteſimo decimotertio proximè præterito retinuerunt, & non extradiderunt, imò eandem temerè ac violenter aſurparunt, atque receperunt nec eam ad requiſitionem Actoris & anteceſſorum illius extradere voluerunt, pro ut citatio præfata taxam mille Marcarum Polonicalium, totidemq; damni continens, latiùs de præmiſſis teſtatur. In termino itaq; hodierno

no judicij relationum nostrarum propriarum ex appellatione à sententia assessorum judicij nostri, per actorem ad Nos interposita, incidente, & huc usq; continuato, partibus præfatis actorea personaliter, Citata verò per Honoratum Thomam Lypczynski plenipotentem suum coram nobis comparentibus, eumq; terminum attentantibus. Et actorea ex sua citatione contra citatam proponente, & manipularem decimam à citatis exigente. Citata pars extractu certo ex libris Beneficiorum descripto, quo proventus tantum in specie Ecclesiæ Parochialis Zatoriensis, non autem Scholasteriæ Crac. (cujus ibidem obiter tantum modò mentio facta est) continentur, non manipularem, sed pecuniariam decimam se præstare debere: Antecessoresque Actoris Scholasticos Cracov: in usu & possessione manipularis decimæ non fuisse, neque eam à Civibus exegisse contendebat, ac in eam rem quietationes plurimorum annorum producebat, & ad juramentum, quòd manipularem decimam non pendebant, provocabat. Ex adverso, Actore ex primæva Regum atque Principum Poloniæ decimarum fundatione probante & deducente, quòd nimirum decimæ omnis generis frugum ab ipso Christianæ religionis in hoc Regno exordio, tam de Regalibus, quàm de nobilium plebeisq; agris Ecclesiastico Ordini adscriptæ atq; applicatæ sunt, ac proinde naturam decimarum à primæva origine & institutione eam esse, ut in manipulis, non verò in pecunijs repræsententur. Ex libro quoque Beneficiorum, in quo specificè omnes proventus ejusdem Scholasteriæ recensentur, patere, olim ex Oppido Zathor manipularem decimam præstari solitam fuisse; sed postea per abusum & negligentiam Scholasticorum Crac: in pecuniariam conversam esse; hunc tamen abusum & negligentiam Antecessorum, Ecclesiæ & sibi præjudicare non posse, & præscriptionem longissimi temporis in rebus Ecclesiæ maximè verò in rebus decimarum, quæ à secularibus (cum sint juris divini) possideri minimè possunt, locum non habere replicabat, & citatos pro annis præteritis, ac in futurum ad extraditionem decimæ manipularis compelli expetebat. Nos cum Consiliariis nostris lateri nostro assidentibus, audita & benè considerata, partium controversia, eoq; considerato, quòd Actor ex libro Beneficiorum Ecclesiæ Cathedralis Cracou. (cujus semper certo & indubitata apud Nos & Divos Antecessores nostros habita fuit fides & autoritas) rescriptum coram nobis produxit, ex quo manifestè apparet, Scholasteriæ quidem Cracovien: à primæva fundatione decimam manipularem ex Oppido Zator attributam, & in proventus illius relatam fuisse, verum postea negligentia & abusu possessorem iniquitateque temporum in pecuniariam transmutatam esse. Quoniam verò in bonis, reditibus,

&

& juribus Ecclesiasticis, tum vel maximè in decimis, quas Deus sibi in signum universalis Dominii pro alimento servientium reddi censuit, neq; abusus antecessorum, neque præscriptio longissimi temporis obesse potest; ideo inhærendo vestigijs divorum antecessorum nostrorum Regum Poloniæ, qui ab initio introducta Dei beneficio in Regnū & receptæ fidei ac religionis Catholicæ, ex bonis suis Regalibus decimas manipulares, Ecclesiis à se noviter extructis & erectis dicarunt, adscripserunt: decrevimus, prout decernimus Citatos Actori non pecuniariam, sed manipularem decimam præstare teneri, volumusq; ut Citati pro annis quidem præteritis decimo tertio, at currenti decimo quarto, valorem decimæ manipularis Scholastico Crac: præstari debite coram Actis Castren: Capitaneal: Cracovien: in octo septimanis à data præsentium computando, juramento duorum è medio sui (quandoquidem Actor illud illis refert) liquident, ibidemq; statim post præstitum juramentum solvāt & numerent, sub pœna taxæ in incitatione expressæ, videlicet mille Marcarum Polonicalium; & in posterum liberam decimam manipularem ex omnibus agris, tam oppidanorum, quàm suburbanorum, omnium frugum, tam hyemalium, quàm æstivalium, Actori permittant, neq; ullo modo impediant, quinimò in horreum ab Actore in fundo ejusdem Oppidi assignatum propriis curribus prout moris est in Regno, easdem decimas convehant, sub eadem pœna taxæ in citatione apposita. Habent itaq; & habituræ sunt partes terminum, citata præstandi, & decreto nostro præsenti satisfaciendi: Actore a verò illud attentandi coram præfato officio Castrens: Capitaneali Cracovien: in octo uti promissum est septimanis, à data præsentium computando. In defectu verò satisfactionis & solutionis decimæ præfatæ, corā judicio Nostro comparendi & attendendi ulteriorem processum, & ad decernen: quod de jure venerit, in duodecim septimanis à data ibidem præsentium computan: quem utrumque terminum, Nos partibus peremtoriè præfigimus, assignamus, & conservamus, præsentis decreti nostri vigore. In cujus rei fidem sigillum Regni nostri præsentibus est appressum. Datum Varsoviæ, feria sexta post festum S. Luciæ Virginis proxima, Anno Domini 1614. Regnorum Nostrorum Polon: 27. Suedici verò 21. anno.

Quod sanè piissimi Regis atq; Principis nostri decretum, etiamsi de decimis nulla omninò extaret lex, loco legis meritò habendum esset. Est enim omnium gentium, ac in primis Poloniæ consuetudo, ut ubi lex scripta de est, ad exempla majorum ac Regum suorum maximè recurratur, ab iisdemq; quid statuendum, aut sequendum sit, in dubiis & ambiguis petatur. Neq; aliquis existimare debet, meliori conditione, ac majo-

majoribus prærogativis bona Nobilium, quàm ipſorum Regum eſſe? cùm omnes, ſi quæ præcipuè in Regno, præropativæ inveniuntur, vel circa Reges potiſſimùm ſunt, vel eorum beneficio, non niſi ab iis ſolis, cæteris conceduntur. Nemo autem alteri concedere quicquam poteſt, quod ipſe non habeat. Quocirca Regibus ipſis talem immunitatem de non pendendis decimis, ſibi nunquam arrogantibus, ſubditi multominùs eam arrogare ſibi poſſunt; utpotè, quòd quibuscunq; bonis atque libertatibus fruuntur, eas principaliter non aliundè quam à Principibus obtinent, *Si enim*, inquit S. Ambroſius, *filius Dei cenſum ſolvit, quis tu tantus es, qui tibi non putas eſ-*
16 *ſe ſolvendum?* Porrò tertium * de *Validitate* decimarum ex ipſa præſcriptione firmiſſimum ſumi poteſt argumentum, ſiquidem ſtatutis Regni dictantibus, triennali alicujus rei poſſeſſione jus quodlibet usque adeò firmatur, ut nullo modo in poſterum ab eo poſſeſſor dimoveri queat, prout id ex ſtatuto Caſimiri Magni Visliciæ Anno 1368. condito, (quod incipit *De cætero ſtatuimus*, in verbo, præſcriptio) liquidò conſtat. Quoniam verò Eccleſiaſticus ordo, non jam trium annorum ſpacio, ſed tot ſeculorum, ab ipſo Chriſtianæ religionis principio, in pacifica atq; continua decimarum extituit poſſeſſione, quomodo igitur jus illud decimarum immemorabilis temporis præſcriptione ſtabilitum, plurimisq; poſterioribus ſtatutis approbatum, convelli aut infirmari poteſt? Ad extremum, * neq; illud 17
ſilentio prætereundum eſſe cenſeo, quòd in omnibus Cathedralibus Eccleſiis, Codices vetuſtiſſimi, iiq; omni exceptione majores reperiantur, (qui vulgò libri Beneficiorum appellari ſolent) in quibus omnium & ſingularum Præbendarum, Canonicatuum, Parochialium, & aliorum beneficiorum, dotes atq; reditus, tam ex decimis quàm ex cenſibus, aut prædiis ſeu villis provenientes, egregio ordine, optimaq; & indubitata fide connotati reperiuntur. Extat in Baſilica quoq; Cracovienſi hujusmodi liber, à doctiſſimo illo viro optimoq; ſene Joanne Dlugoſſo majore, Canonico Cracovien. Anno Domini 1448. ſanctè & religiosè compoſitus, atque in charta pergamenea accuratiſſimè conſcriptus; ut ex ipſius ſtyli atq; characteris vetuſtate, opus illud non novum, aut artificio aliquo comparatum, ſed ante tot ſecula literis traditum, quivis facilè judicare poſſit. Cauſam verò hujus operis, hanc fuiſſe animadverti, quòd ſub Caſimiro ejus nominis tertio Rege, Polonia bellis Turcicis atq; Tartaricis, poſt cladem duntaxat illam Varnenſi preſſa, opem Nicolai V. ſummi Pontificis imploraverit, atq; ab eodem deci-

decimam decimæ ab Ecclesiastico Ordine pendi solitæ, in subsidium contra Paganos postulaverit. Ut autem earum decimarum modus &
17 ratio, melius exactiùsq; constare posset, à Sbigneo Cardinali Episcopo Cracoviens. prædictæ Dlugosso id oneris impositum fuit, quo is per modum visitationis generalis, de usu & possessione earum decimarum, quæ & quales singulis beneficiis tunc temporis applicatæ essent, sedulò inquireret, eaq; omnia diligentissimè literis connotata, in Archivum Ecclesiæ ejusdem referret. Nec est quòd quispiam cavillationibus assvetus, huic vetustissimo operi, ac si nullis authenticis documentis stabilitum sit, fidem & authoritatem demere præsumat. Nam si libris Mercatorum (quæ ill. Regestra vocant) majores nostri tantam fidem adhiberi voluerunt, ut debitum in illis connotatum, sive Nobilis, sive alius quispiam, nulla ratione negare possit, (prout id ex constitutione Sigismundi Regis, Anno 1540. lata, quæ sub titulo, Mercatores, in volumine statutorum continetur, liquidò constat) cur augustissimo huic operi, non à privato quopiam levioris sortis homine, sed à viro nobilissimo, omniq; fide dignissimo, composito, tanto major fides atque authoritas præstari non debeat? An major est fides alicujus circumforanei, quàm sacerdotis, an aliquot recentium chartarum hinc inde variis mendis atq; expunctionibus adspersarum, quàm libri vetustate conspicui, atq; perpetua veneratione digni, major authoritas esse debet? Pudeat nobilem virum talia cogitasse nedum proloqui; maximè verò, quòd Dlugossius rem non novam, neq; arbitrio suo, sed jussu & mandato sui superioris, diligenti inquisitione præmissa, quæ cuique Ecclesiæ seu Præbendæ tunc temporis applicatæ fuerant decimæ,
recensuerit. Neq; minor * procul 18
dubiò librorum quoq; Retaxationum fides & autoritas esse debet; nam & hi non in favorem Cleri, sed pro usu & commodo Reipubl. conscripti esse censentur. Cùm enim pro defensione Reipubl. (ut verbis statuti loquar) & tuendis finibus Christianorum ab incursione infidelium, & liberatione captivorum de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ, contributio illa in singula capita, (quæ in jure Capitatio appellari solet) in Conventione Regni Bidgostiæ, Anno 1520. sciscceretur; Ordo quoque Ecclesiasticus, eam pientissimi Regis Segismundi, primi, defendendæ patriæ curam & sollicitudinem egregiam, pro modulo suo promovere cupiens, facilè, huic contributioni assensum suum præbuit. Ac proinde ut eò diligentior hujusmodi contributionis exactio fieret, placuit eidem, præviis juramen-

ramentis beneficiatorum, novam omnium beneficiorum Ecclesiasticorum taxam seu descriptionem instituere, quò nimirum, qui singulis beneficiis accesserunt, tum qui successu temporis ab illis abstracti sunt proventus, liquidò constaret. Nemo autem pręsumitur voluisse tunc temporis augere beneficiorum suorum reditus, siquidem tantò major contributio illi solvenda erat, quantò ampliora & pingviosa beneficia possideret; quemadmodũ neq; seculares fundorũ suorũ actionem fieri libenter patiuntur, quinimò quando publicè aliquid contribuendum illis est, mox ad Regestra seu quietationes Anni 1578. tanquam ad sacram anchoram confugere solent. Unde neq; illud quenquam movere potest, quòd aliquando libri Beneficiorum cum libris Retaxationum non conveniant: nam non novum, neque inusitatum est in rebus humanis, quòd dominia rerum tractu temporis mutentur, aut in alios transferantur variis atque diversis modis, ita ut quod optimo jure huic vel illi hodie competebat, cras in bonis vel dominio sit alterius. Cujus rei exempla, non solùm in Actis terrestribus, sed etiã in Tribunalibus Regni, passim obvia sunt; non tamen ob istiusmodi mutationem & varietatem, Actis publicis vitium falsitatis objici aut imputari potest.

19 Cæterùm jura * decimarum, non (ut falsò quidam autumant) à nobilitate; aut privatis quibusdã personis Clero, præsertim inferioris Ordinis sacerdotibus primò & principaliter attributa & fundata esse; sed ex primæva illa Regum atque Principum Poloniæ (de quibus supra fusiùs dictum est) fundatione, Episcopis hujus Regni facta, dependere, atq; ab ipsis postmodum cæteris Ecclesiis, pro arbitrio suo vel ad postulationem fundatorum Ecclesiarum, donata atq; applicata fuisse, claro admodum testimonio Cromeri probari videtur; qui de Miecislao verba faciens, ita de his quoque memoriæ prodidit: *Decimas*, inquit, *omnis generis frugum, de suis juxta, ac Nobilitatis plebisq; agris, edicto perpetuo Episcopis adscribit. Inde autem inferioris ordinis Sacerdotibus, & Ministris Ecclesiasticis, Prælatis videlicet (ut vocantur) Canonicis & Parochis, in sua, cujusq; Diœcesi, certæ portiones Episcoporum arbitrio jure sempiterno decisæ & attributæ sunt, ut essent, ij socij, consiliarij, & administri ipsorum, in propaganda ac tuenda religione cultuq; divino.* Hæc Cromerus. Quamvis inficiari non possimus, ab Episcopis, etiam ipsis & aliis Clericis atq; Nobilibus, Ecclesiis & Monasteriis diversis, non decimas tantum, sed bona quoque patrimonialia interdum attributa donataq; fuisse; cujus rei si quispiam fortè de ea dubitaret,

taret, multa præclara possent adferri testimonia; nunc verò unicum saltem diploma, illudq; admodum singulare eò, quòd priscam illam redoleat religionem & pieatem, hîc inserere sufficiat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Quia nos, qui dispensatores Ecclesiæ sumus, ampliùs cæteris donis debemus, & quod plura de donis ejus ipso largiente accepimus, eò sanè vigilantius nobis curandum est, ut quæ nostræ tutelæ credita sunt, sic studeamus procurare, ut quando messis divina advenerit, fructum nostri laboris mereamur percipere. Honestum ac beatum esse constat votum imò sanctum & laudabile patet esse commercium, dare sua transitoria, & recipere pro his æterna, terrena sibi displicere, & cœlestia possidere. Hujus itaq; tam sanctæ negotiationis amore, ego Joannes Poloniarum Archiepiscopus, superna inspirante gratia, meduliter agnoscens decorem domus Domini, & locum habitationis gloriæ suæ diligens, simulq; in libro vitæ cum justis conscribi cupiens, patrimonij mei liberam portionem, villas scilicet has, Rachocino, Potok, Lißakowo, Luncino, Rákowo, Tarsowa, Chorewa, cum decimis suis: prætereа Episcopus bonæ memoriæ Mauritius, qui eandem Ecclesiam consecravit, & Rádostb successor suus, decimas super villas has addiderunt sub anathemate, Oßárowice, Prenczláwo, Conary, Michowo, Bechlowo, Borowa, Procopa, Lunowo, omnium bonorum largitori Domino ad gloriam & laudem, ejusq; genitrici, nec non decimam villæ, quæ vocatur Hoßyce Beato Adalberto ad honorem, cum intima devotionis humilitate concredidi, & exinde in una conscriptarum villarum Brisinik, videlicet domicilium D. fieri dotari, investiri, cum devoti desiderij puritate instituі. Pro cujus domicilij spiritualiter disponenda gubernatione, pro continuanda ibi divinæ servitutis administratione, pro statuenda etiam ibidem Regularis ac spiritualis disciplinæ religione, viros quosdam spirituales, militantes Domino sub regula Beati Benedicti in Ordine sancto Cisterciensium, à quo sequestrata est omnis iniquitas, vel prorsus relegata impietas, prout potui reverenter advocavi, suscepi, dilexi, locavi. Quibus in eodem Bryßyvek loco spiritualiter degentibus, villas particulatas cum reditibus earum universis, in usum liberrimum ex tunc & inperpetuum, quasi pauperibus Christi, pauper ipse, sine ulla contradictione delegavi. Quas ergo oblationes nostræ devotionis, pias & ut speramus Domino acceptas, ac inmembrana literis signari voluimus, ad notitiam successorum nostrorum, ut inviolabile obtineant per succedentia tempora, cæram ipsi imprimi præcipimus insignitam sigillo nostræ dignitatis, & auctoritate Domini Nostri JESU CHRISTI *nec non*

nec non & præcipuorum Apostolorum Petri ac Pauli, ac Domini nostri Romanæ sedis Episcopi, & omnium Orthodoxorum Patrum, & nostri banni sententia, eis consumationem illibatam indicimus, ne quisquam vel magnificentiæ homo, vel potentiæ, præsumat supradicta donaria aliqua ratione alienare ab Ecclesia, cui donata à nobis tanta auctoritate constant. Si quis autem in tantam mentis suæ cæcitatem ceciderit, ut post hanc nostram confirmationem adeo terribilem, prædictam oblationem quocunq; modo inquietare præsumpserit, sciat se cum Juda proditore Domini nostri Jesu Christri sententiam æternæ damnationis subiturum, nisi fortè pœnitentia ductus, cuncta ablata legaliter Ecclesiæ restituat quam læsit, cum omni compensatione Canonica. Observatoribus verò, ac amatoribus hujus nostri instituti, sit Domini pax & gaudium cum omnibus Sanctis, nunc & per infinita secula. Facta autem est hæc oblatio, sive donatio nostræ humilitatis A° Domini Millesimo Centesimo Quinquagesimo quarto, primæ sedis Pontificalis regimen tenente, Domino digno ac verè Beato Eugenio; nec non Boleslao Mescone, Henrico germanis fratribus, Principatum in Polonia tenentibus, multis astantibus Nobilibus, quorum hæc sunt nomina: Ego Joannes Archiepiscopus, & Clemens frater meus. Domini Jáczo, Michora, Miechislaus, Martinus Zbiluth, Nicolaus Tribunus Comes Bogemelucium.

Sed & illud * huic rei non exiguo 20
argumento esse potest, quod etiamnum de novalibus per progressum faciendis, decima soli Episcopo non autem illi qui ex antiquis agris decimam percipit, debeatur: juxta præscriptum statutorum Regni, de quo vide titul. de decimis. Cui adstipulantur hac in parte etiam statuta provincialia, usus q; & praxis hujus Regni. Unde necessariò dicendum videtur, eas decimas, quas nunc quilibet beneficiatus possidet, vel quas sibi deberi authoritate libri beneficiorum comprobat, antiquitus à superioribus Episcopis illi applicatas atque donatas fuisse, ut jam necesse non sit, de titulo seu donatione hujus vel illius decimæ curiosiùs inquirere; satis est, jam abundè probatum fuisse omnes Regnicolas ad præstationem decimarum Episcopis obligatos esse, nec quenquam ab iis immunem fieri posse. Si itaq; quispiam huic vel illi sacerdoti detrectet concedere jus decimandi, utiq; necessariò ad Episcopum illa pertinebit; qui cùm juri suo derogari patiatur, non est cur Nobilem, seu quempiam alium juri decimandi obnoxium id afficere debeat? Ac proinde * neq; illud 21
multùm attendi debet, quod plerique nescio quam præscriptionem Ecclesiastico Ordini objicere solent,

lent, ac si ob longam intermissionem juris decimandi, jure suo privari debeat, ipsi verò jus illud sibi acquirant? Equidem nihil eò absurdiùs, nihilq; inconvenientiùs dici posse puto, siquidem laicus, spiritualia (quale est jus decimarum) possidere non potest; sine possessione verò nemo præscribit. Quinimò, neque libertatem à solutione decimarum, præscriptione aut consvetudine, aut alio quopiam modo laicus consequi potest, idq; ob eam rationem, quia jus divinum aut naturale per consvetudinem & per consequens per pręscriptionem tolli non potest, etiamsi mille anni transierint, secundùm Joannem Andr. in cap. 2. de Præbend. libr. 6. per text. in cap. *Causam*, extra, de præscriptionibus. Quod eò minus locum habere debet, si per vim & injuriam (sicut plerumq; apud nos fieri solet) hujusmodi jura decimarum ab Ecclesiis abstrahantur. Atque hæc de jure decimarum Ecclesiastico Ordini, divino & naturali jure debitarum, statutis atq; privilegiis Regum & Principum Poloniæ adscriptarum, usu denique & præscriptione tot seculorum roboratarum, dicta sufficiant.

22 Quodsi * quispiam fortè prolixitatis in hoc tractatu pertæsus, metas instituti mei me excessisse redarguat, is non frustra me huic labori, mihi alioquin etiam multum operoso tantum insudasse sciat velim. Cùm enim tot Adversarios Ordinis Ecclesiastici, tot impugnatores juris decimarum, tot denique Cleri accusatores, qui graves minimeq; tolerandas exactiones, atque insolita quædam sibi à Clero imponi onera temerè queritantur, in hoc Regno reperiri animadverterem; cum verò, qui scripto aliquo inlucem edito, æquissimam hanc Ordinis Ecclesiastici causam defenderet, neminem (præter Anonymum quendam) esse scirem; optimo pietatis atq; justiciæ zelo ductus, hunc laborem necessariò subeundum mihi eaq; omnia paulò altiùs repetenda esse duxi, ut nimirum hac ratione, vel ii saltem, qui non odio in clerum, sed fortassis quadam ignorantiæ culpa laborant, re meliùs intellecta, causæ hujus æquitatem compertam exploratamq; habeant atq; in posterum hujusmodi querelis, accusationibusq; Cleri abstineant. Nam alioquin, qui divinæ legis sanctitatem aut nesciendo omittunt, aut negligendo violant & offendunt, sacrilegium committunt *leg. 1. Cod. de crimine sacrilegij.*

QUÆSTIO II.

Suspensio decimarum ad compositionem inter status, an juribus Ecclesiastici Ordinis derogare possit, necne?

SUMMARIA.

1. Constitutiones Anni 1578. & Anni 1581. an derogent juribus Ecclesiæ antiquis.

2. Compositionis definitio iniqua, & à vero sensu aliena.

3. Legum antiquarum abrogandarum modus.

4. Objectio, quòd stante compositionis termino, decimas repetendi non videatur facultas esse concessa.

5. Terminorum prorogandorum in praxi duplex modus.

6. Suspensio decimarum, post peracta prima Comitia Regni meritò expirare debuerat.

7. Absurdum quale foret, si compositio de decimis, arbitrio decimas debentium committeretur.

8. Constitutionis Anni 1581. verba quid in se contineant.

9. Recessu anni 1588. compositioni faciendæ, proximè sequentia Comitia assignantur.

10. Compositioni tacita status secularis dissimulatione, videtur esse renunciatum.

11. Constitutiones recentiores de compositione facienda, cur suum non fuerint sortita effectum?

12. Protestatio Ecclesiasticorum quòd non per illos steterit, quo minus compositionis negotium ad effectum deduceretur.

1 ETiam illud * vulgò jactare quidam solent; Constitutionem novam compositionis inter status faciendæ, à Stephano Rege in conventione generali Varsoviensi, Anno Domini 1578. promulgatam, atque postmodum ab eodem Rege Anno 1581. repetitam, antiquis Ecclesiæ juribus derogasse, atq; ita illis legum vinculis se jam solutos esse; siquidem posteriora in jure ligant. Eam verò compositionis posteriorem legem necnon obligatoriam esse, nec judicialem, imò vim omnem superiorum in ea materia, legum legali obligatione ac necessitate exutam, in solum consensum & liberum arbitrium partium esse translatam, vel ipsius compositionis natura declarat, quà decimarum actiones, ab omni foro & judiciis sunt exclusæ. Unde concludunt, omni jure atq; aditu ad repetendas decimas ordinem Ecclesiasticum istis legibus recentioribus, non solùm penitus esse privatum, sed necessariò expectandum illi esse hujus compositionis exitum. At ne quispiam fortè tam speciosa eorum, qui multum sibi arrogant libertatis argumantatione in errorem manifestissimum inducatur; tam constitutionem superius commemoratam, quam ipsius verbi compositionis vim & interpretationem, penitiùs cognoscere operæ pretium est.

Puto * quemlibet mediocris 2
etiam judicii hominem facilè perspicere

ſpicere poſſe, quam ſit iniqua, & à vero ſenſu aliena, ejuſmodi compoſitionis definitio, ex ſolis verborum aucupiis concinnata. Illis enim conſtitutionibus quid aliud præſcriptum eſt, niſi ut exequutio decretorum de decimis, ex bonis hæreditariis Nobilium, (jure cujuslibet in eo ſtatu prout nunc eſt permanente) transferatur ad compoſitionem in proximo Conventu perficiendam. Quoniam igitur Conſtitutiones prædictæ, differunt tantum modo, & ſuſpendunt decimarum cauſas & actiones in aliud commodius tempus, idq; inſuper tali cautione adhibita, ne videlicet tali prorogatione termini, jus alicujus partis de ſuo moveatur ſtatu; idcircò non video, quâ fronte eas juribus Eccleſiaſticis derogare, vel de authoritate veterum legum detrahere, aut deniq; aliquid novi ſtatuere voluiſſe, quiſpiam affirmare audeat?

3. Leges * ſiquidem non alio, quàm quo conſtituuntur modo, id eſt per verba aperta, plana, expreſſa, rem & ſententiam explicantia, & non per ſubtiliores aliquas interpretationes abrogari ſolent. Unde conſequens eſt, poſteriores leges eatenus derogare prioribus, quatenus priores contraria lege poſteriori ſpecialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Quæ quidem ſententia, eleganter explicatur privilegio confirmationis Stephani Regis in Conventione generali Coronationis ipſius, Anno 1576 factæ, cujus is eſt tenor: *Quoniam*, inquit, *Anteceſſores noſtri ſuarum conſtitutionum à fundamento confirmationis jurium initium ſumebant, ne per novas ſanctiones vetera loco ſuo moveri videantur, ideo nos nolentes ea in dubium vocari, veſtigiis anteceſſorum noſtrorum inſiſtentes, omnia jura, privilegia, confirmamus, approbamus, &c.*

4. At ſagacior* fortè quiſpiam etiam illud hic objiciet; quòd etſi expreſsè his legibus ſublatum non ſit jus repetendarum decimarum, cum tamen ſtante eo compoſitionis termino, rem proſequi licere non ſit permiſſum, pro vetito id eſſe habendum. Facilius admodum, eaq; per ſe plana ad hæc ſolutio dari poteſt. Si enim alicui vetera eaq; integra conſtant jura, quid in promovendis illis nova conceſſione opus eſt? Non novum ſanè ejuſmodi prorogandorum terminorum ſeu ſuſpenſionum modum, quinimò inter privatos quoq; uſitatiſſimum eſſe, praxis continua docet.

5. Quòd * ex ſtatuto Sigiſmundi Regis anni 1522. ſub litera *Termini*, evidentiſſimè liquet; ubi duo genera harum ſuſpenſionum præſcripta habemus; Unum, cùm Judex competens motu proprio ex certis reſpectibus, cauſam inter partes

tes

tes litigantes ad aliud judiciorum tempus differt. Alterum, cum de consensu & voluntate partium, itidem transfertur terminus in aliud tempus. Quo utroq; casu, id potissimum edici solet, ne jus partium lædatur, sed salvum integrumq; permaneat. Ac proinde, sicut in privatis terminorum prorogationibus, elapso tempore dilationis, ad prosequendam continuandamq; causam, sine præjudicio juris sui partes admittuntur; ita quoque in hac publica (uti asseritur) decimarum suspensione, non est cur Ecclesiasticus ordo, de nova aliqua jus suum prosequendi facultate, nimirùm anxius sollicitusq; esse debeat?

6. Verumenimverò * postquam prima Regni Comitia compositioni huic assignata, post illam Regis Stephani Constitutionem præterierant, suspensionem istam jam penitùs exspirasse quis dubitare potest? Id enim cùm ex ratione apertissima, tùm ex verbis ipsius constitutionis plenissimè ostenditur. Ratio est, quia alioquin absurdissimum id foret, si non proxima Comitia, sed incertum compositionis tempus ea suspensio relinqueretur, ita nimirum, ut nisi finita quandocunq; compositione, Clero ad justitiam aditus patere debeat.

7. Hoc enim * ex eo sequeretur, quòd cùm ea compositio, illorum qui juri decimarum sunt obnoxii, consensum & voluntatem necessariò requirat, possent ipsi in perpetuum dissentire, ne compositio illa effectum sortiretur, atq; ita jus decimarum, vel per indirectum eluderetur, vel penitus aboleretur. Quo quid alieniùs, quidvé absurdiùs dici potest? Quis enim rerum suarum tam prodigus esse censebitur, qui rei debitæ solutionem, arbitrio sui debitoris committere velit? alioquin idem fortè eveniret illi, quod cuidam, eligendi stipitis in quo strangularetur, facultatem ipsi facinoroso tribuenti, accidisse memoratur.

Quantum * verò attinet dictæ Constitutionis Anni 1581. ipsa verba, neminem esse arbitror, qui in alium sensum ea retorquere possit, quàm quòd ad proxima Comitia referantur; cùm expresè ibi dicatur. *Exequutionem decretorum de decimis ex bonis Nobilium, ad alterum Conventum suspendimus, ubi etiam compositio fieri debet, sine præjudicio utriusq; partis.* Quod si illa verba *ad alterum Conventum*, non de proximo, sed de tertio, quarto, quinto, aut deinceps in infinitum accipienda forent; vereor ne contra vulgatissima & certissima jura id fieret, quæ omnes & singulos actus prima vice terminari, infinitatem in jure apprimè vitandam esse præscribunt. Sed & illud huic interpre- 8.

terpretationi, quod ibidem adjicitur: *in quo Conventu fieri debet etiam compositio*, optimè convenit. Nam si ad compositionem quandocunq; futuram, & non ad certum Conventum fieret ista suspensio, nihil certè adjiceret hæc ipsa clausula. Sic dictio *etiam* quam vulgò constat alterius rei esse implicativam, minimè quadraret. Ac multò etiam minus quadrarent ultima illius constitutionis verba, *sine præjudicio utriusq; partis*. Nemo enim existimabit unquam, absque Cleri præjudicio fieri posse, ut suspensio solutionis decimarum, pro debitorum arbitrio in infinitum protrahatur.

9. Sed esto sanè * quod illa verba *ad alterum Conventum*, in contextu dictæ Constitutionis, non de proximo, sed remotiore aliquo Conventu intelligi oporteat, quid jam Constitutioni seu recessui (ut vulgò vocant) Anni 1588. in Coronatione Serenissimi monderni Regis promulgato, objici queat, non video? ubi expresè & nominatim id cavetur, quòd compositio toties nominata, in proximè sequentibus Comitiis determinari debuerit. Licet verò Comitia sequenti statim anno, puta 1589. Varsoviæ celebrata fuerint, nullum tamen ea compositio nedum exitum habuit, sed neque ulla ab istis suspensionis sepius commemoratæ assertoribus, ejus rei facta fuit mentio.

Unde necessariò * dicendum 10.
videtur, illos hac sua tacita dissimulatione, hujus juris beneficio pro se (ut illi existimant) introducto renunciasse, atq; eo facto, finitam sublatamq; jam penitùs esse dictam suspensionem, agnovisse. Atqui certè satis hoc esse deberet, ut ne amplius in posterum Ordini Ecclesiastico objectaretur hæc suspensio, utq; jam tandem jurisdictio Ecclesiastica reassumeretur, & Capitanei officii sui memores, sententias illorum præsertim pro decimis latas exequerentur; sed nescio qua ratione, hoc Lernæi istius monstri caput, juris atq; justitiæ telo, toties præcisum atq; jugulatum, tam facile reviviscat. Nam * & recentio- 11.
ribus aliquod Comitiis, maximè verò Anni 1607. item Anni 1609. eandem cantilenam de compositione repetitam fuisse liquido constat; ubi non jam proxima Comitia, (quemadmodum in anterioribus legibus fieri solebat) sed certum atque determinatum tempus, putà dies Divo Martino Episcopo & Confessori sacratus, ejusdem anni, perficiendæ hujus compositionis causa, authoritate publica præscriptus fuit. Etsi verò Clerus hujus Regni, pro tempore dieq; assignato, Varsoviam (ubi negotium hoc tractari debuerat) frequens admodum confluxisset; attamen secularis status vel culpâ vel negligentiâ

id

id evenit, quò re infecta (præmissa tamen prius ab Ecclesiasticis solenni protestatione) inde discessum sit.

12. Ejus verò * protestationis, (ne cui res hæc ignota esse videatur) exemplum, consultò hîc adjicere volui, cujus is est tenor: *Coram Officio & Actis præsentibus Castren. Capitaneal. Varsoviens. constituti personaliter Illustrissimi & Reverendissimi Domini, Petrus Tylicki Episcopus Cracoviens. Albertus Baránowski Episcopus Vladislaviens. & Pomeraniæ, Laurentius Gębicki Episcopg Culmensis: nec non Reverendi Nicolaus Pacz Episcopus Metoniensis, Suffraganeus Vilnens. Michael Malissowski Abbas Sanctæ Crucis, Stanislaus Romissowski Abbas Paradisiens. Franciscus Lipski, Adamus Nowodworski Canonici Gnesnens. Albertus Báránowski de Báránow Præpositus Koscielnens. Albertus Drwalewski Custos Curzelowiensis. Valentinus Wárgocki Decanus Leopoliens. Hieronymus Ręczáysky Archidiaconus Cracoviensis. Nicolaus Dobrocieski, Andreas Lipski Canonici Cracoviens. Paulus Sczerbic Præpositus Sanctomiriens. Joannes Albertus Grochocki Præpositus Vladislaviensis. Balthazar Miaskowski Archidiaconus Pomeraniæ, Nicolaus Jásinski Cantor Vilnensis. Joannes Gorski Archidiaconus Pultoviens. Melchior Eliasowic Parochus Crosnens. Medncens. Diœcesis; suo, & aliorum ex omnibus Diœcesibus, ad negotium infrascriptum deputatorum nomine, solenniter protestati sunt. Quia ipsi, ne Constitutioni Conventus generalis Varsoviensis proxime, præteriti citra tamen approbationem quarundam Constitutionum in iisdem Comitiis in præjudicium, Ordinis Ecclesiastici, invitis, imò insciis & non consentientibus Senatoribus ejusdem Ordinis universis latarum defuisse viderentur, quâ utriq; statui, tam videlicet spirituali, quàm seculari, sancitum est, ut spirituales quidem ex Diœcesibus suis, seculares verò ex Palatinatibus deputatos suos, in pari numero, Varsoviam pro festo Sancti Martini proxime præterito mittant, ad tractandum negotium compositionis inter status spiritualem & secularem, jam inde à multis annis motum, & aliquoties diversis temporibus tractatum; novissimè autem, modo quo supra dictum est, pro die & tempore superius expressis institutum. Habitis primùm per omnes Diocœsis Synodis, indicta etiam Synodo generali Provinciali Petricoviens. non parcendo molestiis & sumptibus, his undiq; periculosis temporibus, huc Varsoviam in pleno ex parte sua numero convenerunt, paratiq; fuerunt ad omnia quæcunq; ad complanandas differentias utrinq; inter status spiritualem & secularem exortas, retinendamq; charitatem fraternam, & Reipublicæ tranquilitatem spectare viderentur. Sed cùm jam rem ipsam aggredi*

di instituerent. animadverterentq́; magnam partem deputatorum secularium, tam ex Senatorio, quàm Equestri ordine ex præcipuis Palatinatibus, quos potissimùm hoc negocium compositionis concernere videbatur, desiderari: ita ut qui præsentes aderant, obstante majoris partis absentia, nihil se posse in eo negotio tractare, judicarent. Ordoque spiritualis videret, ad eam compositionem totam fere partem, cum qua negotium compositionis tractandum erat, abesse. Magno cum animi dolore à re toties tentata super sedere coacti sunt. Quapropter quemadmodum in consessu communi coram iis, qui præsentes aderant protestati sunt, ita iterum atque iterum, coram Officio præsenti solenniter protestatur, tam suo, quàm totius Ordinis Ecclesiastici Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ nomine, quòd non per illos stetit, quo minus præmissa effectum suum sortita fuerint, sed per eos, qui ex Ordine seculari ad tractandum negotium præfatum non convenerunt; præcavendo hac in re indemnitati juris sui, quòd hîc & ubiq; quolibet loco & tempore, coram quibuscunque instantiis & judicis, saluum & integrum esse volunt. Quæ quidem protestatio ad Acta præsentia suscepta est. Actum &c.

Hinc itaque facilè judicari potest, cujus culpa id acciderit, quominus dictæ compositioni finis impositus fuerit; Ecclesiasticis certè, vel ob eam causam adscribi ea culpa non potest: siquidem & si huic compositioni, (quæ de rebus tantùm controversis ac dubiis, non autem de certis, & justo atque proprio jure ad aliquem pertinentibus regulariter fieri solet) legibusq́ue de ea sancitis nunquam consenserint, quinimò expresse & solenni ritu contradixerint; attamen fraternæ charitatis cum Statu & Ordine seculari conservandæ causâ, etiam hac in parte illi hanc gratiâ præstare cupiebant, si non tot variis artib⁹ simulatæ hujus compositionis negotium toties elusum fuisset. Quare, ut hanc totam disputationẽ de compositione, ejusq́ue prole genuina suspensione concludam, nihil magis sacris præceptis atque institutis, Regniq; le- 12.
gibus consentaneum, nihil rectæ rationi conducibilius, nihil deniq; Christiano homine dignius esse existimo: quàm ut decimæ, quibus jure debentur, sine fastidio, atque scrupulosis istiusmodi quæstionibus omissis, dependantur. In quo, si non duros nec difficiles nos præberemus, & affluentiâ omnium rerum ipsi abundaremus, & Clerus à talibus vexationibus immunis, Dei ministerio vocationiq; suæ impensius vacaret. *Majores etiam nostri* inquit sanctus Augustinus *ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant; modo autem quia discessit de-*

votio Dei, accedit indictio fisci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modò autem totum tollitur.

QUÆSTIO III.

De Jurisdictione Ecclesiastica, & an causæ de decimis coram seculari Judice tractari debeant?

SUMMARIA.

1. *Clericus potest convenire laicum coram Judice Ecclesiastico.*
2. *Decimarum causæ ad forum spirituale pertinent.*
3. *De decimis quatenus agitur jure petitorio, censentur pro re spirituali, secus, quando agitur possessorio.*
4. *In Regno causas de decimis soli Judices seculares cognoscunt.*
5. *Jurisdictio Ecclesiastica quomodò olim Ordini sacro constabat.*
6. *Statutum Sigismundi Regis anni 1543. abrogatum sit, necne?*
7. *Adnotatio compilatoris Statutorum Regni, de obrogatione Statuti Anni 1543. quomodo intelligenda sit?*
8. *Constitutiones quædam Statuto Herborti adjectæ, non usq; adeò receptæ sunt.*
9. *Inhibitio Sigismundi Augusti Regis, Anni 1565. exeqvutionem decretorum de decimis prolatorum, impedivisse videtur.*
10. *Modus atque forma condendarum legum in Polonia.*
11. *Inhibittioni Sigismundi Augusti Regis, ordinem Ecclesiasticum contradixisse, probatur.*
12. *Authoris conclusio, quòd ob jurisdictionem Ecclesiasticam impeditam gravissimis sceleribus fenestra aperiatur.*

1. Regulariter * Clericus potest convenire laicum coram Judice Ecclesiastico, quando agitur de re Ecclesiæ vel Clerici; per textum in cap. *Si Clericus* 5. tit: de foro competenti. Ratio est, quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumitur, ex quo res est Ecclesiæ, pro sacrilegio censeri debet; prout in cap. *Cùm sit.* 8. in verbis: *In favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum rectores, possint sub quo voluerint Judice convenire*: tit: de for: comp: disponitur: Sacrilegium verò crimen esse Ecclesiasticum cap. in Canonibus 57. caus. 16. q. 1. probatur.

2. Ac proinde, * quia decimæ sunt rns spirituales, & reditus Ecclesiæ per textum in cap: *Tua* in verbis: *Porrò, cùm laicis nulla sit de spiritualibus condendi vel disponendi facultas, imperialis concessio, quantumcunq; fiat generaliter, nemenem potest à solutione decimarum eximerè, quæ divina constitutione debentur*, tit: de dicimis, primitiis, & oblat: Jure merito decimarum controversiæ, ad forum spirituale, seu ad Ecclesiasticum Judicem, pertinere debent, sivè reus sit clericus, sivè laicus, per textum in cap: *Dispendiosam.*

ſam. Clement. de Judic: & in cap. *Literas* de juram: calum: & tot tit: de decimis. Fallit enim illa regula, quod Actor ſequi debeat forum rei cap: *Cumſit*. 8. tit: de foro competenti.

3. Quod tamen * eatenus verum eſſe dicendum videtur, quatenus de jure, (an videlicet decimæ debeantur) non autem de facto, quæſtio eſt. Nam ſi controverſia incidat, de tardata vel prorſus de negata ſolutione decimarum, de eo Judex quoq; laicus rectè cognoſcere poteſt, quia decimas non eſſe ſolutas, quæſtio meri facti eſt, per tex: in l. aſſervatio Cod. de non numerat: pecun. Et ita communiter D. D. tenent, idque ex authoritate gloſſæ, in cap: *Literas*. de juram: calum: quæ aſſerit, poſſeſſionem etiam quarumcunq; rerum ſpiritualium, non eſſe ſpirituale quid, ſed temporale; quia licet reſpectu Eccleſiæ agatur non tamen de jure ſpirituali quæſtio eſt, ſed tantum, ſuper facto quæritur, an talis vel talis Clericus fuerit in poſſeſſione percipiendi decimas: argum: cap: fin: tit: de judic.

4. Cæterùm apud nos * in Regno, hoc præſertim rerum ſtatu, quo ferè ſtatus Eccleſiaſtici deterior conditio facta videtur, licet ſummo quodam jure, cauſæ de decimis utroque caſu, tã videlicet in petitorio, quã in poſſeſſorio, coram ſecularibus judicibꝰ agitari ſoleant: id tamen contra jura Regni, perpetuamque conſvetudinem fieri certiſſimum eſt.

Olim ſiquidem * judicium de decimis, ſicuti & de aliis ad religionem pertinentibus cauſis, nulli alij, præterquam Eccleſiaſticò Ordini competiiſſe clara & admodum evidenti Regis Sigiſmundi lege, Cracoviæ, Anno Domini 1543. (quæ in Statuto Herborti, ſub verbo, *Spiritualis*. extat) ſancita, ſufficientiſſimè probatur. En ipſa legis verba clara & perſpicua. *Inprimis*, inquid Sigiſmundus Rex *ad ſpirituale judicium pertinet judicare differentias religionis, hæreſes videlicet, ſchiſmatã blaſphemias contra Deum, & Apoſtaſias, pro decimis, ſeptem Sacramentis Eccleſiæ, veneficiis, Sacrilegiis, & Simonia, &c.* Quinimò ut præfecti arcium (quos noſtri Capitaneos vocant) decreta ſeu cenſuras Eccleſiaſticas, eo nomine contra uſurpatores ſeu detentores decimarum promulgatas, omnino exequi tenerentur, jam olim Vladislaum Jagellonem Crocoviæ Anno 1433. & poſt modum Caſimirum filium ipſius Petricoviæ Anno 1458. ſtatuiſſe, expreſſa Statuti verba declarant: quæ ſic ſe habent: *Nos igitur* inquit Uladislaus, *qui intenſis deſideriis prædeceſſorum noſtrorum exemplo, tanquam tutor & conſervator jurium, libertatum, & privilegiorum in Eccleſia, perſonarumq; ſibi ſubjectarum, propagationem libertatis* 5.

Ecclesiastica ex debito affectamus, ad executionem debitam statutorum hujusmodi procedere cupientes; (cum frustra conderentur leges, nisi executioni debitæ demandarentur, Ex quo etiam, quos timor Dei & mucro spiritualis à malo non revocat, pæna temporalis debet corecere) præsenti nostro Regio decreto, de consilio & unanimi Prælatorū & Baronū nostrorum voto scientia & assensu, volumus decernimus & firmissime & irrefragabiliter perpetuò observari pollicemur, statuimusq́, & ordinamus, per præsentes: ut dū aliquis indigena Regni nostri, cujuscunq́ status & conditionis existat, propter raptum decimarum, vel aliarū rerum Ecclesiasticarū occupationem, aut ratione excessuum quorumcunq́ sive etiam in contumaciam, de non parendo juri, & mandatis Sanctæ Ecclesiæ, sententia excommunicationis justè fuerit innodatus, ipsamq́ ultra annum legalem, pertinaciter sustinuerit nec curaverit ad gremium S. Matris Eccl: redire, & pro excessu debitam emendā exhibere: extunc An: hujusmodi elapso, omnia bona ejusdem excommunicati, mobilia & immobilia, quæ tunc possideret, debent recipi per locorum Capitaneos, quibus subjacent, & apprehendi, tenenda & possid: tam diu per Capitaneos hujusmodi, quo usq́ per eosdē excommunicatos, vel Capitaneos memoratos, de hujusmodi bonis damna vel valor rei ipsis læsis vel injuriam passis, plenariè exolvantur. Quibus solutis, bona prælibata præfatis excommunicatis, non nisi absolutis, decernimus vice versa restituenda per Capitaneos prænotatos. Mandamus igitur omnibus & singulis Regni nostri Capitaneis, & Vicesgerentibus eorundem, quatenus ad conpescendam talium excommunicatorum pertinaciam, duritiam, & temeritatem præmissa nostra saluberima decreta executioni debitæ debeāt demandari perpetuò & in ævū, totiens, quotiens per prælatos, aliasq́ personas tam Ecclesiasticas, quàm Seculares, super hoc fuerint requisiti & moniti. Quod si præfati Capitanei, Tenutariiq́ nostri, aut locatenentes eorundem, pro tempore existentes, in executione præmissorū tardi fuerint, vel negligentes; extunc ipsos omnes, pro hujusmodi negligentia per loci ordinarios jaculo anathematis indulgemus feriendos. Alexander quoque Rex exprefsè testatur, se ad informationem subditorum suorum, spiritualium & secularium, decisionem de corpore juris, & de libris Ecclesiæ Doctorum, super statuto Provinciali Gnesnen: de raptu decimarum, & invasione bonorum, tum & violactione personarum Ecclesiasticarum, per Venerabilem Nicolaum Kotsicz Archidiaconum Posnanien: & Canonicum Guesnen: collectam, Privilegiis communibus adscripsisse; prout id in statuto, sub litera *Spiritualis* videre est. Quid quæso his sanctionibus potest extare liquidiùs

& evi-

& evidentiùs? & ne quis minus legitimas eas appellare possit, ipsi Principes omnium Ordinum consensu latas esse asseverant, atque etiam in librum statutorum relatas, ut cæteras omnes, ita & has quoque universi Ordines suo suffragio comprobarunt. Extat etiam apud Dlugosium, clarissimum & vetustissimum hujus rei testimonium, cujus in quæstione præcedenti facta est mentio. Cùm enim tempore Boleslai Regis, Anno videlicet 1022. Nobiles quidam, decimarum pendendarum consvetudini refragarentur, nec Ecclesias frequentarent, (verba sunt Dlugossi) ministros & sacerdotes de eorum Ecclesiis pellerent: Boleslaus Rex, gliscentem conspirationem in ipso suo exortu, extinxit, nemine eum impediente, quin adjuvantibus potiùs universis, authores illius (inquit idem) missis militibus comprehendit, & capita conspirationis, partim capitali supplicio extinxit, partim verberibus mulctavit. Ex his omnibus liquet Ordinem Ecclesiasticum sine omni controversia, jurisdictionem suam, maximè verò, in causis decimarum, jam inde à tempore susceptæ religionis exercuisse. Cujus rei ex vetustissimis Poloniæ Regum, & aliorum Principum privilegiis; tum ex munimentis, Actisq; publicis, plurima possent adferri testimonia, quæ brevitatis studio lubens prætereo. Equidem * non 6. ignoro, sciolos quosdam abrogationem dictorum jurium & Constitutionum, præsertim verò illius Statuti Sigismundi Regis Anni 1543. allegare, eoque argumento, tanquam validissimâ aliquâ machinâ, jura & privilegia, atque adeò justissimâ hanc Ordinis Ecclesiastici causam expugnare, & penitus convellere velle. Statutum (inquiunt illi) Sigismundi Regis Anni 1543. abrogatum esse constat, per filium ipsius Sigismundum Augustum Regem, idq; Constitutione Anni 1550. per ea verba: *Ad petitionem Nunciorum Minoris Poloniæ, statutum Anni 1543. in suò robore reservamus ad alium Conventum, quousq; aliquid meliùs jure communi statuamus.* Demirari certè satis nequeo, istos talia comminisci, quasi verò hoc pacto abrogari soleant leges, per ea nimirum verba, *in robore conservamus*: quin potiùs, istis verbis Constitutiones prædictæ, tanquam denuo latæ, ac revera confirmatæ, censeri debent. Ea enim verba ex generali confirmatione, rursum per Sigismundum Augustum in Conventione generali Petricovien: eodem Anno 1550. facta, excerpta esse videntur. Quod autem attinet, ultima ejusdem constitutionis verba, *quousq; aliquid melius statuamus.* Nec ista dici possunt abrogatoria. Neque enim talis est abrogandæ unius alicujus legis

gis forma, sed omnium optimarum legum conditio, ut tam diu valeant & observentur, donec meliores atque utiliores inventæ fuerint. quæ quoniam in hac materia, nec meliores, nec deteriores aliquæ sunt posterius latæ, ideò priores jure merito in suo robore permanere debent; non enim temeritate hominum, dignitas legum amittitur.

7. Verùm * adhuc, prædictas Constitutiones esse abrogatas iidem contendunt; quòd in libro Statutorum ab Herborto digestorum, in calce ipsius libri, seu potiùs in charta extrema libro applicata, per Authorem, vel (ut quidam existimant) Typographum, in admonitionibus ad Lectorem, circa ipsum vale, annotata sint hæc verba: *Porrò quanquam Constitutiones Anni Domini 1543. abrogatæ sint, non tamen eas supprimendas esse putavimus: propterea, quòd aliquando latæ fuerant: tandem vale, operæ nostræ non ingratus.* O validam & perquam gravem probationem Typographum vel ut hoc etiam ipsis concedamus, authorem ipsum extra codicem Statutorum, quinimò extra margines libri titulo & capite nullo, nulla, allegata authoritate, ex solo rumore, seu potiùs opinione aliqua, fixisse vel refixisse legem qui etiamsi millies annotasset, latam vel abrogatam esse aliquam legem, non autem expressisset, à quo Rege, quo tempore, quo in loco lata, vel abrogata esset; tale scriptum tanquam privatum, & nullo fundamento nixum, nullam quoque authoritatem acquirere posset. Non enim authoris censura, neque typi imponunt, nomen legibus, sed legitima authoritas Regia, & consensus omnium Ordinum, sola efficiens est legum causa. Hæc illis vim & authoritatem plenam tribuunt, etiamsi non typis excusæ, sed manu scriptæ leges fuerint. Cujus sanè 8.
* rei, etiam illud non postremum argumentum esse potest, quod in libris Statutorum ejusdem authoris, noviter Zamoscij Anno 1597. excusis, ad calcem libri, post ipsam conclusionem statutorum ab authore factam, singulares quædam leges, à Magnifico viro Domino Joanne Felice Herborto, dicti authoris filio, in publicum prolatæ, huic eidem codici Statutorum adjectæ adscriptæque sint; quæ etsi ex veteribus (uti ibidem asseritur) legum codicibus excerptæ, tempus, locum, & authoritatem Regum adscriptam habeant, Regnicolisq; apprimè utiles, & necessariæ videantur; attamen quia extra volumen ipsarum legum, atq; adeò extra corpus dictorum Stututorum adjectæ sunt, parvam, aut omninò nullam in judiciorum subselliis, fidem, authoritatemque illis dari videmus. Quantò igitur minoris, vel potiùs nullius autho-

authoritatis esse debent eà, quæ in extrema charta, etiam post adjectionem repertarum sepum, incertum ab authore nè, an à calcographo adscripta sunt. Sed his adhuc * fortè non contenti, isti ordinis
9. Ecclesiastici suggillatores, inhibitionem Sigismundi Augusti Regis, Anno 1567. Petricoviæ editam, quâ ille vetuisse visus est, ne decreta judicij spiritualis, Capitanei exequerentur, audacter & cum tripudio quodam objicient? At simul fateantur necesse est hanc sive inhibitionem, sive Constitutionem potiùs dici malunt, legibus Regni, privilegiis Cleri, adeoque judiciorum juribus, repugnare, nullamq; vim habere, ad leges antiquas sanctè atque religiosè latas abrogandas. Si enim edictum illud Sigismundi Regis inhibitio est, prout revera (siquidem jus & justitiam in gravamen & præjudicium quærentium fieri prohibet) rectè eo nomine appellari potest, illam ex diametro repugnare Casimiri, Joannis Alberti, Alexandri, & Sigismundi Regum, atque adeò ipsius Sigismundi Augusti legibus, de inhibitionibus in judiciis non admittendis promulgatis. quæ in Statuto, sub verbo *Inhibitio*, recensentur. Unde etiam tùm, cùm esse ceperat, nullius roboris nulliusvè momenti eam fuisse, & nunc quoque invalidam esse, quis dubitare potest? Quod si mutato edicti seu mandati hujus nomine proprio & convenienti, non inhibitionem, sed constitutionem magis appellare lubeat, non video qua ratione nomen authoritâtemque publicæ legis ea sortiri possit?
10. Si quidem *antiquissimis hujus Regni moribus, modus atque forma condendarum legum, ea præscripta sit, ut nonnisi, illæ, quæ de consensu omnium Ordinum, tam videlicet Spiritualium, quàm Secularium constitutæ sunt, vim legis habeant, & pro justis atque legitimis Constitutionibus reputentur. Longum esset singularum legum verba & sententias adducere, minusque necessarium videtur; sunt enim sub uno eodemque titulo, in codice Statutorum, sub verbo *Constitutio*, comprehensæ; unum saltim illud Alexandri Regis decretum, in Radom: Anno 1505. latum, probandæ ejus rei causa, hic adjicere lubet, cujus hæc sunt verba. *Quoniam jura communia & Costitutiones publicæ, non unum sed communem populum afficiunt, itaq; in hac Radomiensi Conventione, cum universis Regni nostri Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & Nunciis terarrum, æquum & rationabile censuimus, ac etiam statuimus, ut deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil novi constitui debeat, per nos, & successores nostros sine communi Consiliariorum, Nuntiorum terrestrium consensu, quod fieret*

in

in præjudicium gravamenq́ Reipublicæ, & damnum atq́ incommodum cujuslibet privatum, ad innovationemq́ juris communis, & publicæ libertatis. Quod itidem Sigismundus primus Rex, Anno 1538. Pertricoviæ comprobat his verbis: *Constitutiones novas, nonnisi cum Consiliariorum (puta spiritualium & secularium) ac Nunciorum terrestrium consensu, secundum Statutum Alexandri faciemus.* Ejus * verè inhibitionis, (nam legis nomen vix meretur,) unum tantum modò ordinem, nempè secularem, authorem & suffragatorem extitisse, vel ex ipsius inhibitionis contextu perspici potest; Ecclesiasticos verò (puta Episcopos) non modò publicè eidem contradixisse: verum etiam de gravamine, (ut loqui solemus) protestatione solenniter præmissa, vim videlicet Ordini suo inferri, omnes ex Senatu discessisse. Extat siquidem in Archivo Ecclesiæ Cracoviensis ejus rei diploma, sub inscriptione manus propriæ & sigillo ejusdem Regis. Cujus tenorem hic inserendum censui.

H.

Sigismundus Augustus Dei gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masoviæ, Samogitiæ, &c. Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium quorum interest, universis & singulis, præsentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quomodo costituti personaliter coram nobis in præsentia Senatorũ ac Nunciorũ Terrestriũ in moderna Conventione Generali Petricovien: congregatorum, Reverendissimi in Christo Patres Domini, Dni Jacobus Vchanski Dei gratia Archiepiscopus Gnesnen: Legatus natus, & Regni Pololoniæ Primas, Philippus Padniewski Cracovien: Nicolaus Wolski Vladislavien: Adam Konarski Posnanien: Albertus Starozrzebski Chelmen Dionysius Seczygniowski Camenecen: Episcopi, nomine suo, & aliorum Reverendissi: Dominorum Episcoporum absentium, ac totius status Ecclesiastici & spiritualis Regni nostri, productis & exhibitis factis & inscriptis, certis suis scriptis, & solennibus protestationibus etiam verbo ibidem factis, & inhæren: suis prioribus protestationibus, ante biennium; videlicet Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Tertio, solenniter, publicè, & per expressum protestati sunt, & dixerunt: Quòd quantum in in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq́ consentiunt in ea placita, Constitutionem, Decreta, seu declarationem, quæcunque in præjudicium Ecclesiarum Dei, & status Spiritualis in hac Conventione generali quomodolibet statuuntur contra jura & libertates Ecclesiasticas, sacris Canonibus munitas, & in derogationem libertatum, & immunitatum Ecclesiasticarum totius provinciæ, & omnium Ecclesiarum Regni, literis Privile-

Privilegiis Statutis, Constitutionibus, & indultis, per olim Serenißimos Principes, & Dominos Duces & Reges Poloniæ, Ecclesiis ipsis, & personis earum legitimè concessarum, per eosdem Duces & Reges, tum usum continnum ab antiquo approbatarum, quibus publicè & legitimè cautum & provisum est nullas videlicet debere fieri in eodem Regno Constitutiones, placita, & Ordinationes, nisi de omnium Consiliariorum consensu & voluntate, & etiam, quod nullus status in alterum, libertatibus, & immunitatibus gaudentem, in tam libero Regno potest de jure quicquam novi, præsertim contra immunitatem & libertatem alterius constituere & laudare, novasq; leges & Statuta condere, per quod alter status gravari, & in suis libertatibus opprimi posset: & præsertim, quod contra fidei Catholicæ, & Ecclesiæ Sanctæ Ordinationem & institutum fieret aliis nihilominus Senatoribus, nec non terrarum Nunciis, præsertim Catholicis repugnantibus, renitentibus censensumq; suum præfatis Constitutionibus & Ordinationibus, Religioni, Jurisdictioni, libertatibus, ac immunitatibus Ecclesiasticis contrariis, denegantibus, immò suadentibus & postulantibus, jura & libertates Ecclesiasticas, & omnes dignitates in vigore & robore suo conservari. Et insuper protestantibꝰ, quod nihil omninò Catholicæ Religioni, & Jurisdictioni, ac libertatibus & immunitatibus status Spiritualis derogare velint, per quascunq; Cōstitutiones, seu Ordinationes. Intelligentesq; & animadvertentes supradicti Reveren: Domini Archiepiscopi, & Episcopi. in præsenti Conventione nonnulla statuta & constitutiones & placita ad nonnullorū Senatorū & Nunciorum status secularis instantiam, contra religionē, jurisdictionē, immunitates Ecclesiasticas ordinisq; sui & Ecclesiarū fieri & laudari: præsertim de, & super executione Processuū à foro Spirituali ad Capitaneos loci remitti solitorum & roboratione seu Confirmantione Constitutionis Piotrico: ante bienniū editæ. Quæ quidē Constitutiones in eā vim sunt factæ, ut nulla executio per loci Capitaneos, Processuum remissorū & remittendorum ad Capitaneos locorū fieret amplius, manifestè contra jura libertates, & immunitates Ecclesiasticas, nec non contra Privilegia & Statuta Regni, immò etiam contra dictā Constitutionem ante biennium editam, pro ut ex collatione istarum, ut vocant, Constitutionum manifestè apparet, ipsas esse inter se contrarias, & pugnare (quod ajunt) ex Diametro. Quamvis alij audeant affirmare, quod nihil novi hîc statuatur, sed idem, quou ante biennium, nisi quòd hæc moderna Constitutio sit prioris declaratio, Cum tamen manifestum sit, non esse unam & eandem rem, neq; declarationem Constitutionis ante biennium factæ, sed est nova Constitutio

stitutio biennali planè contraria, & hoc in eò, quòd in biennali Constitutione contineatur: quòd Nuncij Terrestres noluerunt intrare in aliquas disputationes cum Dominis Spiritualibus. Hîc verò in ista constitutione nova, statum Spiritualem implicant seu ingerunt; cum tamen nedum sententiati, sed nec vocati, nec auditi fuerint Spirituales, neq; terminum nullum hactenus coram Majectate Regia habuerint; manifesti verò juris est, præsertim in Polonia, neminem cujuscunq; conditionis, nè Judeum quidem, extra terminum condemnari legitimè posse. Præterea quod etiam ante biennium factum est, nomine Constitutionis vocari non potest, sed tantum nomine mandati: quod in illa Constitutione non extat scriptum statuimus, constituimus, vel aliud simile, sed tantùm Mandamus; neque ullo verbo meminit Constitutionis. Et insuper quod tantum ex consensu Dominorum secularium Consiliorum, ante biennium Regia Majestas id factum seu Mandatum scribi jussit, unde apparet ad hæc nunquā consensisse. Consiliarios Spirituales, quemadmodum protestabantur de præjudicio & gravamine contra præfatum Mandatum. Postremò quia planum est, tàm ipsum mandatum biennale, quod Constitutionem vocant, quàm Statutum Jagellonis in Jedlna folio 50. ad quod seipsum mandatum refert, nibil de Spiritualibus continere, tantum de Majestate Regia & subditis, in quibus utiq; sunt tam spirituales quàm seculares ideò justo judicio nihil Processibus juris Spiritualis obesse ac derogare potuit sicut ipsum Statutum Jagellonis, ita hoc mandatum bienniale, vocatum Constitutionis nomine, quod sese ad ipsum Statutum Jagellonis duobus in locis refert planissimè. Quis igitur non videat manifestam injuriam, maximum præjudicium & violationem, seu confractionem libertatum, jurium, & immunitatum status Spiritualis, & quòd sine ipsorum consensu hæc ita fiant, tàm ante biennium, quàm etiam nunc, primi utique status in Consilio Regni, & exinde etium jurium statui Spirituali concessorum, & diu laudatorum, tàm in Concilijs generalibus seu Oecumenicis, quàm per Imperatores Christianos, & Duces ac Reges Poloniæ collatis omnibus Spiritualibus, & præsertim Ecclesiis & Ecclesiasticis personis in Regno Poloniæ: & quidem non modo de decimarum, & aliarum rerum Spiritualibus annexarum, sed etiam de merè Spiritualium jurisdictione talis & moderna Constitutio facta est, quæ omnem jurisdictonem Spiritualem tollit, & in nihilū redigit, idq; apertè contra Statuta Regni & Privilegia Ecclesiastica atq; Spiritualia provocabant, & ea ostendebant, ex quo jam nulla executio in Castro de Brachio Regali sequitur. Quod quidem officium Castrense, sicuti est, etiam

vocatur Brachium seculare seu Regale, & ob id coram dicta Sacra Majestate Regia & Consiliariis secularibus, ac Terrarum Nunciis pro tunc in Conventione generali congregatis solenniter, & expresse protestati sunt, quòd quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt. neq; consentiunt in ea placita & Constitutiones, quæcunq; in præjudicium Ecclesiarum Dei in hac Conventione generali quomodolibet statuuntur, contra jura, libertates Ecclesiasticas, olim sacris Canonibus munitas, & per Illustrißimos Duces & Hæredes Regni, necnon Serenißimos Reges Poloniæ, Ecclesiis & Ecclesiasticis personis legitimè & benignè concessas, uti præmissum est coram dicta Regia Majestate exhibitis, & demonstratis, petieruntq; submisse dicti Reverendißimi Domini se circa Privilegia, immunitates, Constitutiones Ecclesiarum Regni conservari eaq; executioni debitæ demandari: & nè in formam Constitutionum & ordinationum eadem placita & Constitutiones seu ordinationes prætactæ Ecclesiæ, & statui Ecclesiastico præjudiciales in quibuscunque rebus referantur, neque Ecclesias Dei, ac earum ministros afficere quovis modo permittat. Exquo, Constitutiones & Statuta Conventionalia non possunt nec debent, etiam de jure Regni statui & laudari, nisi de mutuo, & omnium consensu tàm spiritualium, quàm Secularium Consiliariorum. Ideò subjacere non teneantur cum universo suo Clero talibus Constitutionibus seu Ordinationibus, quæ non fuerint, prout non sunt, omnes de consensu tam Spiritualium quam Secularium Consiliariorum profectæ & constitutæ. immo ut supra scriptum est, per alios Dominos Consiliarios & Nuncios Terrestres, præsertim Catholicos reprobatæ. uti præjudiciales religioni, Ecclesiæ Dei, ac jurisdictioni Ecclesiasticæ, & juribus ac Privilegiis, nec non libertatibus & immunitatibꝰ status spiritualis præjudiciales & nocivæ. Et ob iterum, atq; iterum, omnibus quibus melius efficaciusq; debuerunt, protestati sunt, se cũ universo Clero, talibus Constitutionibꝰ immunitati Ecclesiasticæ cõtrariis nolle subjacere. Et ea protestatione solenni facta, petierunt à nobis prædicti Reverendißimi Domini hanc protestationẽ ipsis per nos pro religione, jurisdictione, immunitate & libertate Ecclesiastica, statusq; spiritualis consignari, & de remedio justitiæ Ecclesiis Dei, ac Ecclesiasticis personis in Regno nostro provideri, ac ipsos cum eorum Ecclesiis & universo Clero in juribus, libertatibus, & immunitatibus Ecclesiasticis conservari & manuteneri. Nos verò volẽtes unicuiq; quod suũ est reddere, & agnoscentes nos æquè Spiritualibus ac secularibus jura & privilegia, immunitates ac libertates confirmasse, tàm literis quã jurejurando nostro: ideoq; ea inviolabiliter conservare, & manutenere debere, & protestationem

nem ipsorum Reverendissimorum Dominorum consignari jussimus: adhaeren: simul protestationibus in facie nostra factis, tâm Consiliariorum, quam Nunciorum Terrestrium, praesertim Catholicorum, qui sarta tecta jura Ecclesiastica omnia & personarum Ecclesiasticarum esse voluerunt, & postularunt: Et ipsos, inprimis verò Ecclesias omnes in juribus & libertatibus & immunitatibus earundem plenissimè conservan: ac manuten: duximus, prout conservamus & manutenere volumus, & conservari, ac manuteneri per successores nostros perpetuis temporibus & in aevum decernimus, in nullo praejudican: neque derogan: praefatis juribus, libertatibus & immunitatibus omnium Ecclesiarum, in Dominiis nostris consistentium, & personarum Ecclesiasticarum. In cujus rei fidem & evidens testimonium manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum appendi jussimus. Datum Petricoviae in Generali Regni Conventione, die Sabbatho ante Dominicam Palmarum Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quinto, Regni nostri Trigesimo Sexto. Praesentibus Magnificis, Generosis, & Venerabilibus Spitkone Jordan de Zakliezyn Cracovien: ac Przemislien: Camioneconq; Capitaneo, Stanislao de Tarnow Sandomirien: ac Syradien: Ostrzeszovienq; Caoitaneo, Joanne de Slußewo Brzesten: Koninen: Miedzirzecensiq; Capitaneo Joanne Krotowski Juniwladislavien: Joanne de Dambrovica Lublinen: & Casimirien: Rohatinenq; Capitaneo, Andrea Sieprski de Gulczewo: Raven: & Capitaneo Plocen Palatinis; Stanislao Myßkowski de Mirow Sandomirien: Cracovien Generali, Rathnenq; Capitaneo: Georgio Konarski Caliſſien: Joanne Thomicki Gnesnen: Joanne Lutomirski Siradien: ac Lancicien: Radomienq; Capitaneo, Jacobo Lasoczki Lancicien: Raphaéle Dzialynki Bresten: & Brodnicen: Capitaneo. Floriano Zebrzydowski Lublinen: ac Sandecen: Capitaneo, Anselmo Gostomki Plocen: & Capitaneo Raven: Stanislao Wolski Raven: Curiae nostrae Marsalco & Capitaneo Krzeepicen: Stanislao Sobek à Sulciow Sandecen: Regni nostri Thesaurario ac Malogoscen: Capitaneo, Sebastiano de Milec Vislicen: & Capitaneo Brzesten: Casparo Zebrzydowski Rogoznen: Joan Sirakowshi Landen. Curiae nostrae Referendario, & Przedecen: Capitaneo, Joanne Tarlo Malogoscen: & Capitaneo Pilznen. Francisco Rusocki Naklen: Alberto Czarnkowski Santocen. Castellanis: Valentino Dembinski Regni nostri Cancellario, ac Lubomlien: Capitaneo, Petro Myßkowski Regni nostri Vicecancellario, Decano Cracovien: Gnesnen: Plocen: Lancicien Varsavienq; Proposito, Stanislao Karnkowski Secretario Majore & Curiae nostrae Referendario, Cantore Gnesnen: Schol:

Lanci-

Lancicien: Jacobo P[illegible]ki Decano Vladislavien: Præposito Cr[illegible]: & Andrea Przerembski Gnesnensi Cracoviensiq; Canonicorum & Nunciis Baronibus, ac aliis pluximis fide dignis circa præmissa existentibus.

Sigismundus Augustus Rex.

His itaque tot& tantis legũ gravissimis authoritatib',benè perpensis, necessariò fatendũ est,eam qualemcunq; inhibitionẽ, nullius debere esse momenti atq; ponderis ad Ecclesiasticam jurisdictionem, vel imminuendam, vel infirmandam.

12. Equidem multò satiùs, consultiusque agi existimarem, si pristina illa sacro ordini constaret authoritas & jurisdictio. Non enim grassarentur inter homines, tot immania scelera, puta, blasphemiæ, sacrilegia, hæreses, & his similia, quibus gravissimè offenditur divina bonitas, nimirum, si brachium seculare suum Ordini Ecclesiastico præstaret officium; alioquin verendum, est nè aliquando divina ultione infligente pœnas, eò licentiæ deveniatur,ut divina humanaque jura violentur ac perturbentur omnia. Quod nè accidat, secularis protestatis est providere. Hoc enim illionus divina lege incumbit ut, quæ judices Ecclesiastici divino numini adversari,pœnisq; digna censuerint, ea ipsi severè vindicent. Reges enim atque eadem ratione cæteri Magistratus Policiti, Ecclesiæ nutricij sunt, Esaiæ Cap. 49. Debent ergo illi servire, eamq; tueri ac defendere, ac veluti terrenum Regnum, (ut divus Gregorius inquit) cælesti debet famulari.

QUÆSTIO IV.

De foro Spiritualium, & an Clerici apud Judicem secularem conveniri debeant?

SUMMARIA.

1. *Clerici à Judice laico, judicari non possunt.*
2. *Clerici in criminalibus causis, quando coram Judice Ecclesiastico forum sortiuntur.*
3. *Clericis jure præsertim novo, fori Privilegium concessum.*
4. *Clerici fori Privilegio renunciare non possunt.*
5. *Fori privilegium Clerici, num in causis tantummodò personalibus sortiantur.*
6. *Ecclesiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus realibus causis foro seculari subest.*
7. *Spirituales in quibus causis, juxta dispositionem Statutorum Regni, coram Judice seculari conveniri possunt.*
8. *Ecclesiasticos in Regno etiam in personalibus forum habere in Judicio seculari, quidam contendunt.*
9. *Statuti Vladislai Regis, Anni 1422. plana & perspicua interpretatio.*
10. *Jura Canonica, quanta apud omnes authoritatis esse debent.*

 11. Judi-

11. *Judiciorum diversa subsellia in Regno Poloniæ.*

12. *Appellationes ad Curiam Romanam an prohiberi possint?*

1. CLericos, * coram Judice laico regulariter conveniri non posse, sed coram suo Judice Ecclesiastico, tàm à sui ordinis hominibus, puta Clericis, quàm à laicis conveniendos esse, jura non solùm Canonica, sed Civilia quoq; attestantur. Et jure quidem Canonico clarè admodum ea de re disponitur. in cap. *Nullus 2.* ibi *Nullus Judicum, neq; Presbyterum, neq; Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesiæ, sine permissu pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tàm diu sit sequestratus, quousq; reatum suum cognoscat & emen-*

2. *det*, tit: de foro competent. Quod non * non solum in Civilibus, sed in criminalibus quoque causis, (non obstante in contrarium consvetudine) observari, patet ex textu in cap. *Clerici 8.*ibi: *Cum Imperator dicat, quòd leges non dedignantur sacros Canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico judice conveniri, non debet in hac parte Canonibus ex aliqua consvetudine prajudicium generari*, tit de Judiciis. Quamvis alioquin, ob crimen aliquod commissum, depositionis, atque excommunicationis, ac deniq; anathematis pæna. (si nimirum inculpatus de crimine incorrigibilis appareat) subseqvuta, Clericus per Judicem secularem comprimendus sit. per text. in cap. *Cum non ab homine 8.*in verbis *Quod si depositus incorrigibilis fuerit. excommunicari debet. deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri; postmodum verò, si inprofundum malorum veniens contempscrit qvum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, nè possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem conprimendus est potestatem &c.* dicto tit: de judiciis. Neq; tamen etiam hoc casu tenetur Judex Ecclesiasticus taliter depositum tradere Judici seculari, sed ipse Judex secularis debet eum comprehendere, per text: in cap: *Etsi Clerici 4.* ibi *Sed non debet quemlibet depositum tradere Judici seculari pro suis excessibus, cùm sit suo functus officiò, nec duplici debeat ipsum contritione conterrere.* dicto titulo de Judiciis.

Jure quoque * Civili, præsertim novo Justinianeo, hanc fori prærogativam, clericis in universum concessam attributamq; esse, pluribus ejusdem juris legibus, probari potest, sed brevitatis studio cæteris omissis, unam saltem Imperatoris Friderici constitutionem, quæ habetur in auth: *Statuimus.* Cod.de Epis. & Cleric. hic adjicere lubet. 3.

Statui-

Statuimus, inquit Imperator, *ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali, quæstione, vel Civili, trahere ad Judicium seculare præsumat, contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones: Quod si actor fecerit, à suo jure cadat, judicatum non teneat, & Judex extunc potestate judicandi privetur.* Eandem Justiniani quoque Imperatoris hac de re fuisse sententiam, apertissimè liquet, idque ex textu in auth: *Clericus:* ibi. *Clericus quoque in litepulsatus pecuniaria causa, prius apud Episcopum conveniatur, per quem sine damno causa decidatur.* Cod. de Episcop. & Cleric. Quibus itidem adstipulatur, alia ejusdem Imp. novella Constitutio, cujus hæc sunt verba. *Causa, quæ fit cum Monacho, vel cum muliere qualibet in Monasterio consistente, non apud Judicem Civilem ventiletur, sed apud Episcopum, qui de persona præsentia, quod convenit, statuet, sive per Abbatem, vel Antistitem vel per alios hoc fieri debeat, qui secundum legem rem disponat, & sacras regulas, salua debita persona reverentia* auth. *Causa* Cod. eod. Et revera, (ut cum imperatore Justiniano loquar) indignum est, sacerdotes & religiosos viros turbulenta observatione prætorij vacare, ubi neq; eis beatitudinis honor debitus reservetur, neque Oratorum adfluens in defensionibus copia, præstari queat.

Ac proinde * etiamsi Clericus 4.
jurisdictionem secularis Judicis prorogare vellet nequaquam id ei permisum est. Ratio, quia cùm hoc beneficium seu privilegium fori non sit personale, sed toti Ordini Ecclesiastico publicè indultum, renunciatio seu prorogatio istiusmodi, sive expressa, sive tacita, absque consensu superioris facta nullius est momenti: de quo expressus textus in cap. *Si diligenti.* 12. §. fin. ibi. *Manifestè patet, quòd non solum inviti, sed etiam voluntarij, pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cùm non sit hoc beneficium personale, cui renunciari valeat, sed potius toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui, privatorum pacto, derogari, non potest;* tit: de foro compet. Pro quo facit etiam textus, in cap. *Significasti.* 18. in verbis: *inquisitioni tuæ taliter respondemus, quodlicet privatorum censensus, eum qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum posit judicem constituere; Clerici tamen in Judicem non suum (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diæcesani voluntas accedat,) consentire non possunt.* tit: eodem.

Cæterum hæc * fori privile- 5.
gia, etsi inpersonalibus tantũ, non autem in realibus causis, clericis esse concessa hac ratione quidam concludant quòd in actione reali, persona non censeatur obligata, per textum §. omninò, Instit. de actionibus:

nibus: & sic non trahatur in judicium seculare persona Ecclesiastica, sed res ipsa. Regulariter enim ratione rei quis sortitur forrum in loco, ubi res sita est, idque per rationem l. fin. cod. ubi in rem act. & est textus in l. 3. §. si aliter fundus, ibid. *quoniam magis fundo quàm personis adjudicari partes intelliguntur* ff. de fin. regund, Verum Doctores, communiori opinioni contrarium, hac in parte videntur sentire, videlicet laicum non posse esse Judicem Clerici, etiam in realibus, nec coram eo conveniri; ut notat Minsing. obser: 22. libro 1. Apud nos * in Regno,
6. Ecclesiasticos ex recepta potiùs quadam juveterataq; consvetudine, quàm ex juris præscripto, aut necessitate, in omnibus jam passim actionibus realibus, forum & jurisdictionem secularem sortiri praxis continua docet; cùm tamen, quatuor tantummodo casus in jure nostro reperiautur, in quibus causæ spiritualium, juri terrestri (quod idem est judici seculari) subesse debeant; idque juxta dispositionem statuti Regis Alexandri, in Radom Anno 1505. conditi; cujus ea sunt
7. verba verba. *Spirituales * pro bonis sive iniuriis bonorum juri communi subjectorum, jure terrestri experiantur. Injuriæ sunt, super limitibus, kmetonibus fugitivis, cæde & vulneribus, alias juxta Statuta Alberti Regis.* Quinimò Sigismundus Rex, posteaquàm Statuto Anni 1543. causas omnes, de quibus Judices spirituales cognoscere debeant, & in quibus spirituales, ad judicium seculare trahi possent, luculentissimè exposuisset, pœnam quoque in eos, qui personas Ecclesiasticas ad forum seculare trahere præsumerent, statuere voluit, quod apertissimè declaratur his verbis. *Similiter etiam si quis secularis spiritualem ad jus seculare terrestre, pro his articulis judicio spirituali pertinentibus, evocaret, talis etiam debet condemnari in pœna 14. Marcar. Nihilominus per hanc Constitutionem nostram, nolumus ut in aliquo derogetur juribus & privilegiis spiritualium, in Statutis descriptis; hoc est, ne in illis mutaretur vel destrueretur, quod est plus in illis scriptum, quam hæc* Constitutio *habet, Ita enim cum* Consiliariis *nostris, & Nunciis terrarum constituimus, quia hoc debemus unicuiq;, tam spirituali, quam seculari subdito nostro tenere, & reformare juxta* Con*stitutiones priores.* Deus bene, quid clariùs, quidvè evidentiùs, de hac Ordinis Ecclesiastici fori prærogativa, dici aut statui potuit quàm, quod hic ab optimo piissimoque Rege dictum atque statutum est? Puto in tam perspicuis & luce meridiana clarioribus hujus statuti verbis, etiam cæcucientes, id quod res est, manu palpare posse.

Neq; tamen * defuisse, imò 8.
neque

neque nunc deesse eos, qui Ecclesiasticos, non tantùm in realibus quibusvis causis, verùm etiam in personalibus, sine discrimine status & conditionibus, coram Judice seculari forum sortiri debere, summa contentionè, ne dicã termeritate & pertinacia arguunt. Ejus verò rei optimam se habere causam existimant, quòd videlicet secundùm Statuta Casimiri Regis, in omnibus terris Regno Poloniæ subjectis, unum jus, una consvetudo judicij debeat observari.

9. Ita enim * Statutum illud Casimiri Regis, à Uladislao Jagellone in Castris propè Czerwiensko, Anno Domini 1422. confirmatum, de his disponit. *Præterea perpetuo edicto statuimus, ut omnes & singuli homines Regni nostri, cujuscunque conditionis, status, dignitatis, aut gradus fuerint, causas in judiciis nostris terrestribus proponentes, vel proponere volentes singuli & generaliter universi, eodem jure, modis, consuetudinibus, & ritibus, per Regnum nostrum potiantur: nec audeant judices, sedibus & tribunalibus judiciorum nostrorum præsidentes, alios modos, ritus, & consvetudines, circa terminos & sententias observare, nisi illos, quos præfati Domini Casimiri liber & constitutiones doceant, & informent; ad quem semper recurrant. Quidquid autem per ipsos, aliter fuerit judicatum & sententiatum, irritum remaneat & nullius roboris vel momenti.* Jam hîc isti, illud inculcabunt. En legis verba, unum jus, unam consvetudinem, in uno Regno omnium esse debere: quorsum igitur hæc exotica (ita illi jus Canonicum vocant) & peregrina jura ut potè patriis legibus, & consvetndinibus contraria; Sane horret * refugitq; 10. animus, istiusmodi hominum turpitudinem, nè dicam impietatem propalare, qui tàm pias sacrorum Conciliorum sanctiones, tàm religiosa sanctorum Patrum atq; summor: Pontificum decreta, ipsorum deniq; Apostolorum, puta sacrosanctaq; dogmata, pro exoticis & peregrinis juribus reputare non vereantur. Equidem talium rerum assertores cùm ab ea sanctorum communione, quæ in hisce sacrorum Canonum regulis continetur, pertinaciter segregare sese cupiant non video, quâ ratione Christianorum Catholicorumvè nomen deinceps mereri possint aut debeant? Quis enim unquam populus, quævè natio, Christi nomen professa, eò impietatis devenisse dici pòtest, ut sacros Canones, tanquam peregrinos, & à communi fidelium sensu alienos, rejiciendos esse putaret? quinimò antiquissimos illos Christiani nominis Reges atq; Imperatores, palàm professos fuisse constat, quòd leges ipsorum sacros Canones imitari non dedignaren-

gnarentur. Majores denique nostri, qua pietate, quavè religionis observantiâ, hæc tam pia dogmata coluerint, iisquè perpetuò adhæserint, vel hoc ipsum indicio est; quod non sententias solummodò illi sed interdum integros Canones ex eo ipso jure excerptos, statutis atque Constitutionibus suis ingesserint, eaq; ratione procul dubio legibus suis, sanctitatis opinionem, & venerationem quandam conciliare voluerint. Quid! quis nè posteritatē prudentiorem, nè dicam vitiosiorem, (quæ notam illis impietatis hac in parte affingere volet) ætas nostra dabit? Absit ab ingenuo & generoso pectore quovis, tàm immane scelus, ignominiæ perpetuâ labe piandum. Verum enimverò missis jam hisce ad explicationem superius commemorati statuti redeundo, cuivis recti æquiq; studioso, planũ atque perspicuum esse potest, statutum illud non de statibus & ordinibꝰ Regni, sed de deversitate seu varietate tantùm modò legum, jurium, & consuetudinum, in terris & Provinciis Regno subjectis disponere puta, quòd tunc majoris Poloniæ incolæ, aliis atque diversis juribus & consuetudinibus subessent, quam quæ minoris Poloniæ terriculis in usu fuerunt. Unde Casimirus Rex sub uno Principe & capite, diversas leges observari, indignum majestate sua esse existimans, id hac sua sanctione efficere voluit, quo omnes in universum Regnicolæ, uno jure, nempè terrestri in posterum uterentur: ubi juris Canonici, aut status spiritualis, nullam factam fuisse, mentionem liquidò apparet. Si quidem & alias Regibus nostris, id moris fuisse certissimum est, quòd quotiescunque de unionibus provinciarum & ditionum sibi subjectarum, jura illis ferre contingeret, semper id præcipuè edictis suis innuebant, quòd omnes Terras, Ducatus, atque Provincias, quæ diversum jus, diversasq; consuetudines tenerent, ad unum jus & unam legem omnibus Regnicolis communem reducturi essent; quod etiam in privilegio Regis Vladislai in Jedna concesso, ac postmodum Cracoviæ Anno 1433. confirmato, videre est; cujus is est tenor: *Item pollicemur, quòd omnes terras nostras Regni nostri Poloniæ, etiam terram Russiæ includendo, saluis tamen avenæ contributionibus (de quibus nobis, ad tempora vitæ nostræ, sola Russia respondebit), ad unum jus & unam legem communem, omnibus terris reducemus reducimusq; adunamus, & unimus, tenore præsentium mediante.* Ex quibus apertissimè constat, hujusmodi & similibus Statutis, nedũ Ecclesiastica, sed neque aliorum subselliorum judicia esse abroga a. 11.
Extant * siquidem etiamnum in Regno, diversæ judicum jurisdictiones

Alii

Alii enim de injuriis realibus, alii de obligationibus personalibus cognoscunt, alii his, qui juri Saxonico seu Magdeburgensi subjecti sunt, alij Judæis & sic deinceps alij alijs jura dicunt: Nemo tamen rerum patriarum non ignarus, dicere ausit, hujusmodi judiciorum partitiones, contra Statuta unionis jurium fieri, quin imò concordiam atque optimum Reipub. statum hac distinctione subselliorum, veluti harmonia quadam firmiter conservari, vel invitus fateatur necessum est. Quæ cùm ita se habeant in prophanis istjusmodi judiciis, cur nō multò magis Ecclesiasticæ jurisdictioni id acceptum ferri debeat? Cùm judicia illa non authoritate solùm; sed & antiquitate ceteris longè antecellant, utpotè, quod omnes Principes terræ, & ceteros homines, Episcopis, & per consequens judicio spirituali obedire, Beatus Petrus præcipiebat, prout in cap. *Omnes* 4. tit. de major. & obedien. disponitur, idq; ob singularem atq; admodum elegantem rationem, quæ in cap. *Certum* distinct. 10. habetur in verbis *certum est* inquit Felix Papa *hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis Dei agitur juxta ipsius Constitutionem, Regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non præferre, & sacrosancta pereorum præsules potius discere quàm docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitatis sequenda jura præfigere, neque ejus sanctionibꝰ velle dominari, cujus clementiæ Deus voluit tuæ piæ devotionis colla submittere, in contumeliam disponentis; Præceptis enim Apostolicis,* teste Gregorio Papa, *non dura superbia resistere, sed per obedientiam quæ à sancta Romana Ecclesia, & Apostolica authoritate jussa sunt salutifere implerè debemus, si ejusdem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ est caput nostrum communionem habere desideramus,* cap. 2. distinct. 15. At forte* mode- 12.
stioris & cultioris ingenij quidam, se non tam de prima instantia fori spiritualis quàm de appellationibꝰ, maximè verò ad Curiam Romanam devolvendis, laborare contendent. Cum enim Ordo Equestris hujus Regni armis potiùs, quam litibus sit assuetus, durum omninò vixq; tollerandum illi videtur, tot litium anfractibus implicari, præsertim quòd in prosequendis hujusmodi appellationibus, cum ob distantiam locorum, tùm ob sumptuum magnitudinem, causâ cadere, vel ultrò etiam liti renunciare, necessum habeant. Sit ita sanè; at appellationū remedia, duabus potissimum ex causis, inventa esse quis ignorat? Prima quīdem, quò gravatus habeat beneficium ad superiorem Judicem provocandi, altera, quo jurisdictio supremæ potestatis integra, illibataque consuevetur. Jam si summo aliquo jure, seu potiûs injuria, benefici-

ficium illud provocandi ad ſuperiorem, clero auferatur; at qua ratione, ſanctæ Sedi Apoſtolicæ, ſummoque Pontifici, Chriſti vicario, jus ſupremæ poteſtatis tolli poſſit, non ſatis id mihi exploratum eſt. Quinimò ex hac (quod abſit) acephalia, membris nimirum à proprio capite abſciſſis, atque auulſis, quid niſi certisſimus totius corporis interitus expectandus eſſet; atque procul dubiò idem Clero eveniret, quod ovibus quondam à lupis, innata alioquin antipathia ſibi in feſtis, de removendis gregis cuſtodibus perſuaſis, accidiſſe fertur. Equidem hæc, non à Clero (cui talia comminiſci fas non eſt) extorquenda, ſed à ſancta Sede Apoſtolica, humilimis precibus impetranda eſſe cenſerem, quò videlicet, more aliarum nationum, ex ſpeciali beatitudinis ipſius indulto & conceſſione, Primati Regni, qui privilegio legationis Apoſtolicæ gaudet, vel cuipiam alteri, perſonæ tamen ſpirituali de hujusmodi cauſis intra fines Regni cognoſcere liceret, idpue ſi fieri poſſet, appellatione remota. Quod ſi impetrari poſſit, ſatis puto iſti tàm acrium concertationum ſuarum, luculentam mercedem inde reportarent.

QVÆSTIO V.

Conſuetudo & Statuta contra libertatem Eccleſiaſticam promulgata, utrum de jure valeant, necne?

SVMMARIA

1. *Conſuetudines & Statuta contra libertatem Eccleſiaſticam facta, ipſo jure non valent.*
2. *Statuta contra jura Eccleſiæ, vel Clericorum promulgata, ex volumine legum abradi debent.*
3. *Conſtitutio Friderici Imperatoris, de ſtatutis contra Eccleſiaſticas perſonas latis, abolendis.*
4. *Jus ſuum cuiq; tribuere, naturalis æquitas ſuadet.*
5. *Jure Canonico, quales pœnæ in eos, qui Statuta contra Eccleſiaſticam libertatem ferunt, ſint conſtitutæ.*
6. *Conſtitutionum Regni compilatores, an excuſandi ſint, quod contra jura Eccleſiaſtica leges concinnare præſumant.*
7. *Statuta & leges contra libertatem Eccleſiaſticam facta, quæ dicantur.*
8. *Statuta ſeu leges laicorum, quando ligent Clericos.*
9. *Conſtitutiones Anni 1607. libertatibus atq; immunitatibus Eccleſiaſticis repugnant.*

Conſuetudines * & Statuta contra libertatem Eccleſiaſticam, 1. vel Clericorum facta & fienda, ipſo jure non valere, & Clericos nulla ratione ligare poſſe, plusquam manifeſtum eſt idq; per textum in auth. *Cauſa.* Cod. de ſacroſan: Eccleſiis. Qui-

2. Quinimò * hujusmodi Statuta de volumine legum abradi debent, & non solùm statuentes, sed etiam consentientes, talibusque Statutis utentes & omnes in tali loco habitantes puniuntur; prout habetur in Constitutione Friderici Imperat. tit de statutis & consuetudinibus contra libertatem Ecclesiast. edit: quàm de verbo ad verbum hîc ponere operæ prætium esse duxi. *Ad decus* * inquid Imperator, *& honorem Imperij, & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere quam ut expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, (de cætero Eccesia Dei plena quiete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam & injustorum iniquitas abundavit, ut non dubitent contra Apostolicam doctrinam, & sacros Canones Statuta sua confingere, contra Ecclesiasticas personas & Ecclesiæ libertatem. Cùm ergo dispositione divina favente, nihil velit Ecclesia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate. Nos Fridericus Romanorum Imperator. Semper Augustus, hac edictali lege irritamus, & irrita nunciamus omnia statuta & consuetudines, quæ Civitates vel loca, potestates, Consules vel quæcunq; aliæ persona contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticas personas edere vel servare adversus Canonicas, vel Imperiales sanctiones præsumpserint, & ea de capitularibus suis mandamus, intra duos menses post hujus publicationem edicti, penitus aboleri & si de cætero similia attentaverint, ipso jure decernimus esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos, superiori protinus applicanda, necnon locorũ, ubi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille Marcarum præcipimus subiacere? potestates verò Consules, Rectores, Statutarij, & scriptores dictorum Statutorum, necnon & Consiliarii locorum ipsorum, qui secundũ statuta vel consuetudines memoratas judicaverint sint extunc ipso jure infames quorum sententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum hujus nostræ constitutionis in venti fuerint contemptores, bona, per totum nostrũ imperium, mandamus impunè ab omnibus occupari, saluis nihilominus aliis pœnis, contra tales in generali Concilio promulgatis.*

En quam graviter, imò quam sanctè & religiosè de libertatibus Ecclesiasticis Imperator hic statuat? nec immeritò id quidem. Cùm e- 4.
nim * omnibus hominibus, qui moribus & legibus reguntur, præceptum esse constat, jus suum cuiq; tribuere: quis eos, qui prærogativis & immunitatibus Ecclesiasticis manus (ut ita dicam) iniicere præsumunt violentas, summæ præsumptionis & temeritatis non arguat? Cer-

Certè hoc facto Salvator ipse in ministris suis se flagellari, atque iterũ crucifigi in Evangelio monet. Ac
5. proinde * sacri quoque Canones eã rei indignitatem non ferentes, ad reprimendam hujusmodi violatorum libertatis Ecclesiasticæ audaciam, præter eas pænas, quæ insuperius commemorata constitutione proponuntur, excommunicationis quoq; mucrone eos feriendos esse censuerunt: prout id in cap: *Noverit*. 49. tit: de sentent. excommunicat, exprimitur his verbis: *Excommunicamus omnes hæreticos veriusq; sexus quocunq; nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum. Necnon & qui de cætero servari fecerint, statuta, edicta, & consuetudines introductas, contra Ecclesiæ licertatem, nisi ea de Capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint, amoveri. Item excommunicamus Statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, Consules Rectores, & Consiliarios locorum, ubi de cætero hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint, vel servatæ, necnon & illos qui secundũ ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata.* Ac insuper si habeant feuda, vel alia beneficia Ecclesiastica, ipso jure, absque alia privatione; talia beneficia amittunt, idque per expressum text: in cap: *Gravem* 53. tit: de senten. excommunicat. Jam videant * isti 6.
nostri nomothetæ, qui inpublicis Regni Comitiis, non tantũ in præjudicium libertatum Ecclesiasticarum, & universi Cleri, verum etiã, quod gravius ferendum est, in contemptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cujus filios se esse profitentur) atq; adeò ipsius Vicarii Christi, leges impias ac detestandas figunt atque refigunt, vel qui illis consensum præbent, opem auxiliumque præstant, immò sæpius tanti sacrilegii ipsi authores existunt; videant inquam, quâ fronte, quavè conscientia hunc errorem, nè dicam temeritatem suam excusare possint? Sanè timorem Dei abjecisse is videtur, qui conscientiæ suæ prodigus est.

Atnè * fortè, tàm manifesto errori culpam ignorantiæ, quasi 7.
speciosum velamen quoddam obtendere possent, quæ nam statuta contra libertatem Ecclesiasticam esse dicantur, explicandum nobis erit? Et inprimis sciendum est, illa statuta contraria Ecclesiasticæ libertati dici, ex quibus tolluntur, vel diminuntur privilegia Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, à Pontifice, vel alicujus Regni aut Provinciæ superiori magistratu concessa; secund. Innocent in d. cap. *Noverit*. Vel quando Clerici impediuntur facere ea, quæ sunt ipsis concessa à jure communi, & sic quando fiunt statuta contra ea, quæ de jure commu-

ni

ni competunt Clericis, ut notatur
in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ*, tit:
de Const't. Vel etiam quando vo-
lunt Ecclesiam, vel Clericos, ipso-
rumvè subditos subiicere servituti,
& publicis functionibus, de quo est
casus in dict. cap. *Gravem*. Vel de-
nique, quando per hujusmodi statu-
ta, Clerici efficiuntur timidiores, &
laici audentiores ad nocendum ar-
gum. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar.
rer. act. non datur, quod etiam pro-
bat Abb. in d. cap. *Noverit*: per d.
8. cap. *Gravem*. Et in summa * quan-
do statuta aut leges laicorum, speci-
ficè disponunt super bonis, vel per-
sonis Ecclesiasticis, etiamsi commo-
dum & favorem earum concernāt,
nullo tamen modo servari debent.
Ratio est, quia neque Imperator,
neque Rex, nec alius secularis habet
potestatem super Ecclesias, aut per-
sonas spirituales: pro ut in cap. *Ec-
clesia*, 10. disponitur his verbis. *Nos
attendentes*, inquît Innocentius III.
Papa, *quòd laicis, etiam religiosis su-
per Ecclesiis & personis Ecclesiasticis,
nulla sit attributa facultas quos obse-
quendi manet necessitas, non auctori-
tas imperandi, à quibus si quid motu
proprio statutum fuerit, quod Ecclesi-
arum etiam respicit commodum &
favorem, nullius firmitatis existit, nisi
ab Ecclesia fuerit adprobatum.*
tit. de Constitntionibus. Qui-
bus adstipulatur alius quoque tex-
tus in cap. *Quæ in Ecclesia* 7. tit.
eod. Secus est, quando leges aut sta-
tuta generaliter ferentur, non faci-
endo mentionem Clericorum, aut
bonorum Ecclesiæ, & non repu-
gnant canonibus, rationaliaq; sunt;
tùm etiam quoad Clericos, & Ec-
clesiasticas personas extendi pos-
sunt. Exempli gratia; * si statutum 7.
disponat, ut existentibus masculis
mulier non succedat, etiam de Cle-
ricis ad successionem ante fæminas
vocandis, intelligi debet, ut notat
Panor, in cap. *Constitutus*. tit. de re-
stitut. in integrum. Unde omnes * 8.
leges, disponentes super contracti-
bus, emptionis, venditionis, loca-
tionis, conductionis commodati,
& aliis hujusmodi rebus, si non
contra dicunt canonibus, vel legi
naturæ etiam quo ad Ecclesiasticas
personas porrigi debent, pro quo fa-
cit textus in cap. 1. in verbis. *Quia
verò sicut leges non dedignantur sa-
cros canones imitari, ita & sacrorum
statuta Canonum, Principum Consti-
tionibus adjuvantur.* tit: de novi o-
perum nunciat. Ex quibus mani-
festò * apparet, omnia illa statuta,
quæ hoc infelici nostro evo, maxi- 9.
mè verò omnes illas Constitutio-
nes anni 1607. quæ turbata Repub.
ob domesticas dissensiones, contra
personas spirituales, reclamantibus
& protestantibus Episcopis, atque
universo hujus Regni Clero, sum-
mo jure, summavè injuria à secula-
ribus promulgatæ, & in volumen

la-

legum publicarum relatæ fuerunt, contrarias atque omninò repugnantes esse libertati Ecclesiasticæ, utpotè, per quæ vel diminui vel omninò funditus tolli videntur privilegia, Ecclesiæ vel ordini Ecclesiastico servientia. Nam quæ ibi de suspésione de præscriptionibus decimarum, & aliorum fructuum, ex bonis & censibus jure reemptionis Ecclesiis adscriptis provenientium, de Annatis, de scultetis, de foro spiritualium, de appellationibus ad Curiam Romanam non admittendis, de plebeis ad Ecclesias etiam Collegiatas non recipiendis, sine status spiritualis} consensu à secularibus statuuntur, quid aliud nisi temerariam quandam manuum quasi injectionem, in jura & immunitates Ecclesiasticas sapiunt? cùm non quod antiquæ consvetudini, perpetuoque (ex quo Regnum hoc Christianæ religionis sacra suscepit) usui, consentaneum; non quod æquitati, aut juribus Ecclesiastici Ordinis conveniens est: sed quòd propriæ temeritati, & quicquid libet faciendi licentiæ applaudere videbatur, in legibus & constitutionibus hujusmodi continere nemo negare potest.

QVÆSTIO VI.

Statuta seu Constitutiones Regni, de Annatis Romanæ Curiæ denegandis, an juri sint consentaneæ, necne?

SVMMARIA.

1. *Constitutiones de Annatis, ob importunitatem secularium promulgata.*
2. *Contra Annatas Concilii Basilaensis decretum opponitur.*
3. *Privatus privatum jure suo spoliare non potest.*
4. *Annata jure divino introducta.*
5. *Annatarum Summo Pontfici persolvendarum utilitas.*
6. *Ratio exigendarum Annatarum in Curia Rom. quomodo constet.*
7. *Authoris de Annatis sententia.*

EXtant * de Annatis, tam superiorum, quam recentium temporum plures in volumine statutorum Regni leges, à piissimis illis Regibus & Principibus, non tàm ipsorum voluntate, aut communi consensu omnium Ordinum Regni, quam importunitate atq; temeritate quadam secularis status promulgatæ: cujus rei indicio est Statutum illud primum de Annatis Sigismundi Regis, Anni 1543. ubi iuquit: *Satisfaciendo postulationibus Dominorum consiliariorum nostrorum secularium & Nunciorum terrestrium, mittemus ad sanctum Patrem petitum Annatas ut nè eos de Regno efferri permittamus, sed ut remaneant pro defen. Reipub. in Regno. Quod si eas impetrare non possu-* 1.

ſumus, tamẽ jam ex nunc nunciare illi debemus, easdem Nos, neq; daturos eſſe neq; efferri ulla ratione permiſuros. Quod Statutum, licet optimus Princeps ob importunas preces (quemadmodum ipſe atteſtatur) ſecularium promulgari paſſus fuerit; nunquam tamen eas ad effectum perducere in animo habuit idq; ob ſummam, quæ indè promanare videbatur rei indignitatem: Equi-
1. dem * non ignoro, quid iſti nomophori cum illo coryphæo ſuo Priluſio, contra Annatarum jura effutiant? quomodo contra ſanctam ſedem Apoſtolicam debachentur? cum quibus maledictis atq; conviciis certare, non eſt mei inſtituti; rem nihilominus ipſam, ſicco pede non eſſe prætereundam arbitratus ſum. Pro baſi illi & fulcimento hujus cauſæ, Concilij Baſilæenſis allegant decretum, quo hujuſmodi Annatæ, & alij Simoniaci quæſtus prohibentur: cùm omnibus, etiam lippis atque conſoribus (ut vulgo ajunt) notum atque exploratum ſit, Conſilij illius, quod in ſchiſmate, puta absque capite, ipſo nimirùm ſummo Pontifice, quinimò contra Pontificem, indebitè atq; illegitimè celebratum fuit, nullam eſſe authoritatem. Ac proinde, quemadmodum neque Concilij illius (ſi fortè Concilium dici meretur) authoritati, facultas Annatarum ſanctæ ſedi Apoſtocicæ adimendarum competebat: ita non videò, qua ratione leges ſeu conſtitutiones Regni, id uſurpare ſibi poſſint aut debeant. Nam ſi hoc * non 3.
ſolùm patriæ noſtræ, verùm omnium nationum leges & jura non permittunt, ut privatus privatum jure ſuo, indicta cauſa ſpoliare poſſit, multominùs de irroganda ſanctæ ſedi Apoſtolicæ, (quæ pro capite totius Chriſtianitatis meritò reputari debet) hac tàm inſigni injuria, ut nimirùm jure ſuo, longo uſu, & totius Chriſtiani orbis conſenſu acquiſito, privari debeat, ulla lege, aut conſvetudine conſtitui poteſt.

Ac nè * quiſpiam fortè in eo 4.
etiam hallucinetur, ac ſi Annatarum ratio, mera tantum & abſoluta uſurpatione, non autem jure, aut conceſſione aliqua, ad ſanctam Sedem Apoſtolicam pertineat; idcircò ſciendum eſt, jus primitiarum (quòd ipſas Annatas denotat, quando nimirùm fructus primi anni ex ſacerdotiis, ſummo Pontifici offeruntur,) lege divina, ipſis ſummis Pontificibus adſcriptum atque attributum eſſe. Decimis enim pro uſu Levitarum, id eſt ſacerdotum, à populo Iſraelitico percipiendis, aſſignatis, ipſe Dominus ad Moyſen ita loqvutus eſt *Præcipe*, inquit, *Levitis atq; denuncia, cùm acceperitis à filiis Iſrael decimas, quas dedi vobis in oblationem primitivorum. tam de areis, quàm de torcularibus, & univerſis*

versis quorum accipitis primitias, offerte Domino & date Aaron sacerdoti. Num: cap. 18.

Nec quisquam id sibi persvaderi sinat, quod hujusmodi primitiæ, seu decimæ decimarum, unà cum Levitico sacerdotio, per novam Evangelij legèm introductam cessaverint, & ideò nulla ratione præstari amplius debeant, quemadmodum asserit Prilusius; nam quamvis olim, secundùm S. Thomam 22. q. 86. primitiæ erant de præcepto cæremoniali, quoad determinationem, putà quòd summo sacerdoti exhiberentur, nunc tamen eas esse de præcepto Ecclesiæ, & consvetudine antiqua, cujus non est memoria. Nam cùm ratione sui ministerij majoris sint dignitatis sacerdotes novi testamenti, quàm veteris; meritò etiam populus novæ legis, ad majora ipsis præstanda obligatur, quàm populus veteris testamenti. Cùm itaque *

5\. Annatæ, nihil aliud sint decimæ decimarum, quæ non solùm ex præcepto divino, sed etiam ex antiquissima consvetudine, summis Pontificibus, citra omnem invidiam, ab omnibus Christianis penduntur, idque vel ob eam potissimum causam, quòd in necessitate aliqua insigni ipsius Ecclesiæ, vel Christiani alicujus populi, sancta Sedes Apostolica, tanquam pia mater omnium Christianorum, ex hujusmodi proventibus auxiliatricem manum plurimis porrigere conïveverit. Cujus rei exempla evidentissima, si non externa & peregrina, at saltem domestica passim nobis occurrunt; quale est illud, quod tempore Casimiri Magni Regis circiter Annum Domini 1351. à Pontifice Clemente Sexto, hujusmodi decimam decimarum, pro commodo Regni, donatam fuisse. Cromerus pag. 213. adnotat; idemq; factum fuisse sub Casimiro tertio, supra in qu: de decimis docui. Ac proinde * justitia, 6.
imò ipsa humanitas id exigere videtur, nè de intervertendis illis tantoperè sollicitissimus; præsertim verò, quòd non usque adeò (ut quidam ferè opinantur) magnos & ingentes thesauros, ea res nobis, Regnovè nostro sit importatura. Nam in decursu aliquot annorum, vix aliquando decem, vel viginti millium florenorum summam, Annatarum nomine ad Rom: Curiam à nostratibus conferri, certò affirmare possim. Non enim quisquam illud existimet, veri valoris reditus primi anni illuc conferri; sed juxta antiquam taxam beneficiorum, (in qua census aliiq; fixi proventus tantummodò continentur) rationem exigendarum hujusmodi Annatarum in Curia Rom: constare. Quæ res exigui certè momenti esse videtur; quemadmodum dùm Romæ essem experimento ipse didici,

dici, idq; duos Episcopatus, Vladislavien: nimirùm; & alterum Warmiensem, in Curia Romana expediendo, quorum hic quadrigentis aureis; ille verò octingentis ferè, ratione Annatarum æstimatus fuit. Undè facilè colligi potest, quid de cæteris Episcopatibus, præsertim Metropolitanæ Leopolien. Suffraganeis sentiendum sit. Optarem * sanè, ut jam tandem aliquando importunis, ac (ut dicam quod res est) sordidis istiusmodi querelis, silentium imponatur, nè videlicet hac in parte, toti orbi Christiano, ingenij nostri morbos prodamus. Non pæniteat nationem nostram, omnium Christianorum, puta Germanorum, Hispanorum, Italorum, aliorumvè, qui sanctam Sedem Apostolicam tanquam caput orbis Christiani unicè colunt atq; observant, sequi exempla, à quibus hujusmodi pensiones, nulla proportione cum his, quæ ex hoc Regno proveniunt Annatis comparandas, magna alacritate, & plena (ut ajunt) manu, sine tædio, aut quærimonia, ad Curiam Rom: quotidiè perferri videmus.

7.

QVÆSTIO VII.

Utrum Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur: & an subditi illorum, puta Sculteti & Advocati ad expeditionem bellicam cogi possint?

SVMMARIA

1. *Ecclesiastica persona, & subditi eorum à functionibus publicis immunes sunt.*
2. *Munera publica quomodo distinguuntur.*
3. *Munera personalia, quando Ecclesiastica persona obire non teneantur.*
4. *Ecclesiastici, illorumvè subditi ad munera vilia & sordida non obligantur.*
5. *Patrimonialia munera quæ dicuntur, & an Clerici his subsint.*
6. *Ecclesiastica bona ad solvenda tributa quando obligentur.*
7. *Collecta seu subsidia extraordinaria, clericis imponi non possunt, statutis laicorum.*
8. *Statuta Regni de Scultetis, & Advocatis spiritualium ad bellum mittendis, an juri vel æquitati sint consentanea.*
9. *Status Regni duplici ordine, spirituali nimirum & seculari constat.*
10. *Bona spiritualium à servitio militari immunia esse debent.*
11. *Diplomata Regum in quibus Ecclesiastica bona à servitio militari eximuntur.*
12. *Statutum Casimiri Magni, de Scultetorum profectione ad bellum, quomodo intelligendum.*
13. *Constitutio Anni 1563. de redi-*

mendis Sultetis, etiam ad bona spiritualium extenditur.

14. *Statuta de removendis inutilibus & rebellibus Scultetis, passim in Regno practicantur.*

15. *Defensio Regni jam fere soli Ordini Ecclesiastico accepta ferri debet:*

1. JAm antè quæstione 5.* dictum fuit, contra Ecclesiasticam libertatem id fieri, quando Ecclesiasticæ personæ, vel subditi eorum, ad onera seu functiones publicas adiguntur, à quibus omninò immunes esse debent idq; ex dispositione sacrorum Canonum, maximè verò Concilij Lateranen: quòd in cap. *Non minus.* 4. hac verborum serie recensetur. *In diversis mundi partibus, Consules Civitatum, & Rectores, nec non & alij, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administravit: Isti verò onera sua ferè universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas adfligunt, ut eis,* quòd Hieremias deplorat, *competere videatur, Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quidem fossatam, sive expeditiones, sive alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis volunt ferè cuncta compleri. Jurisdictionem etiam & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus; nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem adspexerint, ut absque ulla exactione, ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alij de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint tàm ipsi quàm fautores eorum excommunicationi sese noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem* tit: de immunitat: Ecclesiarum. pro quo faciunt etiam text. in cap. *Gravem.* tit. de senten: excom. & in cap. *Generaliter.* 40. §. Novarum. 16. quæ: 1. ubi Imperatorum quoq; Romanorum Honorij & Theodosij, his de rebus extat decretum, cujus contextum hîc adscriberere lubet. *Placet* inquiunt Imperatores *rationabilis consilij tenore perpenso, districta moderatione præscribere, à quibus specialiter necessitatibus singularum urbium Ecclesiæ habeantur immunes, prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, nè prædia usibus*

bus cæleſtium ſecretorum dedicata, ſordidorum munerum face vexentur, nihil extraordinarium abhinc ſuper indictumvè flagitetur, nulla tranſlationum ſollicitudo fignetur, poſtremò nihil præter Canonicam illationem, quam adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit ejus functionibus adſcribatur. Si quis contra venerit, poſt debita ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos jure promenda eſt, exilio deportationis perpetuò ſubdatur. Cod. de ſacro ſanctis Eccleſiis. Quæ privilegia atque immunitates Eccleſiaſticas etiam ipſe Priluſius, alioquin Clero iniqvus & infeſtus, ſuis ſtatutis inſerere non dubitavit; ut videre eſt tit: de libertat: Eccleſ. Verùm * tamen ut hæc materia de muneribus publicis planior fiat, tenenda eſt diſtinctio, quæ habetur in l.1.in princ. ff. de muneribus & honorib. Aut enim munera publica dicuntur merè perſonalia, quæ videlicet operâ ipſius hominis explicantur, ſine detrimento vel uſu rerum ipſius, & iſtorum quædam habent honorem annexum, ut ſunt officia ſecularia, puta gerere magiſtratum, Notarij vel Vicenotarij, in cauſis ſecularibus munus obire. Ad hæc * perſonæ Eccleſiaſticæ non tenentur. Nemo enim militans Deo implicare ſeſe debet negotiis ſecularibus. per tex. in capit: *Sacerdotibus.* & in capit: *Sed & procurationis.* tit. nè Cler. vel Monach. Quibus concordat Statutum illud Sigiſmundi Regis, Petricoviæ Anno 1538. latum, quo prohibetur nè ſpirituales judiciis ſecularibus ſe immiſceant. Quædam verò neque honorem, neque vituperium aliquod habens annexum, quæ dici poſſunt munera ſimplicia vel neutra, qualia ſunt legationes, tutelæ vel curæ, & hujuſmodi alia, ad quæ Eccleſiaſtici inviti cogi non poſſunt, per text. in l. generaliter.52.Cod. de Epiſc.& Cleric. attamen ſi volunt, poſſunt fungi hiſce muneribus, idq; argum. text. in cap. *Pervenit.* 26. diſtinct. 88.

4. Quædam deniq; * munera perſonalia ſunt ſordida & inhoneſta, quæ vilia quoq; appellari poſſunt, ut ſunt cloacæ mundandæ calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, foſſati purgandi, & hujuſmodi, de quibus in l. maximarum, Cod. de excuſat: muner: habetur; ab his non ſolùm Eccleſiaſticæ perſonæ; verùm etiam mancipia ſeu coloni Eccleſiarum ſunt immunes, per text: in dict. capit: *Generaliter.* §. novarum. 16. quæſt. 1. Et in l. placet. Cod. de ſacroſ. Eccleſiis, quod multò clarius ex conſtitutione Imp. Conſtantini, in l. omnis, 2. Cod. de Epiſcop. & Cleric. patet, cujus hæc ſunt verba: *Omnis à Clericis indebitæ conventionis injuria & iniquæ exactionis repelletur improbitas, nullaq; conventio fit contra eos munerum ſordidorum, &* cum

cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his universis isti ejusmodi strepitus conquiescat, si quid vel parsimonia, vel provisione, vel mercatura (honestati tamen conscia) congesserint, id in usum pauperum atque egentium ministrari oportet. ad id, quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri potuerit, & colligi, collectum id religionis existiment lucrum. Nec obstat l. neminem, 11. Cod. eodem, quæ vult, quòd in adventu Principis, debeant solita ministeria exhiberi, licet ad sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineant. Nam hæc lex posterior, non potuit derogare priori, in favorem Ecclesiæ à Constantino concessæ: Ratio est, quia bona Ecclesiastica, quæ jure divino sunt exempta legibus humanis, subjacere non possunt? cap. Si *Imperator.* distinct. 96.

5. Audiuntur onera patrimonialia seu realia, quæ videlicet sumptibus patrimonii, & damnis administrantis expediuntur: per text. in l. *Munerum.* fin in pr. ff de munerib. & honor. Exempli gratia, quôd navis, aut, currus, subditivè Ecclesiastici ad militiam, vel aliud servitium Reipub: vadant; & ad ...ec Ecclesiastica bona non teneantur, quia non possunt ad illa onerari. Possessiones enim quæ dantur Ecclesiæ, dantur Deo, & ideò secularis potestas, tanquam subdita, non potest statuere super rebus Deo dicatis, per text. in d. cap. *Quæ in Ecclesiarum.* tit. de Constitut. Cùm Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarum, non solùm jure humano, sed & divino, à secularium personarum exactionibus sint immunes, prout habetur, in cap. *Quanquam* de censibus in 6. Quòd tamen * aliter se habet, si res vel bona, quibus imponuntur talia munera, habeant onus tali perpetuum annexum certum atque immutabile, antequam pervenirent ad Ecclesiam, idque sive ex dispositione publica: puta Principis, sive ex dispositione privata, ut in tributo solvendo, per text. in l: *Imperatores* ff. de public: & in cap. 1. in fin tit. de censibus; ubi innuitur quòd quælibet possessio est onerata ad solvẽda tributa; & sic Ecclesia quoque à talibus immunis esse non potest, quia res transit cum onere suo, argum. cap. *Pastoralis.* tit: de decimis. Sin autem sint onera variabilia, & repentina, quæ incapita ex novis edictis imperari solent, certum est Ecclesiam, vel Clericos ad illa non teneri, per text in cap 1. §. 1. tit. de jure Patron. in 6. Panorm. in cap. ult. tit. de Cler. non resid. Ratio est, quia talia onera imponuntur personæ non habita ratione patrimonii, per text. in l. unica cod. de capit: civi censib. eximend. lib. 11. Quales * in Regno annis superioribus, 7.

(margin: 6. beside "men * aliter se habet")

bus; pro militibus Confœderatis fuere contributiones seu exactiones illæ detestandæ, ubi Clerus contra jus & æquum, præter ordinaria tributa seu contributiones, ad extraordinaria etiam quædam subsidia, seu donativa præstanda, inusitato, quodammodo, nullaq; habita ratione immunitatum Ecclesiasticarum adigebatur. Licet enim imminéte maxima necessitate Reipub. tales collectas Clero aliquando imponi posse non negarim: attamen non privato laicorum mandato aut impulsu, sed seruatis servandis, id fieri debere explorati juris est. Primò enim necessariò requiritur consensus totius Cleri, & non sufficit solius Capituli; deinde, quòd laicorum facultates ad relevandum illud onus non suppetant, idque pertext. in cap. *Non minus.* tit. de immunit. Eccles. facit etiam text. in d. cap. *Gravem*: tit. de sententia excommunicat. Denique requiritur hodiè, quòd fieri id debeat, sancta Sede Apostolica prius consulta, per text. in cap. *Adversus.* tit. de immunit. Eccles. quòd etiam in Constit. Synod. Provinc. tit. eodem probatur: alioquin pœna talium collectantium Ecclesias vel Clericos, est excommunicatio, per text.
8. in d. cap: *Non minus.* Cæterum * ex his, quæ de impositione munerum realium Ecclesiasticis, subditisvè illorum superiùs exposita sunt, facilè colligi potest, quantum juris, quantumvè æquitatis habeant isti nostri legum patriarum tam strenui propugnatores, qui leges seu Constitutiones illas de Scultetis & Advocatis Spiritualium, tanto studio, tantoq; conatu promovent, & singulis ferè Regni Comitiis pro illis tanquam pro aris & focis nimis acriter decertare solent, quasi verò in eo robur totius militiæ solidiq; contra hostium incursus præsidij ratio consisteret; cùm tamen res longè aliter se habeat. In memoriam * 9.
siquidem isti revocare sibi deberent, Regni hujus statum: eum nimirùm duplici ordine, spirituali & seculari constare. Et quidem seculari defensionem Regni merè & propriè incumbere; spiritualis verò officium esse, Deum sacrificiis & orationibus placare, religiosissimus simulque prudentissimus ille Princeps, Sigismundus primus Rex, Petricoviæ in Conventione Regni. A. 1544. authoritate sua declaravit. Unde consequens est * quòd quem- 10.
admodum personæ spiritualium, à servitio militari immunes sunt, ita bona quoq;, & subditi illorum exempti esse debent, ut potè, quæ ad cultum tantummodo divinum & ad usum Ecclesiarum collata atq; dicata sunt, per jura supra allegata. *Nam*, ut verbis illius quoq; tanti Clero mastigis, Prilusium intelligo, utar, *libertas Eccl. omninò debet præstari.*

stari integra, nè scilicet domus Dei humanis subsint servitutibus, vel ministerium Evangelij sacerdotum cura commissum, hareat, ac vi turbetur; Sacerdotes enîm omnium ministri, ac salutis procuratores sunt, quam ob causam pij Principes, illorum ordinem primarium in Republ. esse voluerunt, à servitutibusq; & tributis unà cum illorum fundis fecere exemptos. huc usque Prilusius. En quàm studiosè, imò quàm pie atq; religiosè alter iste Balaam, dùm, profligare vult Clerum, eundem attollat, atque propugnet ipsius immunitates?

II. Verùm * omisso etiam istius Zoili testimonio, non desunt alia plurima, eaq; antiquissima Regum atq; Principum hujus Reipubl. Ecclesiastico ordini indulta privilegia, quæ si id justa & legitima exigeret necessitas, nullo negotio in medium proferri possent; nunc unum aut alterum, quo magis ac magis rei ipsius veritas elucescat, hic adscribere libuit.

Et primum quidem Boleslai Ducis Cracovien: & Sendomirien: sic se habet.

In nomine Domini Amen. Cùm usus rerum temporalium, ac earum spaciosum dominium ad futuram gloriam promerendam, nil afferant, nisi quatenus ad pias causus seucharitatis opera convertuntur. Hoc solers nostrorum pradecessorum Principum providentia diligenter advertens, pro eadem consequenda gloria, divini cultus intuitu, mirificas extruxit Ecclesias, tam Cathedrales quam Collegiatas quam etiam religiosorum & secularium plures Ecclesias, villis possessionibus proventibus, ac bonis aliis, secundum exigentiam cujuslibet ipsas copiose dotando, variis libertatibus & privilegiis decorando. Nos etiam Bolesl. Dei gratia Dux Crac: & Sandomir: tam salubribus eorum vestigiis inhærere volentes, una cum Serenissima genitrice nostra Grimislawa, de maturo consilio & consensu nostrorum militum docernimus, & permittimus, libertates & privilegia qualibet, per Nos alias, & per nostros pradecessores couceßas Ecclesiis & personis Ecclesiasticis quibuscunque, perpetuo inviolabiliter observare. Quinimo qua à nonnullis nostris pradecessoribus obmissa, neglecta seu etiam immutata sunt supplere ac reformare volentes ad Omnipotentis Dei gloniam & honorem, & beata Matris seu virginis gloriosa, sanctorumq; Martyrum Venceslai & Stanislai Pontificis Cracovien: Ecclesiæ Patronorum, & in remissionem omnium nostrorum peccatorum; necnon protunc Veuerabilis Patris nostri, Domini Prandota, Dei gratia Cracovien: Ecclesiæ Antistitis intuitu, eidem Ecclesiæ Cathedrali, cæterisq; Collegiatis secularibus, religiosis, & aliis quibuslibet Ecclesiis, in nostro Dominio constitutis, hanc concedimus libertatem, ut in villis, posses-

possessionibus, & proventibus, & quibuslibet bonis suis olim sibi acquisitis & in posterum quocunq; titulo acquirendis ab omni servitio, servitute, angaria, vexatione, thelonio, solutione, collecta, exactione, generalibus vel specialibus, quocunque nomine censeantur. *Nec non à jurisdictione omnium Castelanorum Palatinorum, & quorumlibet Judicum, sint perpetuò à nobis & nostris successoribus, prout & à Nobilibus nostris penitus libera & exempta, ut sic ea, quæ dicti prædecessores nostri singularibus impenderunt Ecclesiis, nos in testamentum sempiternum generaliter omnibus Ecclesiis impendamus. Insuper, ut Episcopus cum Clero suo possit divinis laudibus liberiùs insistere & inviolare, præsertim hostilitatis tempore orationibus, ipsum qui per tempora fuerit Episcopum, & Capitulum suum, totumq; Clerum ab expenditione qualibet intra vel extra terminos nostros perpetuò volumꝰ esse liberos & exemptos: ita videlicet, quod de villis, possessionibus, & aliis bonis suis Eccl. venire personaliter,* aut aliquos homines ad expeditiones mittere teneantur. *Hoc duntaxat excepto, quod tempore incursus subiti Lithvanorum, de Kielcien: & Tarsien:* Castellaniis, *Episcopus homines suos ad expeditionem, prout in quodam alio nostro Privilegio distinximus, mittere teneatur. Quas etiam Castelanias, prout & alias per nostros prædecessores olim prædicta Cracovien: Ecclesia attributas, ab omni alia expeditione, servitio, servitute, angaria, vexatione, statione, solutione, exactione collecta, thelonio, & jurisdictione generalibus vel specialibus quocunq; nomine nuncupentur, à nostris successoribus atque à Castellanis. Palatinis, & Judicibus quibuscunq; perpetuò volumus esse liberas & exemptas.* Ita quod *Episcopus prorsus in eis gaudeat jure ducali & militali, in venando, piscando, & alia quæcunque voluerit faciendo, quæ nostri prædecessores olim facere consueverunt, cum omni jure dominio & honore. Insuper quæ in dictis Castellaniis jura & stationes, in quodam alio Privilegio nobis & nostris successoribus in signum dominij reservavimus, ex præmißis causis per præsens privilegium relaxamus. In cujus rei perpetuam memoriam præsentem paginam nostri sigilli authentici appensione, per manum Twárdoslai nostræ Curiæ Subcancellarij, duximus roborandam. Actum & datum in colloquio juxta Sandomiriam in Blonie celebrato, Anno D. Millesimo, ducent. Quinqua. octavo Idus Junij. Præsentibus nostris Nobilibus infra scriptis: Adam Castellano Cracovien. Segnevo Palatino Sandomirien.* Nicolao *Palatino Cracov. Boguslao Castel: Sandomirien. Bogutha Castel: Wislicen Petro Castel: Lublinen Vislao Castel: de Málogosth. Jacobo Castel: de Woynicz.*

H Petro

Petro Castel: de Czechow. Joanne Judice Sandomirien. Nicolao Judice Crac. Varschio Dapifero Sandomirien. Falislao Pincerna Sand. Gniewomiro Dapifero Crac. Pelka Subcam: Crac. Laurentio Subdapifero Sand. Michaele Subdapifero Crac. & aliis militibus infinitis. Alterum verò Casimiri Regis, in quo prioris quoq; fit mentio, ejus est tenoris.

In nomine Domini, Amen.

Quoniam hanc sibi legem principum Nobilitas quoddammodo ponit, ut debere se quod sponte tribuit existimet, & nisi in beneficiis creverit, nihil se præstitisse putat. Hæc animadvertentes nonnulli Principes Cracovien. & Sandomirien: Terrarum, Domini prædecessores & progenitores nostri, pia devotione ad honorem Omnipotentis Dei per quem Reges regnant, & Principes dominantur, Ecclesiam Cracovien: Cathedralem, & alias Collegiatas, & inferiores sibi subjectas primitus fundantes. Universis possessionibus, Oppidis, Castellis, Villis, in subsidium Episcopi ejusdem Ecclesiæ & Cleri, in opus & ministerium Dei electorum dotaverunt; sicut in ipsorum Privilegiis inde confectis plenius continetur. Quorum vestigiis, Nos Casimirus Dei gratia Rex Poloniæ inhærere cupien. quamvis villas Episcopales quasdam, scilicet Rádlow, Uswam Besadky, Zawádá, Przedsczycá, Jodlowa, Páseczna, Nemßyno, in qua hæreditate locata sunt duæ villæ, videlicet Rzepennik & Rosumberk, czynow & Bukowe, recipi & intromitti de eisdem nostris officialibus mandassemus, non causa omnimodæ retentionis, sed jus servitutis Regalis in eisdem requirentes, quia dicebantur esse Militales, & ad Ecclesiam Cracovien. cum suis oneribus transivisse. Tamen nunc plena veritate cognita, easdem villas, Venerabili Patri D. Bodzate Episcopo & Ecclesiæ Crac. restituimus ex integro, ipsas & incolas earum præsentes & futuros, ab omnibus oneribus, servitutibus servitiis, laboribusq; angariis & proangariis Regalibus, *de mera liberalitate nostra ex nunc in antea penitus absolventes & liberantes omnino, easdem villas & possessiones frui & gaudere volumus illis libertatibus & exemptionibus, quibus fruuntur & gaudent omnes aliæ possessiones & villæ Ecclesiæ Cracovien: præsenti patrocinio & perpetua firmitate roborantes, in nomine Domini confirmamus. Caterùm quia Dux Boleslaus, claræ memoriæ Avus noster, Cracovien: & Sandomirien: terrarum Dominus. dans & concedens Episcopo & Ecclesiæ Cracovien: jura, libertates, immunitates diversas, sibi in Tharsen: & Kelcen: Castellaniis quandam reservarat servitutem, videlicet dum per Tartaros, Ruthenos, Schismaticos, vel Lithuanos terra Sandomirien: hostiliter vastaretur, Episcopus de eisdem Castellaniis, homines suos bellicosos,*

in defenſionem cum cæteris terrigenis mittere tenebatur; ſed quia hæc nimis onerosa ipſi Epiſcopo & ſuis hominibus videbantur, Nos volentes, ut idem Epiſcopus cum Clero ſuo, maximè hoſtilitatis tempore devotiùs orationibus intendant, ipſum & ſucceſſores ſuos, ac prædictas Tharſen: & Kielczen: Caſtellanias, & homines quoslibet in eiſdem degentes, præſentes & futuros, à præfatis ſervitutibus videlicet *Pogon* & à mittendis hominibus contra Tartaros, Ruthenos, & Lithuanos ex nunc abſolvimus & liberamus omninò. *Ita quod de cætero homines pugnaturos Epiſcòpus & ſui ſucceſſores de eiſdem Caſtellanis mittere minimè teneantur. His autem munificentiis gratiarum, prænominatus Dominus Bodzáthá Epiſcopus Cracovien: præniniè conſolatus, nobis pecuniarum Quingentarum Marcarum quantitatem, ob reſpectum donationis ſupradictæ obtulit & donavit gratioſe & Villam ſuæ menſæ Epiſcopalis Smarſowice dictam vulgariter, pro dimidietate villæ noſtræ Pauliporamba dictam, prope Vswam permutavit, cum expreſſo conſenſu ſui Capituli Craco: volentes & decernentes præſentibus ſcriptis, quod eadem mediatas villæ Pauliporamba prout circumferentialiter in ſuis limitibus eſt limitata & diſtincta, & homines degentes in ipſa nunc & in futuro eadem libertate gaudeant, qua cæteræ villæ Epiſcopales Eccleſiæ Cracov: gaudere & uti diutine conſueverunt. Quemquidem Epiſcopum, Capitulumq́; & Eccleſiam Cracovi: nos in Regiam gubernationem ſuſcipientes, promittimus bona fide ſtrenue defenſare ab omnibus moleſtiis, violentiis, & injuriis, quorumlibet hominum, ut meritis B. Stanislai Martiris glorioſi ejuſdem Eccleſiæ Patroni, Deus omnipotens gratiam nobis tribuens, in præſenti dies vitæ noſtræ adaugeat felicibus incrementis. In cujus rei teſtimonium & evidentiam pleniorem, præſentes literas dari fecimus noſtri ſigilli munimine roboratas. Actum Cracoviæ feria ſecunda in Rogationibus, Anno Domini Milleſimo, Trecenteſimo, Quinquageſimo Quarto. Præſentibus his teſtibus, Joanne Jura Palatino Sandomirien. Czenkone de Lipá ſummo Marſchalco Moraviæ Zbigneo Cracov: Floriano Lancici: Cancellariis. Joanne Woynicien Raphaele Vislicien. Stanislao Malogoſten: Caſtellanis Petro Tribuno, Grotone Subpincerna Cracovi: Pelká Subagazone Sandomiri: & aliis multis fide dignis. Datum per manus Domini Sbignei Cancellarij noſtri prænotati Scriptum autem per Notarium Curiæ noſtræ nomine Pribislaum.*

Quinimò quod magis eſt, ipſis aliquando Eccleſiaſticis ultrò & ſpontaneè pro defenſione patriæ ſubſidia armatorum mittentibus, ne ea res in ſequellam trahi poſſet, ſolen-

ſolennibus Regum atq; Principum Poloniæ cautionibus proviſum fuiſſe, vel ex hiſce diplomatibus manifeſtè apparet quorum is aſt tenor.

Vladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracovien: Sandomirien. Lancicien: Kujaviæ Lithuaniæ Princeps, ſupremus Pomeraniæ Kuſſiæq; Dominus & Hæres Significamus tenore præſentium quibus expedit univerſis, quomodo Venerabiles in Chriſto Patres, Domini Nicolaus Gneſnenſis Archiepiſcopus, & Albertus Epiſcopus Cracovienſis Eccleſiarum, videntes & ſentientes gravia & intollerabilia incommoda, & jacturas, Regno noſtro Poloniæ ex diſturbiis guerarum per Cruciferos expulſis de Pruſia, Nobis & Regno noſtro motarum, in poſterum imminere, ad petitionem noſtram & requiſitionem ſpecialem, liberè & ſpontaneè ſine derogatione jurium & libertatum Eccleſiarum prædictarum, quilibet cum uno Banerio ſeu vexillo armatorum hominum, contra inſultus hoſtiles Regni noſtri, & defenſione patriæ propriæ, ſubſidium nobis fecerunt & ſubvenerunt. Et nè ipſorum ſincera & devota intentio quam habent, ut præmiſſum eſt, pro defenſione patriæ, trahatur in malam conſvetudinem & ſequellam; Bonumq; pro commodo Regni, & pro utilitate Eccleſiarum, per ipſos factum in malignitatem convertatur, & per conſequens jura & libertates Eccleſiarum infringantur, tenore præſentium promittimus & vovemus, quòd amplius & admodum talia ſubſidia armatorum contra jnra & libertates Eccleſiarum, *ab eiſdem Dominis Nicolao Archiepiſcopo Gneſnen: & Alberto Epiſcopo Cracovien: & eorum ſucceſſoribus nolumus exquirere, ſed potius ipſorum Eccleſias circa jura & libertates, cum omnium devotione conſervare, imò & pro iſtis ſervitiis & ſubſidiis per ipſos nobis pro tanta neceſſitate Regni & Coronæ noſtræ exhibitis & impenſis, ipſis dignæ ſatisfactionis volumus gratam facere recompenſari; harum quibus ſigillum noſtrum appenſum eſt teſtimonio literarum. Actum in loco Stationis, quam cum exercitibus noſtris fecimus ante oppidum Zakroczym, in vigilia B. Jacobi Apoſtoli A.D. Milleſimo, Quadringenteſi. Quartodecimo. Præſentibus validis viris, Criſtino Caſtellano Crac. Joanne de Tarnow Crac. Nicclao de Michalow Sandomirien: Palatinis. Michaele de Bogumilowice Sandomirien Chriſtino de Kozieglowy Sandecen: Joanne de Toliſchow Caliſien: Caſtellanis. & Bartoſio Wlotkonis Subamerario Sandomir. multisq; aliis noſtris fidelibus fide dignis. Datum per manus prædicti Venerab. in Chriſto Patris, Domini Alberti Epiſcopi Crac. Regni Poloniæ Cancell. Dominus REX per ſe.*

Alterius verò ſimilis cautionis ea eſt verborum ſeries. *SIGISMUNDUS DEI Gratia Rex Poloniæ,*

niæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, totiusq; Prusiæ &c. Dominus & hæres Manifestum facimus tenore præsentium. Quia cum anno superiore primum Turci, deinde Tartari validissimis copiis Regnum nostrum adorti essent: & omnia in terris Russiæ ferro ac igni vastassent. Nosque in tam inopinato casu coacti essemus, mota duntaxat Nobilitate terrarum minoris Poloniæ, & delectu decimi cujusq; ex plebeis omnibus, earundem terrarum facto. Nos utcunqne hostibus objicere, & tantam subditorum nostrorum calamitatem, & discrimen Regni propulsare. Idq; considerans Reveren: in Christo Pater Dominus Petrus Episcopus Craco. & Regni nostri Vicecancellarius, nolens nobis pro fide sua erga Nos, & amore patriæ, in tanto periculo deesse, similem nobiscum decimi cujusque omnium subditorum suorum & totius Cleri sui delectum fecisset. Militemq; in super ipse centum equorum nobiscum expedivisset. Nolentes nos ut pro gratia quam illi debemus, ob tam insigne meritum erga Nos & Rempublicam nostram exhibitum, aliquid hoc exemplo detrimenti acciperet, in privilegiis & immunitatibus suis & Ecclesiæ suæ præsentibus literis nostris testandum duximus, & testamur ingenuè, ipsum Reverendum Dominum Episcopum, & ejus Clerum Ecclesiæ Crac. prædictam expeditionem gentium suarum, non ex ullo debito vel coactione nostra, sed merè motu proprio, & ex libera sua voluntate fecisse. Proindeq; hanc rem nullum exemplum in posterum, quod libertatibus & privilegiis hujus Ecclesiæ officere posset trahi debere. Quinimo obsequium hoc tam pium in nos & Rempublicam nostram præstitum pollicemur ipsi Domino Episcopo & ejus Ecclesiæ, uberima gratia, & patrocinio nostro Regio semper referre. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Datum Petricoviæ in Conventu generali, feria quinta post Conversionis S. Pauli. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo sexto, Regni nostri anno vigesimo.

Sigismundus Rex.

Relatio Magnifici Christophori de Szydlowiec Palatini & Capitanei Crac. & Regni Poloniæ Cancellarij, Siradien: Sochaczevien: Gostinen: & Novæ civitatis Korczyn &c. Capitanei &c.

Cùm itaq; ex his manifestò appareat, Ecclesiastica bona, eorumvè subditos ad præstanda onera militaria non obligari: mirabilis certè auditu res est, cur à secularibus, (quibus munus hoc militandi etiam expræscripto Privilegij Ludovici Regis propriè incumbit) Ecclesiarum Sculteti & Advocati ad subeundam militiam tantoperè adigantur? Cùm quod ipsi ferre debuerant onus, aliis portandi illud necessitatem imponant, idq; contra

12. contra fas & æqvum. Fateor * equidem Statuto Casimiri Magni Visliciæ Anno 1368. condito, omnes indifferenter Sultetos & Advocatos, tam spiritualium quàm secularium, ad obeundum servitium bellicum adstringi; attamen postmodum Statutis posterioribus Sigismundi Anni. 1538. & Sigismundi Augusti Regum, Anni 1550. quoad spiritualium Scultetos, & Advocatos id ad hunc modum, (nisi à tali necessitate bellica liberentur speciali aliquo jure vel privilegio) restrictum fuisse, liquidò constat. Qualiter autem bona Ecclesiastica, illorumvè subditos, ab oneribus istiusmodi jura eximant, paulò ante probatum est.
13. Ac insuper * cum post tot ac tantas de Scultetorum & Advocatorum in bellum expeditione, inter statum secularem, & Ordinem Ecclesiasticum agitatas controversias lege publica Anni 1563. cautum reperiatur, omnes hujusmodi Advocatias & Scultetias, tam videlicet in bonis secularium, quàm spiritualium, existentes, juri exemtionis obnoxias esse: nescio qua fronte seculares ordinem Ecclesiasticum amplius hoc nomine incusare possint? cùm quod ipsi nullo planè servitij militaris (cujus tamen præcipua cura ad illos spectat) respectu habito, ex hujusmodi Scultetis & Advocatiis, prolibitu subditos suos extrudant, eas Ecclesiasticis, à subditis quoque illorum redimere justo & legitimo pretio, nefas esse contendant. Turpe verò est Doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Extant * præter ea, etiam alia antiqui ora, ut potè Casimiri Magni Anni 1368. tum & Vladislai Jagellonis Regum, Anni 1423. de hujusmodi Scultetis statuta, quæ de rebelli & inutili Sculteto removendo disponunt, quod nimirum dominus in hæreditate sua habens talem Scultetum, possit ei præcipere, ut vendat Scultetiam cui vult, vel si non inveniat emptorem, ipse dominus persoluto justo pretio seu valore Scultetiæ, illam pro se obtinendi habeat facultatem: quæ statuta passim in Regno practicari videmus. 14.
Ac proindo * meo quidem judicio, Domini seculares de statu Ecclesiastico, eo nomine conquerendi, ac si per illum defensio Reipubl: impediatur, vel diminuatur, nullam omninò aut exiguam valdè causam habere videntur; accedente præsertim eo, quod Ecclesi: ordo contributionis publicas, pro conducendo milite stipendiario, (quo potissimùm his temporibus res militaris constat) non tantùm ex bonis & prædiis, verùm ex decimis quoque sibi adscriptis, contra jus & æqvum, non invitus tamen in gratiam secularium præstare soleat: atque si hujus rei æqua solidaque 15.

que inirctur ratio, facilè animadverti posset, quod inverso rerum ordine, pro secularibus, spiritualium ordo, unà cum misellis ruricolis & colonis, tam præclari atq; pij muneris defendendæ patriæ, non postremas partes sustineat, neque tamen pro sua modestia secularibus, ob eam inequalitatem molestus esse intendat.

QVÆSTIO VIII.

An articulus Confœderationis Anno 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necnè?

SVMMARIA.

1. *Legis definitio quæ moribus & juribus Regni conveniat*
2. *Lex qualis esse debeat.*
3. *Justæ vel injustæ leges quæ dicantur.*
4. *Leges ut habeant vim abigativam, quæ requiruntur.*
5. *An Confœderatio Anni 1573. ad normam ferendarum legum aptari & nomen legis mereri possit.*
6. *An dicta Confœderatio sit honesta.*
7. *Libertas credendi, est libertas errandi.*
8. *An confœderatio disidentium in religione sit justa.*
9. *Discrepantes de Religione sententiæ, animorum dissensiones pariunt.*
10. *In Ecclesiasticis rebus solus tantummodò summus Pontifex condendi legem habet potestatem.*
11. *Confœderatio in causa Religionis à secularibus tantummodò lata fuit, reclamantibus spiritualibus.*
12. *& 16. Confœderationis in causa religionis, quis sit sensus?*
13. *Libertas religionis, juri divino & naturali repugnat.*
14. *An hæc Confœderatio sit possibilis?*
15. *Inter fœdus & confœderationem differentia.*
17. *Fautores hæreticorum in bulla Cœnæ Domini anathemati subjiciuntur.*
18. *An confœderatio sit secundum naturam.*
19. *Imperatoris Constantini Magni de diversitate religionum sententia.*
20. *An confœderatio sit secundum patriæ consuetudinem.*
21. *Legum & statutorum Regni authoritates, quibus ostenditur, Prælatos & Statum spiritualem ad ferendas leges semper pertinuisse.*
22. *Confœderatio nova à quibusdam secularibus fuit concinnata, idq; probatur protestationibus.*
23. *Protestatio contra confœderationem Parisiis ab Episcopo Posnaniensi, & aliis Catholicis facta.*
24. *Diploma Henrici Regis, quo admittit*

admittit protestationem contra confœderationem interpositam.

25. Protestatio status spiritualis, & Ordinum Regni contra confœderationem in Coronatione. Regis. Henrici.

26. Confœderatio circa confirmationem jurium ab Henrico Rege non fuit approbata.

27. In confirmatione electionis Regis Stephani, de confœderatione nihil actum fuit, sed in confirmatione demum jurium, ejus rei fit mentio.

28. Sub interregno post mortem Stephani Regis in Conventu Cracovien: articulis confœderationis insignes quidam viri cum protestatione subscribunt.

29. In convocatione generali Varsavien: moderni Regis eligendi causa indicta, Episcoporum subscriptiones cum protestatione contra confœderationem.

30. Confœderationis Corczynen: quæ fuerit forma, quævè solennitas.

31. Confœderationes particulares contra hæreticos in Palatinatibus initæ.

32. Regum Poloniæ contra hæreticos sanctiones promulgatæ.

33. Nova posterior confœderatio, an prioribus confœderationibus atque dictis Regum deroget.

34. Confœderatio nova juramentis Regum Poloniæ qualiter fuerit approbata.

35. Oppressio dissidentium in religione qualis sit.

36. Civitates & oppida Regni, quare novas synogogas ædificare non admittant.

37. An dicta confœderatio sit loco temporiq; conveniens.

38. An hæc confœderatio sit utilis & necessaria.

39. Pax quæ in confœderatione offertur, an sit vera pax.

40. An confœderationis istius formula sit manifesta.

41. An confœderatio non privato commodo, sed pro communi civium utilitate sit conscripta.

1. LEgem DD. * juris alij aliter desiniunt idq; secundùm jura & consvetudines convenientes cui Reipubl. At quæ definitio, argumento propositæ quæstionis, & juribus Regni hujus magni sit accommodata, præter eam quam S. Thom. 1. 2. q. 90. proponit, non reperio. Est enim lex secundùm eundem, ordinatio rationis ad bonum commune, Provinciæ, vel Regni, à tota multitudine aut gerente vices ejus, de jure non de facto promulgata. Unde colligitur quod authoritas condendi legem vel statutum in temporalibus, pertineat ad totam multitudinem vel ad personam publicam illius Regni vel Provinciæ, quæ vices gerit, & curam habet totius multitudinis, per text: in §. 1. & 2. Instit. de jure natur. Qua-
2. lis verò * lex esse debeat præclarè in cap: 2. distinct. 4. declaratur his verbis:

verbis: *Erit autem lex honesta, justa, possibilis secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco temporiq; conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, nè aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo sed pro communi civium utilitate conscripta.* Alioquin injustæ, impossibiles, inutiles, & discordes leges non leges, sed Tyrannicæ constitutiones sunt appellandæ, ut inquit ille Ecclesiastici ordinis antagonista Prilusius inpræfatione ad artic. 3. lib. 1. cap. 2.

3. Quæ *autem leges justæ vel injustæ censeri debeant, ex quatuor potissimum causis cognosci potest. Et primùm ex fine lex justa est, quando merè & simpliciter ordinatur ad bonum commune, non autem ad privatam utilitatem statuentis, vel cupiditatem aut gloriam. Deinde ex causa efficienti justa lex est, si statuens vel condens legem, non excedit suam jurisdictionem, quia scilicet eam statuit suis subditis, non autem iis, in quos non habet potestatem; putà, si laicus quicunq; etiam Rex aut Imperator, facit legem etiam super Clericos. Tertiò ex forma lex justa dici potest, quando æqualiter & proportionaliter omnibus imponitur, ita ut non aliqui allevientur, aliqui nimium aggraventur. Deniq; ex materia lex illa habetur justa, quæ fit de rebus justis, licitis, & honestis, non autem contra; puta, quando fit contra jus naturale aut divinum: quia tunc hujusmodi leges injustarum nomen obtinent. Unde primò * requiritur ad hoc, 4.
quòd leges habeant vim obligativam, ut sint justæ & rationi consentaneæ: Rationi verò consentaneum est, quicquid religioni convenit, quicquid disciplinæ congruit, quicquid saluti proficit, ut habetur in cap: *Consuetudo*. 5. dist. Secundo requiritur, ut publicè omnibus, qui ferendæ legis potestatem habent consentientibus, promulgentur, atq; ab omnibus subditis sint susceptæ & approbatæ. Panor. in cap. 1. titul. de postul. prælator: per text. in cap. *In istis*. 3. distinct. 4. His itaque * de modo ferendarum 5.
legum publicarum præmissis, videndum est, num dicta Confœderatio ad normam & præscriptum istius modi jurium aptari, & per consequens legis nomen mereri debeat, aut possit. Longum certe atq; nimis tædiosum videtur, singillatim ac ordine examinare ea omnia, quæ de recta & justa legum condendarum forma, superiùs dicta fuerunt, at quia in iis potissimùm hujus quæstionis cardo vertitur, operæ pretium est, rem per capita seu membra discutere. Et in primis * 6.
an ea Confœderatio sit HONESTA, inquirendum est; Sanè quandò leges non eò collimant & referuntur,

ut promoveantur virtutes, sed ut vitiis atque malitiæ pateat campus, nulla ratione hujusmodi leges honestæ appellari possunt. Eam verò Confæderationem, qua libera cujuscunque religionis (vel ut potius dicam, portentosæ & abominandæ cujusvis de religione opinionis) professio permittitur: turpissima malitiæ studia, venenataq; pharmaca in se continere, atq; non solùm Rebuspubl. sed etiam singulis Civibus exitiosam, pacique publicæ inprimis inimicam esse, nemo
7. ambigere potest. Nam libertas* credendi nihil aliud est, quàm libertas errandi & quidem errandi in re una omnium periculosissima; ut potè, ex qua uniuscujusq; pendet salus & sequitur interitus. Quod quidem multò gravius atq; turpius crimen est, quam quævis alia etiam horrenda flagitia. Quare colluviem hanc religionum difformium, non ab honestate aliqua profectam sed ab inferis revocatam, minimeq; esse ferendam, vel ipsorum hæreticorum, maximè verò illius non postremi nominis hæresiarchæ Theodori Bezæ testimonio ostenditur. Ita enim ille, nescio quo spiritu afflatus, in sua Epistola Theolog. pag. 20. & 21. de his scribit: *Libertatem conscientiæ permittere, sinere unumquemq; si volet perire, diabolicum dogma est? & hæc illa est diabolica libertas, quæ Poloniam & Transylvaniam hodie tot pestibus infecit, quas nullæ alioqui sub sole regiones tollerarent*. Hæc ille. Ejusdem indignitate rei motus ipse Calvinus, Servetum hæresiarcham, qui sanctissimam Trinitatem blasphemabat, nequaquam tollerandum esse judicans, hæreseos damnatum Anno Domini 1555. Genevæ vivum flammis exuri curavit. Idem Gentili hæretico, in civitate Bernensi Helvetiorum, Calvinismo infecta, Anno Domini 1566. evenisse proditum est.

Secundò quæritur,* an sit JUSTA? De justitia vel injustitia confæderationi ex iis, quæ de causis, 8.
justas leges efficientibus superius dicta sunt facilè judicium sumi potest. Nam quod ad primam causam, nempè finalem attinet, confæderationem ejusmodi bono communi, saluti, paciq; publicæ, non modò non convenire, sed omninò esse contrariam, quis non videt? Quanta enim incommoda, quantævè perturbationes rerum omnium, ex perturbata & immutata, ac tam variis, tamq; portentosis opinionibus discerpta sacrosancta religione Catholica, publicè & privatim seqvutæ sint, res ipsa demonstrat. An non eò amplius prætextu talis legis, (quod nunc quidem privata authoritate fieri videmns) in oppidis sive pagis illorum, qui libertatem cujusvis cultus sibi permitti

mitti

mitti postulant, hominibus Catholicam religionem antiquitus profitentibus, liber ipsius usus denegaretur? an fundationes à majoribus piè ac religiosè institutæ Ecclesiisq; Catholicorum adscriptæ hac credendi quidvis libertate non convellerentur? decimæ censusq; Ecclesiastici, an per summam vim & injuriam non subtraherentur & in usus horribilium hujusmodi sectarum non converterentur? Sacerdotes, Parochiis atque bonis suis an non spoliarentur? ac denique in subditorum non corpora modò, sed etiam in animas ipsas crudelissimè an non sæviretur? dum videlicet ii, non ad sua tempia Catholicæ religioni consecrata, sed ad synagogas diversarum sectarum, gravissimis propositis pœnis compellerentur?

9. Accedit * etiam illud, quod discrepantes de religione sententiæ animorum quoque & voluntatum dissensiones pariant, quæ contentionum, rixarum, bellorum, rapinarum luculentissimam materiam præbere, & ad extremum Regnorum & Provinciarum tali confusione contaminatarum, certissimi interitus causa proxima esse soleant: ut enim contrarij & corrupti humores febrem corporum; sic contrarij in religione affectus febrem atque perniciosam pestem pariunt Rerumpublicarum. Testis est Germania, quam tot annis hac pestifera lue cernimus esse labefactatam. Testis Gallia, in qua hæc eadem pestis, quas ævo nostro non excitavit turbas, quæ non calamitatum incendia? testis insuper misera Hungaria, quam nihil aliud, nisi hæc diversarum religionum colluvies perdidit penitusque evertit. Et quid deniq; dicam de nostra Polonia, quæ etsi primum quidem in sinceritate religionis Christianæ plurimos annos firmè & constanter perstiterit: factum est tamen, ut successu temporis, maximè verò superiorum Regum ætate, è vicina Germania atq; Bohemia Lutheri, Calvini, aliorumq; hæresiarcharum pravis opinionibus, velut exitiosa quadam contagione afflata atq; infecta, teterrimũ illud perditorum hominum genus reciperet, quod pestilenti afflatu suo omnia contaminare, & perniciosissimum virus suum longè lateq; spargendo, è Regno & ditionibus illi conjunctis, verum Dei cultum, quo uno æternæ vitæ spes continetur, exterminare conaretur. Horret ac refugit animus memorare quas illæ pestes ac furiæ, ab humani generis hoste immissæ tempestates, quas discordias & dissensiones, quot malorum iliades in Poloniam intulerunt, profana facta, eversa, ac desolata templa, aliaq; loca sacra atq; religiosa, bona Ecclesiastica nefariè direpta, & in privatorum usus conversa, authori-

theritas ſedis Apoſtolicæ, cujus ſupra cæteras gentes Poloni ſtudioſiſſimi ſemper fuerunt, ſumma impietate contempta, jura ac privilegia Ordinis Eccleſiaſtici labefactata, omnia denique divina & humana fraudibus ac temeritate illius tam perfidi, & Catholico nomini ſemper iniqui infeſtiq; cætus, turbata atque confuſa.

X. Conſtat * inſuper eam confœderationem eſſe injuſtam ex cauſa efficiente, quandoquidem in Eccleſiaſticis & ſpiritualibus rebus omnibus, maximè verò quæ concernunt religionem, nullus præter ſolum ſummum Pontificem, habeat facultatem condendæ legis (vel ut magis propriè dicam) canonis ſeu conſtitutionis Eccleſiaſticæ. Quod etiam ad Concilium generale, ſi authoritate ſummi Pontificis ſit indictum pertinet, per textum in cap. *Regula* diſtinct: 3. & in cap. *Translato*. 3. tit de Conſt. Quantum enim quis habet de jurisdictione, tantum habere poteſt etiam de authoritate condendi legem vel ſtatutum. Nam Poteſtas ſtatuendi legem dependet à juriſdictione atq; imperio ſtatuentis, & ſubjectione, quo ad eum in quem ſtatuitur, gloſſ: & Bart. in L. 1. ff. de juriſdict. omn. judic.

XI. Ex his * opinor liquet, confœderationem hanc à ſeculari tantummodo ſtatu, reclamantibus ſpiritualibus in cauſa religionis latam, nullius eſſe ponderis; utpotè quod talem condendo legem, exceſſerunt modum ſuæ juriſdictionis. Cùm alias judicium falſæ religionis aut doctrinæ in hoc Regno antiquiſſimo jure, puta ab ipſo exordio Chriſtianæ religionis, ad ordinem Eccleſiaſticum pertinuiſſe certum ſit: quod etiam Statuto Sigiſmundi primi Anni 1543. probatur his verbis: *Inprimis ad ſpiritualium judicium pertinet, judicare differentias fidei ſanctæ Chriſtianæ, hæreſes ſchiſmata, blaſphemias contra Deum, & apoſtaſias.* Nec quiſquam eò moveatur quod in capite iſtius confœderationis adſcripta ſint hæc verba. *Nos Conſiliarij ſpirituales & ſeculares, &c.* Id enim ex uſitata potiùs quadam formula conſtituendarum legum, ab ipſis compilatoribus hujus confœderationis, quam ut revera ſtatus ſpiritualis huic rei aſſenſum præbuerit, appoſitum eſſe, tot proteſtationes & contradictiones univerſi cleri, & nonnullorum Ordinum Regni probant, quæ quorſum interpoſitæ eſſent, ſi negotium hoc unanimi omnium Ordinum conſenſu peractum fuiſſet? alioquin proferendæ eſſent ſubſcriptiones iſtorum articulorum, ex quibus rei veritas eluceret. Sed neque quoad formam juſtæ legis nomen ſortiri poteſt iſta confœderatio. Nam quæ major inæqualitas dici poteſt, quam ut quod quis ſibi fieri non

vult,

12. vult, ab alio id mordicus exigat? Is siquidem * istius confœderationis sensus esse videtur, ut novatoribus quarumvis religionum ubique locorum in Regno impunè vagari, dogmataq; sua disseminare liceat, Catholicis verò, avitam & pristinam religionem & ejus jura tueri nefas sit. Quod ita se habere non solum externa & peregrina, sed domestica etiam testantur exempla. Quotus quisque enim est Evangelicorum, (uti se ipsi appellant) qui subditis suis Catholicæ religionis usum non prohibeat, eosq; propositis pœnis severissimis à vero Dei cultu non absterreat? An non unicuique etiam infimæ sortis homini, legis istius (in qua tum lex dici potest) beneficium integrum illæsumvè esse debuerat. Cur igitur quod sæpius non sine lachrymis fieri videmus miselli subditi à dominis suis templa Catholica, quæ aliquando longis itineribus ultro adire malunt deserere, atq; veluti fidem Catholicam abjurare coguntur? En quam bella justitia, & quàm proportionata sit istius legis æqualitas? Nec minor procul dubio est illa quoque Catholicorum omnium injuria, quod templis, Parochiis, beneficiis thesaurisq; Ecclesiasticis spoliati, obstante hujus articuli dispositione, non solùm ea repetere, sed nè mutire quidem de his debeant. Compositio seu potius restitutio in integrum ordini Ecclesiastico eo nomine serviens, de die in diem differtur, variisq; artibus eluditur, interim templa, fundationes, thesauri Ecclesiæ, ab istis sectariis (proh dolor) possidentur: ita ut jam ipsi tripudiare, Ecclesia verò Catholica, & ordo spiritualis merore contabescere videatur. Justitia denique legum, ut superius dictum fuit, cognoscitur ex materia ipsius rei, de qua leges conduntur) putà si de rebus licitis & honestis fiant, neque legi divinæ aut naturali repugnent. Et quid quæso* 13. magis juri divino aut naturali contrarium esse potest, quàm hæc religionis libertas? Nam cùm præceptum Domini sit, ut is qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. Levit. cap. 24. quæ putas major impietas, quæ vè magis execranda blasphemia inveniri potest, quàm si non modò Lutheranismus & Calvinismus, verùm & Anabaptismus, & Trideismus, imò & Atheismus, aliæque horribiliores hujusmodi sectæ passim admittantur, legeque & authoritate publica approbentur? Neque enim quisquam id existimet, quod uni saltem aut alteri sectæ, ista confæderatio libertatem religionis indulgeat, sed ut quam quisquè profiteri hæresim, fidemvè sibi condere velit, id sibi præsidio atque authoritate illius, impunè nullo impediente facere liceat,

ceat. Quod sanè, si vel ipsi sanioris mentis hæretici cum animis suis reputarent, non tàm præcipites fortè ad hanc religionis libertatem evincendam provolverentur. Quæ cùm hæreticis etiam ipsis meritò exosa esse debeant, mirum est quod Catholicos illos tepidos, (qui Politici rectiùs dici possunt) non pudeat sui, quando partim precibus, partim pollicitationibus ad promovendam approbationem istius confœderationis ab aliis perducuntur, qui religionem potius suam, in qua nati & educati sunt, omni privata amicitia antiquiorem & chariorem habere debuissent?

14. Tertiò quæritur.* An hæc confœderatio sit POSSIBILIS? Equidem quid hac lege, non tantum impossibilius, sed absurdius etiam dici
15. possit, non video. Nam si * quæ sit inter fœdus & confæderationem differentia, quispiam consideret, fateatur necessum est, aliam esse hujus, quàm illius vim & naturam. Fœdus si quidem statuitur pacis tantummodò & salutis communis conservandæ causa; qualia huic Regno cum Turcis, Tartaris aliisq; nationibus pacta & fædera intercedunt: Confœderationis verò longè alia est vis & natura. Nam non solum gens cum gente, vel populus cum populo, contra aliam gentem vel populum, verùm etiam iidem aliquando populi, putà unius dominio subjecti, ut nimirum mutuis præsidiis sese defendant, vel ut rem aliquam communibus studiis promoveant, mutuò interse convenire atque conspirare solent: qualem confœderationem à majoribus nostris contra hæreticos Corczini factam fuisse inferiùs dicetur. Nec 16.
alia * certè mens istius novæ Confœderationis esse videtur, nisi ut alter alterius sententiam & opinionem de religione, qualiscunque illa fuerit, non probare tantummodò, sed & defendere sit obstrictus. Jam si aliquis hujusmodi sectarius, puta impius Anabaptista, vel spurcissimus Adamita quispiam, cum sua pestifera opinione in medium prodeat, non modò toleranda, (quod alioquin homini pio & Catholico gravissimum est,) sed etiam authoritate istius legis defendenda erit, opinio sententiaq; illius sacrilega. Quæ res cum omni potius detestatione, quàm approbatione aut defensione digna sit, Catholicos talibus legibus eò adigere, ut in quasvis hæreses etiam turpissimas & immanissimas consentiant; quin potius ut easdem tueantur atque defendant, non modò impium, verùm etiam inhumanum prorsus & barbarum est. Neque enim Catholici more hæreticorum, Ecclesiæ matris præcepta & instituta susq; deque ferre, aut illis refragari fas sibi esse ducunt, sed cùm eam solvendi ligan-

ligandique potestatem habere credant, nulla ratione prævaricari ipsius mandata, sine offensione conscientiæ se posse certò persvasum sibi habent. Quoniam * verò authoritate ejusdem Ecclesiæ Catholicæ in Bulla Cœnæ Domini, omnes fautores hæreticorum, ipso facto anathemati subjiciunt videant isti quàm gravem, & quàm impossibilem conditionem Catholicis, hac sua confœderatione imponere contendant; Quod si quispiam fortè salutis suæ prodigus, Anathema leve quid esse existimet, is certe multum in eo fallitur. Nam excommunicatio major, quæ Anathema appellari solet, nihil aliud est, nisi exclusio à communione fidelium, quæ triplici fit modo, scilicet in conversatione sive in actibus legitimis corporalibus, in sacramentorum susceptione, & in actibus legitimis spiritualibus, sive in bonorum spiritualium participatione. Atqui esse anathema à Christo, & tradi sathanæ, quinimò haberi pro Ethnico & publicano quid gravius, quidnè infaustius homini Catholico accidere potest? Quod qui contemnit, is non pro Christiano, sed pro Ethnico, & cui Deus, atque salus sua non est cordi, meritò censeri debet. Quid? imò Ethnicos etiam ipsos, vivam quasi excommunicationis, qua Ecclesia Catholica nunc utitur, imaginem

17.

expressisse Cæsar lib: 7. Comment: demonstrat his verbis: *Si quis*, inquit *aut publicus aut privatus eorum* (scilicet Dividarum, qui fuerunt sacerdotes pagani (*decreto non stetit sacrificiis interdicunt, hæc pæna apud eos est gravißima. Quibus ita est interdictum, in numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque his præsentibus jus redditur, neque honos illis communicatur.* Hæc Cæsar.

Quartò quæritur * an sit secundum NATVRAM? Sanè naturalis idipsum suadet ratio, quod una tantum vera, pura, atque sincera sit religio; *Unus enim*, ut inquit Apostolus, *est Dominus, una fides, unum baptisma. Quicquid verò præter unum fidem est, perfidia non fides est*, ut sanctus inquit Hilarius: & pro inde, si præter unum Dei cultum existant aliæ religiones, nulla ex his erit, quæ non apud se esse veritatem aliis persvadere conetur. Quamvis enim sanctus Augustinus doceat, veritatem non hujus aut illius esse, sed omnium, hoc est sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ terra est unius labij, & concordantium sermonum, cujus participatio in id ipsum in qua multitudinis credentium cor unum, & anima una in qua idipsum dicunt, idipsum sentiunt, idipsum sapiunt, unanimes, uno 18.

uno ore glorificant omnes Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi: attamen hi quoq; omnes, qui arbitratu suo singulares religionum intellectus excogitant, novas & hactenus inauditas opiniones quotidie adferunt, nequaquam se privari ea veritate patientur, quinimo tanquam propriam rem eam sibi vendicabunt. Quid igitur? num id Catholico homini, qui extra Ecclesiam Catholicam, nullam aliam sanam atque veram esse doctrinam firmiter credit, mediocre aut tolerabile malum est; Novas istiusmodi sectarum opiniones, & contrariam ei, quam Ecclesia Catholica tradit fidem, tanquam veram, non modò tolerare, sed etiam approbare, & quod magis est defendere? Quæso consideret secum quisque, quàm hæc sint absurda, quàm impia, quam cum ratione pugnantia. velle eò aliquem adigere, ut tenebras lucem, malum bonum appellet?

19. Libet hic* adjicere aurea illa verba, quibus olim Constantinum Magnum, apud Ecclesiam Alexandrinam usum fuisse, Athanasius Apol. 2. scribit: *Sed heu, quò inquit, justitiæ fides recessit, cùm tantarum tenebrarum caligine involvimur? Neq; id jam ex errore, qui multiplex est, quàm malignorum hominum vitiis, dum & propugnatores vecordiæ sustinemus, & eos, qui æquitatem & veritatem profligant, etiam cum id sensibus nostris percipiamus, negligendos putamus. Quodnam id genus perversitatis? inimicos non reprehendimus sed latrocinio nos comites damus; unde fit, ut viam quandam sibi facillimè straverit, nemine repugnante, perniciosissima fraus: Dei lege & bono ingenio instructi, toleramus tamen inimicos, turbationum & tumultuum facibus, quasi incendia miscere, idq; neq; oculis præditi cernimus, neq; legis sententia imbuti sentimus. Quantus igitur stupor nostrā vitam incessit, cum nostrimet tam injuriisimus, etiam Deo admonente. Quid igitur? num id mediocre aut tolerabile malum est? Num pro hostibus habendi sunt? Nonnè in domum & populum Dei ante oculos nostros per sævitiam debacchantur, & probra faciunt scelerati illi? Jam quanta id cum vesania faciant, ipsis vobis cogitandum relinquo. Stulti enim illi in lingua sua sitam habent malitiam, plumbeasque iras ita secum circumferunt, ut seipsos mutuis viribus feriant, & nos secum ad auctarium sui supplicij abstrahant. Interim qui recta docet, hostis judicatur: qui autem invidiæ vitium præsefert populum mansvetum quod minimè oportuit, invadit, vastat, absumit, & seipsum ultrò corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem subvertit, & fidem circumvenit, donec suæ conscientiæ cavernas & latibula quæritando inve-*

inveniat. Ferocitas igitur agrestis eos miseros facit, qui ita temere seipsós cùm indigni sint, efferant inclamando: Heu scelera, illenè presbiter est? aut illenè puer? mea existimatio attingitur, mihi hoc ipsum debetur, ab illo ablatum est. Ego igitur omnibus spoliatis, pro viribus nocebo. Luculentum insaniæ tumultum dicas, si acies, conciliabula, aut convitia istorum importunissimorum conventuum videas. O nostram in Ecclesiam Dei perversitatem, spectaculum maligni & dementis animi. Nunquamne tandem pudefient? Nunquamne semetipsi improbabunt? Nunquam in animo morsus sentient, ut vel nunc saltem contra imposturam & rixas dignum aliquid animo concipiant, & sentire videantur? Hæc Constantinus Magnus ille Imperator & cum illo unà omnes boni Catholici, tum horum temporum tum istorum hominum, qui recesserunt à vera, pura, sinceraq; religione, & secuti sunt desideria cordis sui deplorantes infelicitatem inclamant. Quintò quæritur, an sit secundum Patriæ CONSVETUDINEM? Hic isti, qui præclarum illud dissidentium in religione nomen sibi vendicant, animum advertant, simulq; fateantur necessum est, antiquissimis hujus Regni moribus, modum & formam condendarum legum publicarum, eam præscriptam institutamq; esse, ut non nisi illæ, quæ de consensu & unanimi voluntate omnium ordinum, puta spiritualium & secularium, sancitæ promulgatæque sunt, vim legis obtineant, & pro justis atque legitimis statutis atq; constitutionibus reputentur. Quicquid verò peculiari quorundam sententiâ statuitur, id non modò nullam vim, sed nec nomen legum aut constitutionum habere potest. In quam * sententiam multæ præclarissimæ leges extant Regni 11.
extant, semper inviolabiliter observatæ, & per Serenissimos olim Reges Poloniæ juramentis confirmatæ. Principio enim Casimirus Rex, Visliciæ Anno 1368. diversitatem & varietatem jurium improbans, unà cum Prælatis, Baronibus, cæterisque Nobilibus, statuta sua promulgat. Similiter Joannes Albertus Rex, Petricoviæ Anno 1496. decernit, statuta sua communi & diuturna consultatione præmissa cum Prælatis, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; Nunciis ac subditis universis, spiritualibus & secularibus, in Conuentione generali, Petricovien: existentibus, corpus ejusdem Regni, (verba sunt Statuti) cum plena facultate absentium repræsentantibus, promulgata, perpetuò duratura & observanda. Eodem modo etiam Alexander Rex, indicta Conventione generali Petricoviæ, Anno 1504. testatur, se constitutiones certas decrevisse cum

consilio & assensu communi Prælatorum, & Consiliariorum, ac Nuutiornm terrestrium, juxta Regni consvetudinem vocatorum. Idem Rex in Conventione quoq; Radomiensi generali Anno 1505. de consilio, scientia, & unanimi voluntate omnium & singulorum Prælatorum spiritualium & secularium Consiliariorum, & Baronum, & Nuntiorum Terrarum, & Civitatum, qui universum corpus Regni (ut ibidem habetur) indubitanter repræsentarunt, leges à se datas recenset. Idem in Conventione eadem Radomien: leges suas à Reverendissimis & Reverendis in Christo Patribus, ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus, Prælatis & Baronibus Consiliatiis suis, ac terrarum Nuntiis moderatas fuisse fatetur. Idem Joannes Albertus ibidem in Radom, Anno eodem 1505. cum universis Regni Prælatis, Consiliariis, Baronibus, & Nuntiis terrarum æqvum, & rationabile censuit, ac etiam statuit, quod deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil constitui debeat per Serenissimos Reges sine communi Consiliariorum & Nuntiorum terrestrium consensu: ac proinde concludens, ipsa sua statuta in Radom: publicè edita, ita de his disponit: *Jam verò* inquit, *hic finem faciemus nostris in Rodom: institutis suprascriptis, quæ omnium voto, communi Prælatorum spiritualium & secularum, ac Procerum Regni, & Nunciorum terrestrim constituimus* Sigismundus quoq; Rex, Cracoviæ in Coronatione sua, Anno 1507. ex publico consensu leges suas se condidisse testatur his verbis: *Nos quoque vestigia prædecessorum seqvuti, cùm ab initio regiminis nostri, pleraque in Conventibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, atque totius Consilij, & Nobilitatis uostræ consensu, pro communi bono, statu & ordine, juxta rerum ac temporum rationem instituissemus, ac ea in publicum edi, subditi nostri meritò exigerent, cum vana sit lex, nisi observetur. Observari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta in unum colligi, & ad omnium notitiam imprimi vel publicari mandavimus.*

Idem Rex eodem loco & tempore illa tantum statuta perpetuis temporibus duratura decrevit, quæ de Prælatorum Baronum, ac totius Consilij & Nobilitatis consensu sunt edita. Et idem postea Anno 1532. ad emendanda omnia Regni jura & contrarietates atque dubietates statutorum tollendas, designat certas personas jurisperitos nimirum, tam spirituales, quàm seculares. His itaque sic stantibus, admodum facilè quivis judicare potest, num ea confœderationis formula, justam & legitimam condendarum

in

in hoc Regno legum normam in se contineat. Notum siquidem o-
22. mnibus * est, prædictam confœderationem, quemadmodum & reliquos articulos in Conventu electionis Regis Henrici, à quibusdam secularibus, sine unanimi omnium consensu, imò quàm plurimis, ut pote universo statu & ordine Ecclesiastico sive spirituali, & magna parte status secularis reclamantibus atque protestantibus compositam, & noviter electo Regi obtrusam fuisse. Quod quidem non tenui quadam conjectnra, sed ipsa rei evidentia, ipsis nimirum protestationibus non tantum ab universo ordine Ecclesistico, verùm etiam à bona parte status secularis in diversis Palatinatibus, utpote Masoviæ, Raven. ac Plocen: omni meliori modo & forma juris factis, atque Actis publicis ad perpetuam rei memoriam insertis probatur. En tibi solennis Episcoporum Regni protestationis, in ipso planè istius confœderationis exordio factæ, genuina verba.

Actum in castro Sochaczoviensi feria tertia post Dominicam Quinquagesimam, 1573.

Comparens personaliter coram Officio & Actis præsentibus Capitanealibus Castrensibus Sochaczoviensibus, Reverendißimus in Christo Pater Dominus Jacobus Vchánski, Dei gratia Archiepiscopus Gneznensis, Legatus Natus, & Regni Poloniæ Primas, suo & aliorum omnium & singulorum sibi adhærentium, tam spiritualium, quàm secularium, fidem & obedientiam S. R. E. profitentium nominibus, protestatus est, & protestatur sólleniter coram Officio præfato, & Honestis Stanislao, Luco, & Laurentio Kucharz Ministerialibus Generalibus Regni, & Nobilibus Marcellino Szystowski, Balthasaro Wilkoßewski, Matthia Chrzewski, Stanislao Tychowski, & aliis pluribus ibidem circa infrascripta existentibus, in & contra Magnificum Sigismundum Wolski Castellanum Czernensem, Capitaneum Warßaviensem & ipsius officium pro eo. Quia ipse fungens officio suo Capitaneali Castren. Warßavien: ad instantiam & juridicam Reverendissimi Domini Archiepiscopi præfati, & Reverendiss. DD. Adami Konarski Posnaniensis, Petri Myßkowski Plocensis, Alberti Stàrozrzebski Chelmensis Episcoporum requisitionem, prætendens se habere causas quasdam, non tamen juridicas, imò juri contrarias, noluit & recusavit, in damnum & injuriam præfatorum omnium protestantium, & aliorum præfatorum ipsis adhærentium, suscipere, & ad acticandum & ingrossandum in Acta Warsavien: protestationem ipsorum, factam & inscriptam, oblatam. Cujus tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

MYRADYTAK DUCHWNE, iáko Swieckie / imieniem náßym y Posłow Ziemskich ná Konwokácyą Wárßáwską posłánych / ktorzy sie nie podpisáli ná Confederácyą de dissidio religionis, ná tey Konwokácyey od niektorych Pánow Rády posłow vczynioną / oznáymuiemy y oświádczamy sie wßem wobec y káżdemu z osobná / ludziom iákiegokolwiek dostoienstwá / vrzędu y stanu przy Aktćiech tego Grodu: Iż gdyśmy sie tu do Wárßáwy ziecháli / ábyśmy tylko o mieyscu Elekcyey Krolá przyßłego rádzili: niektorzy z Pánow Rad y Posłow Ziemskich vczynili miedzy sobą nieiáką Confederácią / w ktorey ácz sie náyduią niektore rzeczy ku záchowániu pokoiu pospolite° potrzebne / wßákoż włożone są drugie / nie tylko teraz ále też y nápotomne czásy bárzo ßkodliwe / á zwłaßczá gdźie zábroniono vćiekáć sie w rzeczách ku Religiey należących do wßelákich zwierzchnośći / ktora rzecz otwarza wrotá ku rozmáitym sektom / y wßelákiemu nierządowi Boża licencyą mogłyby sie bárzo látwie wnieść; wßytkie sekty /, nie tylko te / ktore iuż pospolite są / ále też y naysprośnieyße / iáko iest Adámitow / Turkow / y inne tym podobne / zá ktorymi y do Pogáństwá przyśćby mogło. Czego my przestrzegáiąc / ácz ná wßytkie rzeczy inne w tey Konfederácyey zámknione / ktore ku pokoiowi y zgodźie pospolitey należą / rádzi pozwalamy / iáko ći ktorzy Oyczyznę swą miłuiąc nic pierwßego / nic milßego nád zgode pospolitą vśiebie nie mamy / y w tym sie solenniter oświadczamy / że my ná żadne mordy / ná żadne rozlanie krwie Chrześćiánskiey / á miánowićie narodu náßego Polskiego / á Bráćiey náßey miley nie zezwalamy: y owßem ktoby sie ná to brał / ábo iáką przyczyne do tego dawał / przećiwko tákiemu káżdemu być chcemy / y obiecuiemy: ále też Confederácyey tákiey chwalić nie możemy / ktora zwierzchnośći y vrzędy wßytkie burzy do bluźnierstwá imieniá Bożego / á do swey woley wobec wßytkim / naywyżßego stanu ludziom przyczyne podáie / á w tym práwá / swobody / á wolnośći stanu Szláchećkiego k znißczeniu przywodźi. A ták sie z tych y innych przyczyn / y ktemu obawiáiąc sie tego / áby ná potomne czásy / tákowa Confederácyą miedzy poddanemi ná

ßemi /

ßemi/ sub prætextu Religionis & libertatis Christianæ, do tákiey swey woley/ á wßeteczeństwá przyczyny nie dáłá: iáka byłá lat máło przeßłych/ miedzy chłopstwem w Munsterze/ y ná inßych mieścách w Szwáyczárzech/ przećiwko Pánom swym. My tedy ná ten ártykuł de dissidio Religionis, ktory w tey Confederácyey nápisány iest/ á wiele rzeczy ßkodliwych y niebespiecznych w sobie záwiera/ oglądáiąc sie ná pierwße Confederácye/ y przysięgi náßych przodkow/ ktore są przećiwne tey teráznieyßey Confederácyey: oględując sie ná sumnienie y powinność náße/ ktorąśmy chwale Bożey/ stárßym náßym/ Kośćiołowi Bożemu/ y bráći náßey stánu Szláchetckiego powinni/ żadnym obyczáim náti zezwolić bona nostra conscientia áni chcemy/ áni możemy/ iákoż nie zezwalamy/ y w tym sie przy tych Aktiech publicè oświadczamy: y żądamy/ ábynam tá protestácya in hac forma in Acta zápisana byłá. A zwłaßczá iż też Posłowie Ziemscy ná te Konwokácyą od Rycerstwá postáni/ opowiedźieli sie z niektorych Woiewodztw/ że tego od Bráci swey zlecenia nie mieli/ y owßem że im srodze zákazáli Bráciaich/ sie ná tey Konwokácyey w nić nowego nie wdawáli/ iedno áby o czáśie y o mieyscu Elekcyey przyßłego Królá ná mawiáli: iákoż sie publicè w Rádźie oświadczeli że ná te Confederácye áni mogą/ áni chcą zazwolić.

Jacobus Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas & primus Princeps. Adam Konárski Biskup Poznánski Petrus Myßkowski Episcopus Plocensis manu propria scr.

Albertus Stározrzebski Episcopus Chelmensis scr.

Pro qua quidem injuria & damno, & præmissa protestatione non suscepta offert se prædictus Reverendissimus D. Archiepiscopus cum Reverendiss. DD. Episcopis præfatis, & cum omnibus aliis sibi adhærentibus contra prædictum Magnificum D. Castellanum Czernensem Capitaneum Warßaviensem, ac ipsius officium juridicè agere velle loco & tempore competenti, prout de jure venerit. Quæ præmissa omnia & singula suprascripta, iidem Ministeriales cum Nobilibus præfatis attestati sunt, seque circa præmissa omnia fuisse, eaq; audivisse recognoverunt. Super quo memoriale solutum est, quod officium recepit. Ex Actis Castren: Sochaczoviensibus extraditum & correctum.

Extat & alia ſimilis proteſtatio Ordinum Palatinatus Plocen: quæ ob ſingulares & admodum elegantes, ibidem contra prædictam Confœderationem adductas rationes, digna eſt ut omnium omninò teratur manibus; atque ob eam cauſam ipſius quoque contextum hîc ob oculos ponendum eſſe duxi.

Actum in Caſtro Plocenſi feria quinta ante feſtum Nativitatis Mariæ proxima. A. D. Milleſimo, Quingenteſimo Septuageſimo tertio Coram Generoſo Stanislao Mæczynski, Vicecapitaneo & Judice cauſarum officij Caſtri Plocen.

VEnientes ad Officium præſens Caſtrenſe Plocenſe, Magnifici Domi. Stanislai Sandivogij à Czaurkow Refferendarij Regni Plocen. Drachimenq; Capitanei. Generoſi Nicolaus Koſobuczki, Notarius terreſtris Plocen: Jacobus Liſakowski Dapifer Nuren: nomine Dignitariorum & Conſiliariorum ac Officialium totiusq; Nobilitatis in Conventione Particulari Ráciązen congregata exiſtentes ad infra ſcripta ſpecialiter deputati & deſignati, reproduxerunt proteſtationem manibus Reverendiſsimi in Chriſto Patris Domini Petri Myskowski, Dei graſia Epiſcopi Plocen, & Magnifici Alberti Kraſiinski Caſtellani Sierpcen: Nicolai Koſobucki Notarij terreſtris Plocen: ſubſcriptam, ſigillisq; vdz Sigillo terreſtri, nec non præfati Magnifici Caſtellani Sierpcenſis communitam & obſignatam in præfata conventione particulari Baciazen, ad confæderationem in Conventioue Generali Varſchovien: Electionis Regis proximè præterita per nonnullas perſonas factam, quam cum ſpeciale mandato omnium Ordinum nobilitatis terræ Plocen: in acta præſentia Caſtren: Plocen: inſeri, & ingroſſari petierunt. Et officium præſens Caſtenſe Plocen: viſa præfata proteſtatione, attenden: ipſorum juſtam petitionem eandem proteſtationem in Acta, præſentia Caſtren Plocen ingroſſari & acticari admiſit; ſimulq; & mandavit. Cujus proteſtationis tenor de verbo ad verbùm ſequitur eſtque talis.

MY Rády Duchowne y Swietckie. Dygnitarze / Vrzednicy y wſzytko Rycerſtwo Woiewodztwá Płockiego / wſzytkim wobec / y komu to wiedziec należy / oznáymuiemy. Aczkolwiek nic zacnieyſze° nic Rzeczypoſp: potrzebnieyſzego być rozumiemy / rád pokoy wnetrzny y iednoſtáing wſzytkich ſtanow miłość y zgo: e / y przy niey przeciw káżdemu / ktoby ią pſowáć y tárgáć chćiał / maietności náwet y gárdłá náſze położyć gotowi ieſteſmy. Ale iáko pokoy miłuiemy / y pilnie go przeſtrzegamy / ták też zmow / abo ziednoczenia oſob / lubo ſtanow niektorych / ktore-

by pod tytułem pokoiu/ y zgody y chwałe miłego Bogá niszczyli/ wolności náße pospolite wniwecz obracáli: á do burd y zámieszánia wrotá otwarzáli/ y chwalić y pomágáć niechcemy/ ani bedziemy wiecznymi czásy. Przeto gdy od niektorych osob/ ták ná Konwokácyey iáko y ná Elekcyey Królá nowego pod Wárßáwą/ Konfederácya iákas in causa religionis spisána/ y ku podpisániu ábo pieczetowániu podána byłá/ iż iey ná Konwokácyey Posłowie náßy/ á ná Elekcyey ći Bráćia ktorzy sie byli ziáchali/ pod pisáć niechćieli/ z wielkachmy to od nich wdziecznośćią y pochwałą przyieli. Bo y oni zlecenia tego nie mieli. A ci zás ná nas nic stánowić nie mogli/ præter electionem, w ktorey rzeczy sámey jus præsentativum mieli. A miánowićie Jáśnie Wielebnemu Je° M. X. Piotrowi Myßkowskiemu Biskupowi náßemu/ niech od nas y od potomkow náßych wieczna dzieká bedzie. Iż Jego M. przy powinnośći swey/ iáko práwemu pásterzowi należáły státecznie stoiąc/ ná ták ßkodliwe spisy/ ábo Konfederácye/ ktoreby trzodę iemu poruczoną stráßliwem iádem zárážić mogły/ przyzwolić niechćiał/ y owßem prze Kośćioł miłego Bogá/ y nieprzyiazń/ y niebeśpieczeństwo káżde odnieśćbył gotow/ iáko nam ći bráćia náßy/ ktorzy przy tym byli zacne świádectwo dáli. A ták y pásterzá swego y miłey bráćiey státeczności naśláduiąc/ wßyscy sie teraz oświadczamy: Iż ná te Konfederacyą nie przyzwalamy/ áni iey przyiąć áni promowowáć v przyßłego Páná chcemy i z przyczyn słußnych y ważnych. Bo ácz sie tá Konfederácya zá to vdawa/ iákoby w Polßcze pokoy y zgode gruntowáć chćiáłá: ále kto sie iey przypátrzy dobrze/ obaczy snádnie/ iż pod tą piekną postáwą trućizne podawa sroga ktora iádem swym/ iesli Pan Bog nie postrzeże/ Korone Polską nie pochybnie zábiie. Bo naprzod obraża miłego Bogá/ obraża bliźniego/ obraża y sumnienie náße. Náwet Koronę Polską/ w wielką á sromotną hánbę/ Práwá/ Przywileie/ swobody náße w niebespieczeństwo przywodzi. Obraża miłego Bogá tym/ iż nie tylko fałßywemu nabożeństwu/ áley bluźnierstwu/ ná ostátek pogáństwu y wßelákiemu wßeteczeństwu droge do Polski okázuie. Bo iesli bedzie káżdemu wierzyć iáko kto

chce

chcewolno. A bedźie pewnie/ gdy żadney peny in Hæreticos nie bedźie. Rzecze ieden iż Chriſtus nie ieſt prawdźiwym Bogiem (iákoż iuż tákich y názbyt.) Drugi záś powie/ iż Máchomet ieſt prawdźiwym Bogiem. Trzeći zgołá powie iż nie máß Bogá: z tych żadnego áni Duchowna/ áni świecka zwierzchność kárác nie bedźie mogłá/ bo go Konfederácya záſtąpi we wßem, Ażći w Polßcze bluźnierſtwo/ ążći Alkoran Turecki/ á zá nim Turek/ áż náoſtátek y pogáńſtwo zámnoży ſie znowu. Nuż iesli ſie záś kto z ßkoły Jádámitow/ w ktorych nic właſnego nie máß/ wyrwie/ y do ſkrzynki ſie czyiey/ ábo dźiewki/ ábo żony rzući/ day mu pokoy: Czemu? ták wierzy/ Omnia commúnia, zá czymby Polſká ono zacney v poſtronnych narodow ſławne Kroleſtwo/ w iáſkinią łotrowſką obroćić ſie muśiáłá. Jákoß iuż nieſtetyß łotroſtwá y nie ſtátku tego pełno bo co zinąd ſámiß Heretykowie wypedzą/ tu do Polſki iáko do właſnego domu bieży: Ciż v nas Apoſtołmi/ ćiż ſummnienia ludzkiego ßáfárzmi/ ći burzą/ ći mießáią/ ći miłey Oyczyzny náßey (o nieſczeſne czáſy) krwią ſie páść chcą. Agdyby tá Confederácya doyść miáłá/ tymby ſie wiecey námnożyło tego. Obraża záś bliźniego/ bo iż Rzeczpoſpolita Polſka ták ſtánełá/ że przy Jch Mśći Kśieży wßyſtkie władzą in ſpiritualibus zoſtáwiłá Oczym ſpolne Przywileie náße/ ázwłaßczá Jagellonis in Jedlna świádczą/ ktore DignitatumRegni tákoSecularium, ták y Spiritualium nie tylko jura, ále y Conſvetudines vmacnią ią y vtwierdzáią/ iáko bez wßyſtkiey krzywdy Jch Mśći Kśieżey odiąć ſie judicium falſæ religionis aut doctrinæ bedźie mogło/ ktore oni od tego czáſu/ iáko w Polßcze wiárá Chryſtuſowá náſtáłá cále y nienárußenie/ áż po tąd mieli/ to iedną krzywdą. Druga gdy w iedney wśi kilká pánow bedźie: á ieden vdawßy ſie zá tą Niemiecką wiárką/ Kośćioł ſprofánuie/ co drudzy w tey mierze czynić bedą? Práwem trudno/ Konfederácya pozwala/ wiec ábo zá łeb chodźić/ ábo oni z wielkim vkrzywdzeniem zoſtáć mußą. Ktemu do iedney Páráfiey wśi śiłá ßláchecſkich przyſłucha/ iáko nie ku krzywdźie inßych páráfianow/ Podawcá wrożną Religią Kośćioł przeináczy? Jesli go pozową nic nie wygráią/ dádząli mu też pokoy/ inßego Kośćiołá

ßukáć

ßukáć muſzą. A ieſli y támten/ á potym y trzeći y czwarty/ áż y dáley/ iáko to będźie mogło być ſkáżą: áżći oni dobrzy ludźie/ ktorzy po ſtáremu Páná Bogá chwalić zwykli/ bez kośćiołá z poddánemi ſwemi zoſtáć/ á potym w pogáńſtwo obroćić ſie muſzą: y zá tą Konfederácyą/ kto będźie dobrym/ kto ſpokoynym/ ten krzywdę ćierpieć będźie/ temu áni práwo/ áni moc żadna przy krośći nie czyni żadney. A czemu? Konfederácya ták mowi/ iż to ieſt grunt pokoiu y zgody wnętrzney/ áby kto krzywdę miał milczał/ á ktoią czyni w pokoiu zoſtał. Aleć to omylna do pokoiu nádźieiá Lædens in vitro, (ták mowią) læſus in marmore ſcribit. poczuiąć ſie w tym kiedy ludźie. A ieſli tego onus przez po śrzodek práwny złożyć z śiebie nie będą mogli/ do gwałtu y mocy ſie vćieką/ áżći ktorey ſie ſtrzeżemy woyná domowa. Obraża też ſumnienie/ bo káżdy z nas przy ſwey Religiey dla tego mocnie y ſtátecznie zoſtawá/ iż ták o niey rozumie/ że dobra/ że prawdźiwa/ á inßemi ſie hydźi/ iż złe á fałßywe. A gdyż ábo náßá Apoſtolſka ſtárodowna wiárá/ ktorą tych czáſow Papieſką názywáią/ ieſt prawdźiwą/ ábo tá teraz nowo w Niemcech ſpłodzona/ iáko prze Bog ábo my ich/ ábo oni náßey bez nárußenia ſumnienia ſwego pozwolić możem. Przyp[o]cżćiwey małżonce (iáko kto z dobrem ſumnieniem) wßeteczniće ſćierpieć może? A tá Konfederácya zá iedno to ma/ y w iednákiey wadze pokłáda. Ná czym ieſli ſpokoyne dobre ſumnienie przeſtáć może/ niech káżdy ſądźi. Y ná ten czás że ſie to nalepßego pokoiu ſpodźiewáć będźiemy/ kiedy chwałę miłego Bogá znißczemy/ bliźniego ſwego vkrzywdźiemy/ ſumnienia ſwe pokáncerụiemy? Niech ſie w tym iáko kto chce kocha/ niech iáko chce ſobie pobłaża/ nie tráfić w to/ áby fałß z prawdą porownał/ żeby dáli ſobie ręce/ á od tego czáſu w pokoiu z ſobą mießkáli/ nie doczekáć tego nigdy/ áby Pan Bog tam impium opus łáſką ſwoią pożegnáć miał. Pokoy ieſt dar miłego Bogá á kto iedność rwie wiáry/ ten z Bogiem żadnego ſpołku nie ma. Y owßem niech tego pewien będźie/ iż nas pomießa Pan Bog pierwey miedzy ſobą/ á potym nieprzyiáćielowi wiáry Chrześćiáńſkiey poda/ iáko Czechom/ iáko Węgrom ná-

ßym ſąśiádom/ prze tákową vczynił przyczynę. A wiecbyćmy ludźie ſpokoyni/ ludźie nád dobro Rzeczypoſpo: nic vśiebie przednieyßego niemáiący/ ná to co Koronie Polſkiey wieczną zgubę/ pewnie przynieśie przyzwolić mieli? Nád to co może być ſromotnieißego/ kiedy w Rzec: P. naßey/ iáko to/ iż vnas ten/ ktory wołu/ krowę/świnię/kozę vkrádnie/ karan będźie. A ktory Kośćioł zburzy/ Ołtarze przewráca/ Kápłany wypędźi/ święte Páńſkie/ Przeczyſtſßą y nigdy podług potrzeby niewychwáloną Pánnę mátkę Bożą zeſromoći/ chwałę miłego Bogá znißczy/ Imię náoſtátek Páńſkie/ y duchom złym ſtráßnie zbluźni/ hánby/ ten mowię/ táki pokoy mieć będźie: tego ktoryby chćiał kárác/ iużby pokoy wnętrzny wzrußał/ miłość/zgodę tárgał przeto prześ w iemu powſtáć/ iáko przećiw nieprzyiaćielowi Koronnemu wßyſcy powinni będą. O zápámiętánie náße/ inße narody wpobożnośći á w ſpráwiedliwośći pokoiu grunt y zgody zakłádáli: A my nießcześni Polacy w niepobożnośći y wnieſpráwiedliwośći od przyßłego gniewu Páńſkiego v táićbyſmy ſie chćieli. Ale dźiwna rzecz/ iáko zá grzechem/ táż záwżdy kaźń miłego Bogá idźie. Co y wtey Konfederácyey ſnádnie obaczyć káżdy może. Bo fałßywe nabożeńſtwo/ beſpieczeńſtwem opátrzáiąc/ wolność náße miłą w niebeſpieczeńſtwo przywodźi. Wiemy to wßyſcy/ iż Krole y Pány wßelákie nic inßego wpowinnośći ich nie záćrzymawa/ iedno przyśiegá; Bo tey względem ná práwo/ ná wolnośći poddánych oglądáć ſię záwżdy muśi/ wiedząc iż P. Bog perjuros ſrodze karze. Otoż ku podnieśieniu powagi tey przyśiegi/ y ku znißczeniu iey/ tą Konfederácyą drogá ſię otwiera wielka. Bo ieśli będźie káżdemu wolno w iáką będźie chćiał/ Religią ſię przewierzgnąć. A czemu też y nie Krolowi? A ieśli Krol rzecze: iż ták wierzy/ że juramentum præter Dei præceptum factum non tenet. Czego mu Pánowie Ewángelikowie bronić nie mogą/ bo to v nich recta & indubitata propoſitio, nihil eſſe recipiendnm præter ſcripturas. Niechayże mi ukaże w ś piśmie/ gdźie ktory Krol wolnośći poprzyśiągł Zydom ábo żeby poprzyśięgáć ie Pan Bog przykazał. Niechay vkaże w ktorey Ewángelij y to ſtoi.

Nemi-

Neminem captivabimus, niſi jure
victum. Niech vkaže ktory to
Prorok nápiſał: Nihil novi
ſtatuemus, niſi cum conſenſu Con-
ſiliariorum & Nunciorum, Niech
powie/ w ktorym Pſalmie
Krol Dawid/ Super haſtam ex-
tra fines Regni Nobilitati pieć
grzywien obiecuie/ tákže y
oinßych wolnośćiách. A ták
Krol Ewángelik z tych przy-
czyn przyśiege ſwoie lekce
vważyć/ á zgołá porzućić ią
može: bo ieśli inße votá/ iáko
Caſtitatis & Religionis nizacz v
śiebie nie máią. czemuby przy-
śiegá wažna być miáłá? Gdyž
też ieſt iedno votum/ ktorym
Princeps vovet Bogu iž práwá
y wolnośći ſwoich poddá-
nych w cále záchowa: ážći
przyśiegę zełžywßy/ Práwá y
Przywileie/ y Státutá náße o
ziemie vderzy/ á podług Bi-
bliey ſadźić bedźie iáko nie
dawno Stároſtá ieden w
Polßcze z tego pocztu czynił.
Jeśli ſie tedy Krol ná to vda/
co czynić? do mocy trudno/
Konfederacyą zá nim/ ieśli iey
iemu trzymáć nie bedą/ á cze-
mu ią też on trzymáć komu po-
winien? Ažći w Polßcze mie-
ßániná/ ážći iedni ná te/ dru-
dzy ná owe ſtrone przeſtepuią:
wiec ábo w ſie vderzem/ ábo z
wolnośćiámi ſie ſwemi wie-
cznie požegnáć muśim Aći po-
dobno co teraz ná piſkorzu prze-
ſtáć mußą/ nie zániecháią po-
mśćić ſie ſwego. Z tych tedy
przyczyn/ iáko káždy baczy ſłu-
ßnych/ ná táką Konfederácyą
nie przyzwalamy/ áni przy-
zwolić bona conſcientia mo-
žem; Ale przy ſtárodawney
wierze/ ktorąchmy od Kośćio-
łá Rzymſkiego wźieli/ mocnie
y ſtátecznie ſtoiąc/ y onych
przodkow ſwoich náſláduiąc/
ktorzy zámießánych onych/
Czeſkiego kácerſtwá czáſow/ nie
pozwalánim fałßywego nábo-
ženſtwá/ ále zábraniániem po-
koy z gode w tey Koronie záchowáli:
przy ſtárych Konfede-
rácyách przeſtawamy/ y po-
tomkowie náßy przeſtáwáć
bedą. A iž ſie rumores iákieś
wßczynáią/ iákoby prze nie
rychłe Krolá obránego przyie-
chánie do rozruchu iákiego w
Koronie przyść miáło: Tedy
ſie w tym oświádczamy/ iž ie-
śliby pod ten czás/ nižli do nas
Pan obrány przyiedźie/ oſoby
iákie ábo ſtany/ lubo też Zie-
mie/ motus iákie czynić/ ábo do
złoženia inßey Elekcyey mieć
ſie chćiáły/ tákowemu tego
pomágać niechcemy: ále przy
zgodnym od wßech ſtanow
Náiáſnieyßego Páná Kśiąže-
ćiá J. M. Páná Henriká Kro-
lewicá

lewicá Fráncuſkiego obrániu/ mocnie y ſtátecznie zoſtawáiąc/ iego przyiechánia iákożkolwiek długiego/ z tą wiárą y chęćią iákąſmy go obráli/ czekáć bedźiemy. A ktoby burzyć/ ábo motus iákie ßkodliwe przećiw iemu wßczynáć chćiał/ przećiw tákiemu káżdemu/ ktoregobykolwiek był záwołánia/ ná ſkáze iego powſtáć wßyſcy powinni bedźiemy/ iáko contra hoſtem patriæ, ktory ſie non contentando jure communi, zgodne raz Páná obránie tárgáć chce y rozrywáć. Wßákże Ich Mść Pány Koronne vpomnieć/ áby ſie ſtáráli/ żeby Krol J. M. co narychley przyiechał. Bo áby miał Korone ſpráwowáć przez Gubernatory/ ná to nie przyzwalamy/ co ſobie ſtrzymáć wßyſcy ſub fide, honore, & nominibus noſtris obiecuiemy/ y tym piſmem obowiezuiemy ſie. Ktorą náße Proteſtácyą zſtrony Rad Wielmożny Pan Woyćiech Kráſinſki/ Kaßtellan Sieprſki zápieczetował. A zſtrony Rycerſtwá/ kázáliſmy ią zápieczetowáć ziemſką pieczęćią/ y deputowáliſmy z poyśrzodku śiebie Vrodzone/ Jákubá Liſákowſkiego/ Stolniká Nurſkiego/ Stároſte Ráćieſkiego/ y Mikołáiá Koſobudzkiego Piſárzá ziemſkiego Płockiego/ áby te proteſtácyą náße do Kśiąg Grodzkich Płockich podáli ku wpiſániu. Działo ſie w Ráćiążu ná Seymie pierwßego dniá Wrześniá/ Roku 1573.

Petrus Myſkowski Epiſcopus Plocenſis ſcripſit.

Albertus Krasinski Caſtellanus Sierpcen: ſcripſit.

Nicolaus Koſobuczki, Notarius terreſtris Plocenſis.

Stanislaus Meczynski Vicecapitaneus & cauſarum officij Caſtri Plocenſis Judex propria manu ſcripſit Ex actis Caſtrenſis Plocenſis extractum.

Verum præter illas in inſtanti, ſive (ut juris conſulti loqvuntur) ſtante pede interpoſitas proteſtationes, nihil unquam à Catholicis, tàm ſpiritualibus, quàm ſecularibus, omiſſum fuit, quominus hic articulus Confœderationis, diverſis modis, ubiq; locorum impugnaretur. Nam * & Pariſiis cum 25.
legati Ordinum Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ, electo Regi Henrico Regnum deferrent, ReverendiſſimusDominusAdamus Konarski Epiſcopus Poſnanienſis, Princeps illius legationis, & cum illo alij inſignes viri, ejuſdem legationis comites atque ſocij, circa exhibitionem articulorum Henrico Regi Anno 1573. die 29. Menſis Auguſti factam, contra confœderationem prædictam ſolenniter proteſtati fuerunt. Quam proteſtatio-

ſtationem majoris fidei cauſa, hic adjicere non incongruum videtur. *Ego Adam Konarski de Kobylino Epiſcopus Poſnanien: proteſtor ſolenniter coram Deo & Sereniſſima Majeſtate Veſtra, & vobis præſtantiſſimis viris, & coram vobis Domini Legati, in præſentia Notariorum publicorum hîc adſtantium, inſiſtendo proteſtationibus prioribus antea, & ſæpius factis, quòd huic articulo, in quo de fidei diſſidiis, ſive de confæderatione mentio fit, ſemper obſtiti, & contra ipſum unà cum aliis proteſtatus ſum, & nunc meo & aliorum mihi adhærentium Catholicorum nomine rurſus proteſtor, quod prædicto articulo expreſſe contradico, & omni meliori modo repugno, meque oppono quòd ſit contra jura & libertates Eccleſiæ, & contra veras Regni conſtitutiones & ex aliis cauſis & rationibus, in jam dicta groteſtatione in Comitiis electionis facta, contentis. Cujus rei peto à vobis Notariis inſtrumentum confici, & mihi expediri.* Quod cùm dixiſſet ſupradictus Reverendiſſ. Dominus Epiſcop. in eadem ferè verba proteſtatus eſt Illuſtris & Magnificus Dominus Albertus à Lasko Palatinus Siradienſis, & Illuſtris Dominus Nicolaus Chriſtopherus Radzivilus, Marchalcus Curiæ Lithuaniæ, Regni Poloniæ Oratores, quorum uterquè inhærendo proteſtationi factæ à Reverendiſſ: Domino Epiſcopo, ſimiliter proteſtatus eſt, quod huic articulo ſive confœderationi de religione non conſentiant, ſed reſiſtant. Quin imò iterum atq; iterum, ante & poſt proteſtationem à Rege ſuper articulos ſibi oblatos juramenti, ab eodem Reverendiſſ: Epiſcopo Poſnanien: interpoſitas fuiſſe eo nomine proteſtationes, ipſius Henrici Regis diploma declarat. Quod nè quempiam lateat, aut figmenti fortè loco habeatur, illud de verbo ad verbum hîc adſcribere viſum eſt.

HENRICUS DEI Gratia* 24.
electus Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ Samogitiæ Kioviæ, Voliniæ, Podlachiæ, Livoniæq; &c. nec non Andium, Borboniorum, & Alvernorum, Comes Marchiæ Foreſti, Quercis & Monfortis. Significamus harum ſerie literarum univerſis & ſingulis quorum intereſt, intererit, aut intereſſe in futurum quomodolibet poterit. Quòd anno & die datæ præſentium, qvum ſacrificio Miſſæ de ſpiritu S. in Eccleſia Cathedrali Pariſiorum exaudito, ad majus altare ejuſdem Eccleſiæ acceſſemus ad præſtandum juramentum nobis ab Oratoribus Regni Poloniæ, & Magni Duc. Lith. per Magnificum Joannem Herborth de Fulſtin Caſtellanum Sanocen: collegam eorum oblatum, & in loco præſtandi juramenti jam eſſemus, Reverendiſſimus in Chriſto Pater Adamus Ko-

narski de Kobylino Episcopus Posnanien: ejusdem Regni Poloniæ primus Orator, coram nobis & omnibus astantibus, nomine suo, ac totius status & ordinis spiritualis, omnium Catholicorum Senatorum & Nobilium in Regno Poloniæ, & dominiis ad illud pertinentibus, ubicunque consistentium, ac hujusmodi suæ protestationi adhærentium atque adhærere volentium, inhærendo ante factis protestationibus, protestatus est. Quia hujusmodi juramento, eo quod sit absque omnium statuum ac ordinum Regni communi consensu conscriptum, nullo modo consentit, ac ejusdem protestationis suæ schedulam sigillo suo munitam, nobis attulit & exhibuit, Adhærentibus eidem suæ protestationi Magnifico Alberto Laski Palatino Siradien: & Nicolao Christophoro Radzivil, Duce in Olyká & Nieswiez, Curiæ Magni Duc: Lithaniæ Marschalco, dicti Regni Poloniæ & Magni Duc: Lith: Oratoribus. Cujus quidem protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Serenissime Rex. Quoniam Majestas Vestra est nuper in nostrum Regem electa, minus fortasse accepit Regni Poloniæ consvetudines, præcipuè juramenti à novis Regibus suscipiendi, ne quid illa in hoc negotio aliorum culpa nesciens peccet, venia prius, qua decet submissione à Majestate Vestra impetrata, pro ea quam gero & Episcopi Catholici, & Legati Polonici persona illam moneo, Reges Poloniæ jurare solitos ex quadam veteri formula, quam è Statuto Regni sumptam, quidam qui à Catholica fide desciverunt, additis insertisque permultis, quæ nulli antea Poloniæ Reges jurare soliti sunt, innovarunt, quamq; ita innovatam, non omnes Regni Poloniæ status approbarunt, maximè verò Ecclesiasticus ordo, & plerique alij tum Senatores, tum ex Equestri ordine, qui & in Polonia protestati sunt, & obstiterunt, hujusmodi innovationi, quemadmodum ego quoq; hisce diebus, tradito illius protestationis exemplo, coram Majestate Vestra sum protestatus, cum de secundo articulo ipsi exhibito ageretur. Ea tamen innovata formula, nunc Majestati Vestræ adfertur, ut ex illis verbis Sacramento adigatur. Quod nè Majestati V. Regnoq; Poloniæ, inprimis verò Ecclesiæ & statui Ecclesiastico obesse possit aliquando, nevè quod præter Senatus totius Polonici sententiam, contra Deum, Ecclesiastica jura, & veteres Regni Poloniæ constitutiones attentatur, aliquam habere vim aut firmitatem possit, etiam atque etiam Majestatem Vestram moneo atque oro, nè alia ex formula juret, quam quæ illis Regibus est oblata, quæq; ei circa coronationem afferetur. Sin verò alia fuerit ejus animi sententia, rursus oro, nè molestè feret, cùm ego me universumq; ordinem Ecclesiasti-

eum ac quoscunque Ecclesiasticos & Reipubl: curam gerentes, qui mecum idem sentiunt, iis rebus opposuero, quas contra Deum & fidem Catholicam aliter geri videro, quam in Republica nostra consueverit. Itaq; jam nunc omni meliori modo & forma protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis ac omnium Catholicorum mihi adhærentium, hîc & in Polonia nomine, nulli nos alteri juramento assensuros, quàm ex veteri formula suscepto, neque ratum, aut sanctum habituros, quod aliter à Majestate Vestra fuerit juratum, quin juramentum ejusmodi nullius authoritatis & irritum fore: neque Majestatem V. Saluis Regni Poloniæ juribus, illud posse aut debere suscipere, ac propterea illo neq; teneri, neq; ulla ratione affici. Quamobrem ab omnibus Notariis, aut Secretariis, Regiis aut quibusvis hic præsentibus, peto & flagito, ut horum omnium mihi instrumentum publicum exarent, & in forma probante authenticè scriptum tradant, præsentibus testibus. Quam quidem protestationem, Nos HENRICUS DEI gratia Rex Poloniæ electus, suscepimus & admisimus; profitemurq; ad perpetuam rei memoriam Nos per hujusmodi juramentum à nobis præstitum, etiamsi quocunque colore, vel ingenio interpretatum fuerit, nihil cuiquam præsertim verò statui & ordini Ecclesiastico, ejusq; juribus & jurisdictionibus, tam spiritualibus quàm secularibus, quæ omnia firma & immobilia perpetuò esse volumus, derogare velle vel unquam derogaturos, verbo Regio pollicemur & jurejurando nos obligamus. In cujus rei fidem & testimonium præsentes literas decernimus, sigilloque nostro quoad præsens utimur, communiri jussimus, & manu propria subscripsimus. Præsentibus Reverendo, Magnificis, Generosis & Nobilibus, Petro de Gondi Episcopo Parisiensi, Joanne Zamoyski Belzen: & Zamechen: Nicolao Firley de Dabrowicá Camirien: Capitaneis, Paulo de Evixe, & Henrico de Nevers Consiliariis Regis Christianissimi, in suo secretiori & privato consilio. Actum & datum Parisiis, die Jovis, 10. Mensis Septembr. Anno ab incarnatione Domini 1573.

Sed quid, num in eo jam stetit hoc negotium? Minimè verò. nam quemadmodum antea (ut supra dictum est) toto interregni illius tempore, & præcipuè in electione novi Regis, circa Varsaviam, universus status & ordo spiritualis, cum non exigua itidem parte status secularis, huic articulo de pace inter dissidentes in religione tenenda reclamaverunt, & nè in posterum robur haberet solenniter protestati sunt; ita post modum* 25.
cùm jam venisset tempus diadematis imponendi novo Regi, & confirmandorum per eum jurium omnium Regni, Illustrissimus & Reveren-

verendiss: Jacobus Vchanski Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Gnesnensis Regni Primas; & item alter Reverendissimus Archiepiscopus Leopoliensis; similiter & omnes Domini Episcopi, tùm temporis præsentes suo & aliorum absentium Episcoporum, Abbatum, Ecclesiarumque Cathedralium omnium, & collegiatarum, ac universi hujus Regni cleri nominibus, tanquàm universus status spiritualis, cum non postrema parte status secularis, ac ordinis ejus, articulos in Conventu Electionis novi Regis, à quibusdam secularibus, sine unanimi consensu omnium ordinum, imò quàm plurimis reclamantibus atq; protestantibus, non suo loco, neque tempore, nec modo atque ordine debito & legitimo compositos, inter confirmationem jurium & libertatum Regni inseri non posse, nec debere, multis iisq; gravissimis rationibus (quæ in protestatione Cracoviæ, Anno 1574. eo nomine facta, continentur) comprobarunt. Neq; inefficax *
26. tùm temporis extitit eorum articulorum impugnatio, utpotè quod Rex Catholicus facilè sibi persvaderi passus est, non aliam confirmationis jurium ac libertatum Regni observandam sibi esse formulam, quàm à prædecessorib9 suis quæ per manus sibi tradita esset, ac proinde novos illos articulos confœderationis supradictæ, tanquam controversos de quibus (ut in privilegio ejusdem confirmationis habetur) non tantùm in Coronatione, verùm & in Gallia magnæ intercesserunt disceptationes, nequaquam privilegio confirmationis jurium inserendos, sed ad Conventus particulares omninò rejiciendos esse judicavit. Non me illud præterit, quod postmodùm reviviscente istius hydræ capite, à posterioribus Regibus, Stephano & Sigismundo tertio, feliciter nunc nobis regnante, aliquoties, tàm videlicet in electionibus, quàm & in coronationibus illorum, isti articuli de pace inter dissidentes in religione tenenda, approbati atque confirmati fuerint; attamen ubique repugnantibus & reclamantibus Senatoribus spiritualibus & secularibus quàm plurimis, id factum fuisse nulli dubium est. Id enim non solùm ex protestationibus identidem quotiescunque hujus confœderationis mentio facta fuit, inter positis, sed etiam ex subscriptionibus illorum manifesto apparet. Inprimis * vero con- 27.
firmationi electionis Regis Stephani ubi de confœderatione nihil factum fuit, Andrioviæ Anno Domini 1576. die prima Februarij, Reverendissimus Stanislaus Karnkowski Episcopus Vladislaviensis suo, & totius status spiritualis nomine ita subscripsit. In articulo de

de compositione & judiciis, salvo jure spiritualium: Circa confirmationem demum jurium atque privilegiorũ Regni, à Rege Stephano, in Civitate Megges octava die Mensis Februarij, Anno 1576. factam, (ubi nullus Episcoporum, sed omnes ferè paucis exceptis Catholicis diversæ religionis homines ea legatione functi fuerunt) ejus rei fit mentio, *quod nimirum aliqui incolæ Regis (verba sunt Stephani Regis,) id sibi caverunt speciali confæderatione, ut in causa religionis pacem habeant, quàm nos illis conservaturos plenè & perpetuè pollicemur.* Ex quibus verbis hoc diligenter notandum est, specialem non universalem hanc esse confæderationem, utpotè aliquibus tantummodò incolis Regni servientem: deinde nihil aliud præter pacem dissidentibus in religione caveri atque promitti.

28. Denique * post portem Regis Stephani sub interregno in Conventu Senatorum & Nobilium Palatinatuum Cracovien: Sandomirien: & Lublinen: Cracoviæ Anno 1572. celebrato, novi articuli coufœderationis proponuntur. In quibus hujus itidem confœderationis, dissidentium de religione fit mentio. Cui insignes & magnos viros, Illustrem nimirum & Magnificum Nicolaum Zebrzydowski, Generalem Crac: Capitaneum, & Spitconem Jordan Capitaneum Sandecen: tali subscriptione illorum articulorum (in quantum videlicet juri antiquo, tam publico, quàm alicujus privato non derogant, & in Convocatione approbati fuerint) haut obscurè contradixisse, quis dubitare potest? Seqvuta * postmodùm Anno 1578. 29.
Convocatione generali Varsavien: causa eligendi novi Regis indicta, clarè & expresè ab Episcopis huic confœderationi contradicitur, ut liquidò apparet ex his subscriptionibus:

Stanislaus Karnkowski Archiepiscopus Gnesnen: excepto articulo confœderationis inter dissidentes de religione, manu sua propria. Albertus Báránowski Episcopus Præmislien: R.P. Vicecancellarius eadem præmissa exceptione. Laurentius Goslicki Episcopus Camenecensis, excepta confæderatione, Stanislaus Lesczynski Canonicus *Cracov: excepta confæderatione.*

Cùm itaque publica hujus Regni jura nullo modò patiantur, ea pro legibus & constitutionibus haberi, in quibus unanimis consensus omnium Prælatorum Baronum, & Consiliariorum, quam spiritualium quam secularium, atque Nuntiorum terrestrium, non intervenit; jure merito hic quoque articulus confœderationis, à privatis quibusdam hominibus privati commodi causa, utpotè ne pœnæ ob diversitatem religionis in eos extenderentur,

tur, introductus & suppositus, contra quem tot solennes protestationes, tot contradictiones tot denique refutationes, tam scriptis quàm dictis, ubique locorum, & quovis tempore factæ reperiuntur, nullam non modò vim, sed nec nomen legis aut constitutionis habere potest
30. aut debet. Longè aliam *dissimilemq; fuisse, olim majorum nostrorum in statuendis hujusmodi confæderationibus observantiam vel ex ipsius confœderationis Korczynen: contextu, Anno Domini 1438. die 8. Martij ab omnibus ordinibus Regni initæ, res ipsa testatur. *Nos* inquiunt Ordines Regni, *Principes spirituales & seculares, Barones, & Comites, Proceres, Milites, Nobilitas, Civitates, totaque communitas Regni Poloniæ, singulariter singuli, & universaliter universi eodem animo, eadem voluntate, scientia, assensu, & rati habitione, omnes unanimiter decernimus & significamus tenore præsentium, &c. quod quicunque existat indigena Regni Poloniæ, &c. vellet aliquas inobedientias contra jus commune, &c. aut etiam hæreticales errores facere vel promovere: contra talem, sive tales, cujuscunque status, gradus, conditionis & præminentia fuerint, sive spirituales, sive seculares, & in eorum destructionem consurgere volumus & promittimus, sub fide & honore nostris, absque dolo & fraude: nec ipsis auxilio, consilio vel favore patrocinari volumus sub fide & honore nostris, etiamsi sanguine, affinitate, & quacunq; propinquitate forent nobis aut alicui nostrum conjuncti &c.* Deus bone, quàm dissimilis, & quàm Christianæ pietati magis conveniens est hujus antiquæ confœderationis formula, ab ea, quam isti non ita pridem sub interregnis sibi fabricaverunt? Ibi enim omnium ordinum & statuum tam spiritualium quàm secularium unanimem consensum intercessisse, huic verò novæ confœderationi potissimam partem Reipubl. universum nimirum Ecclesiasticum ordinem reclamasse, constat: ibi in extirpationem quorumvis hæreticalium errorum, hîc verò in propagationem novarum sectarum fit consensus: ibi in hæc verba, *nec pro eis loqui volumus aliquod verbum, sed punire promitimus,* majores nostri sese obstringunt: hîc verò eos defendemus ac tuebimur
isti dicunt. Sed *non fuit hæc so- 31.
la Catholicorum in Polonia contra hæreticos confœderatio, quinimò alias haud dissimiles, quæ à pientissimis illis majoribus nostris eodem fervore pietatis factæ fuerunt, plures antecessisse certis diplomatibus probatur. Et in primis Anno Domini 1430. in Comitiis Regni Jedlnæ, omnes ordines Regni suscipiunt in Regem de duobus filiis Vladislai Regis, qui aptior Regno

gno

gno fuerit promittuntq; unanimiter contra eos se insurrecturos, qui huic susceptioni contraverire, vel bellum intra Regnum facere, vel commovere,& conspirationes inire aut hæreses promovere ausi fuerint, sub fide & honore suo. Fuit autem hoc diploma munitum sigillis Nobilium Polonorum numero quinquaginta. Simile diploma sub sigillis Nobilium sexaginta, Posnaniæ Anno Domini 1432. in Comitiis confectum fuit. Item in Comitiis in Brzescie, de data feria tertia Paschæ, Anni 1433. similes extiterunt literæ, sub sigillis Nobilium numero quadraginta quatuor: In Comitiis quoque Dobrzunen: Anni 1434. similes literæ editæ fuerunt, sub sigillis Nobilium sexaginta. Nobilitas itidem Russiæ in Comitiis generalibus in Mosciska. Anno 1439: simili diplomate sese obstringit, sub sigillis sexaginta quatuor Idem. denique fecit Nobilitas Podoliæ in Kamieniec Anno eodem 1439. sub sigillis viginti tribus. Ac
32. præterea * antiquiorum quoq; Poloniæ Regum, contra hæreticos latæ, complures reperiuntur sanctiones, qualis est illa, vel ipsius Prilusij testimonio, utilis admodum conservandæ religioni atque perpetua memoriâ digna lex Vladislai Regis Jagellonis in Jedlna, Anno Domini 1424. promulgata, quæ sic se habet: *Quod cùm sub dissimulatione præterire non debemus, imò arctemur divinæ legis perpetuis institutis pestiferos hæreticorum errores, (quos in Dei contemptum, & in Christianæ religionis detrimentum, & enervationem politiæq; jacturam, iniqua perversorum corda conflaverunt) etiam quæcunque oporteret eos subire pericula, à finibus nostris propulsare, in gladio dejicere, ut qui censura Ecclesiæ non terrentur, humana severitate multentur, maturo consilio Prælatorum, Principum, & Boronum nostrorum habito, & consensu, & etiam decerta ipsorum & nostra scientia, præsentibus decernimus, & pro firmo constanti, & pro irrefragabili edicto teneri præcipimus. Ut quicunque in Regno Poloniæ nostro, & terris nobis subjectis, hæreticus, aut hæresi infectus, vel suspectus de eadem; fautor eorum vel director repertus fuerit, per nostros Capitaneos, Consules Civitatum, & alios officiales, ac quoslibet subditos nostros, sive in Officiis, sive extra viventes, velut Regiæ Majestatis offensor capiatur, & juxta exigentiam excessus sui puniatur.* Atque ibidem paulò inferius subjungit, contra eosdem hæreticos gravissimas pœnas: *Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, inquibuscunque rebus consistentia publicentur, thesauro nostro confiscanda prolesque eorum, cùm masculina quàm fœminina, omni careat successione, perpetuo, & honore, nec un-*

quam assumatur ad dignitates vel honores. sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneant infames, nec de cætero gaudeāt aliquo privilegio Nobilitatis vel decore. Extant Sigismundi quoque primi non pauca ejusdem sententiæ edicta. Et primùm quidem Torunij Anno 1520. editum, tale est: *Manifestum facimus harum serie literarum, quod intelligentes ad regnum & dominia nostra inferri, non nullos libellos cujusdam fratris Martini Lutheri Augustiniani, in quibus continentur, tàm contra sedem Apostolicam, quàm etiam in perturbationem communis Ordinis, & status reì Ecclesiasticæ & religionis. Cùm enim in Regno nostro ex hujusmodi scriptis errores aliqui pullularint officij nostri ut Christiani Principis, & fidelis filij sanctæ matris Ecclesiæ esse duximus, ut authoritate & potestate nostra Regia, huic capto noxio resisteremus. Mandamus itaque vobis omnibus subditis nostris, & cuilibet vestrum seorsum, ut nemo deinceps audeat talia opera ut præmissum est, in Regnum & dominia nostra inferre, vendere, aut illis uti, sub pœnis confiscationis bonorum atque exilij, quas unusquisque mandatum nostrum transgrediens sine ulla excusatione, tam ignorantiæ, quam alterius causa subibit.*

Alterum Cracoviæ Anno 1525. non dissimile priori, sic se habet: *Manifestum facimus omnibus & singulis cujuscunque status & Ordinis subditis nostris, ac etiam advenis quibuscunque. Quia cùm humanis ingeniis præsertim vulgi, ad res novas ac insolentias propensis, necesse sit, cùm alia multa tum vero hæreses emergere, necesse item sit per eos, qui divinis & humanis institutis præpositi sunt, illas hæreses tanquam pestem & virus nocentissimum à subditis illorum arceri. Siquidem sola religio est, quæ legibus ac institutis suis homines in disciplina, in virtute ac fide erga Deum & homines continet ac regit, quaq; in norma & observantia sua veteri turbata ac dissoluta, turbari & dissolui necesse est universa, quod postea, ut multis exemplis constat, in seditionem vergere, ac inpernicem Rerumpublicarum, earumq; rectores redundare solet. Nos pro officio Christiani Principis, eam ipsam religionem à sanctis Patribus ordinatam, ac per Ecclesiam sanctam Romanam directam, nobisq; à majoribus nostris per manus traditam, ac per nos denique ad gentes nostras, multo sanguine, & clarissimis gratia Dei victoriis hactenus defensam, etiam à labe hæretica, his temporibus in vicinia emergente, integram & immaculatam in Regno & dominiis nostris conseruare volentes, publicis edictis Mandamus, nè quidā Lutheri cujusdā libri ejusq; sequacium quorumcúnque, quos sua insolentia in reprobrum egit sensum, quiq; prætextu liberta-*

bertatis Christianæ, prætextu vitiorum ordinis Ecclesiastici & scandalorum, quæ in hominibus fieri necesse est, tanquam sub melle virus suum in vulgus spargunt; & scriptis ac sermonibus famosissimis non solùm mores salubres & instituta Ecclesiastica, sed ipsos etiam Sanctos Patres turpissimè proscindunt, & sacra prophanis miscent, ad Regnum & dominia nostra inferrentur & legerentur. Nevè quis dogma ipsum pestiferum approbare audeat, sub pæna capitis & privationis omnium bonorum, ad quæ edicta nostra exequenda modum etiam opportunũ statuere volentes, Delegavimus in Prætoriũ Civitatis Cracoviensis nonnullos primarios nostros, tã spirituales quã seculares Consiliarios, qui cum Consulibus & officialibus Civitatis, sic edicta nostra exequentur, ut inprimis quandocunque opportunum videbitur, Reverendissimo D. num Episcopo Cracov. per inquisitores ejus cum Decurionibus, quos Consulatus in Civitate ad hujus negotij aliorumq; excessuum tollendorum custodiam eligent, per omnes domos, testudines, & cistas diligens scrutatio & inquisitio fiat, & ubi aliqui libri hæretici invenirentur, illic pæna edicti exigetur. Deinde ut Impressores librorum nihil prorsus imprimere, & Bibliopolæ vel alij quicunq; exponere & vendere deinceps audeant, ex libris undecunq; advectis, nisi illos Rector Universitatis prius viderit, & tam imprimi quàm vendi permiserit, sub pœnis prædictis. Ut autem & reliquæ Civitates nostræ hoc exemplo invitentur ac unusquisque in tempore præmoneretur, nè ipsa mandata nostra transgrediatur, & ignorantiam prætendere possit. Nos hanc ipsam Consiliariorum & Consulatus Crac: ordinationem, per has literas nostras omnibus testatum volumus esse. Mandantes omnibus Civitatibus Regni & dominiorum nostrorũ, ut ad ejusmodi edicta nostra exequenda cum loci ordinariis, aut eorum delegatis faciant ordinationes opportunas, easq; diligentissimè exequantur, pro gratia nostra regali aliter non facturi. Cracoviæ Anno Domini, 1525.

Quod edictum ut debitæ exeqvutioni tradatur, ita idem ipse Rex Christophero Szidlowiecki Palatino & Capitaneo Cracoviensi mandat.

Magnifice sincerè nobis dilecte. Non ignorat tua sinceritas officij esse uniuscujusque boni Principis, id potissimum curare, ut in subjectis sibi populis, unitas, concordia, & tranquillitas conservetur, Idque hoc uno fieri, si leges atque instituta divina & humana longo usu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manu teneantur, hominesque seditiosi, & plus sapere volentes quàm oportet, quamq; ad illos pertinet, coerceantur, siquidem in vita nihil certe firmiq; haberetur; ubi liceret uni-

unicuiq; pro suo libitu & sensu, tam divinis, quam humanis rebus pronunciare. Cùm nec ullum est bonum, quod maledicendo depravari non possit, nec ullum tam evidens malum, quod per licentiam sub specie boni sese non insinuet: Nos itaq; dudum intelligentes spargi in Regno nostro Lutheri cujusdam dogmata, contra mores & instituta Patrum, & sanctæ matris Ecclesiæ, in perturbationem communis status & unitatis populi Christiani, pro debito nostro & exemplo aliorum priorum Regum & Principum Christianorum, publico edicto mandaveramus, ut ad regnum nostrum nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cujuspiam sequacis ipsius inferantur, sub exilio & privatione omnium bonorum. Contra quod edictum nostrum comperimus isthic in civitate nostra Crac: *esse nonnullos ita curiosos in his quæ muneris eorum non sunt, atque ita contumaces adversus edictum nostrum ut non cessent opuscula ejusdem Lutheri, & alia id genus invehere, & jam palam tueri dogmata ipsa lætifera, in offendiculum bonarum mentium, hominumq; perturbationem, ac contemptum authoritatis & mandati nostri Regij. Quod ut meritò debemus, indignissimo animo ferentes comittimus Sinc. V. idq; omnino esse volumus, ut tales, qui in vulgum spargunt ipsa dogmata Lutherana, vel ejus opera invehunt, palam vel occultè ad Regnum, & ad Dominia nostra, & præsertim isthuc in Civitatem Cracoviensem diligenter disquirat. Et in eos qui comperti fuerint, edictũ nostrũ violasse irremissibiliter exequatur. Sed & quicquid ultra in ea re curanda fecerit id nos non ratum solum, sed etium gratissimum habituros non dubitet, pro fide & virtute sua Sinc: Tua factura, Datum Cracoviæ 1525.*

Sed neque illud ad Gedanenses perpetua memoria dignum Regium mandatum silentio prætereundum est quo idem Rex Sigismundus, nè statum religionis Catholicæ immutare præsumant, eosdem seriò admonet, cujus is est tenor: *Famati fideles dilecti. Cùm multis rumoribus perlatum esset ad Nos seditiones vestras intestinas, & insolentias adversus fidem & religionem sanctam Catholicam, eo usque processisse, ut plurima contra Deum & Beatissimam Virginem matrem, & omnes Sanctos indignissima committerentur divinissimum Sacramentum blasphemaretur, ciboria, altaria, imagines picturas in Ecclesiis esse confracta & contumeliosè ejecta, calices, patenæ, cruces, & alia clenodia de Ecclesiis accepta & asportata, Monachos, & Moniales spoliatos, & de monasterio expulsos, & novam religionem invectam, Oratores nostros Reverendissimum & Reverendum in Christo Patres, Dominos Archiepiscopum Gnesnensem, & Episcopum Vladisla-*

dislaviensem, infamatos & contumeliis affectos. Proconsules, consules & alios officiales Civitatis illicentiosissimè depositos, opprobriis indignissimè affectos aliosq; in locum ipsorum indebitè suffectos. Burgrabium contra authoritatem nostram exauthoratum, & novas de illo constitutiones factas, judicia nostra violata, furcam & rotam in foro extructam contra Privilegia & libertates Civitatis, orphanis & viduis censu solui ptohibitos, ut novi Consules, qui in domibus census obligatos habent, solvere illos non tenerentur, insigniores cives nullo tempore securos esse, Ecclesias Parochiales juris Patronatus nostri, externis Sacerdotibus sine scientia & consensu nostro collatas, & alia innumera perpetrari. Videbantur hæc omnia nobis adeo indigna & abominanda, ut fidem illis adhibere nanquam potuerimus: nam & contra religionem sanctam Catholicam, quam omnia Regna & Dominia Christiana hactenus tot seculis concorditer & inviolabiliter observârunt, tam nefanda commissa videbantur, quæ ipsi Turcæ aut Tartari forsan comittere non auderunt, & adversus authoritatem nostram ita insolenter excessum, ac si nomen & potestas nostra Regia pluma levior censeretur. Admonueramus vos per nuncios nostros benignissimis verbis de his ipsis rebus quæ ad nos rumoribus perferebantur, quibq; nõ usquequaq; credere potuimus. Verùm quia intelleximus post eam legationem nostram, non modo intermissa & correcta esse à vobis, quæ sunt indignissime commissa, sed etiam illa indies magis invalescere, majoresq; insolentias & blasphemias fieri, adversus divinam Majestatem & Sanctos ejus, ritusq; ac ordinem Ecclesiarum, qui à priscis illis sanctissimis Patribus, vita & miraculis clarissimis est institutus, doctore & magistro unico Ecclesiæ Spiritu sancto à sceleratis Apostatis, qui horum censuram nunc sibi insolentissimè sumunt mutari. Timentes itaque, ne gravissimam ultionem à Domino Deo, & apud alios omnes Reges Principes, ac nationes Christianas, turpissimam notam incurramus & subeamus si ad indigna & nefanda facinora conniveremus, admonendos vos iterum his literis nostris duximus. Mandantes vobis sub gravissima indignatione nostra, ut si ea ita se habent, quemadmodum ad nos relata sunt, primùm omnium religionem sanctam Catholicam ad eam observationem & ordinem, quem à majoribus vestris per manus accepistis, & cum quo nobis subditi estis, in omnibus quæ mutata, destructa, ablata & violata sunt restituatis. Sacramentum Eucharistiæ servari in Ecclesiis, & Monachos ac manioles ad sua Monasteria, quæ majores nostri fundaverunt, & Plebanos ad suas Ecclesias, quæ nostri patronatus sunt, liberè re-

dire

dire permittatis, intrusosque quàm primum ejiciatis. Alioquin durante hoc errorum fundamento, nihil boni sperari potest in reliquis, quemadmodum & Bohemi id cognoscentes tandem resipuerunt. Deinde Magistratum omnem indignè & indecenter depositum restituatis, constitutionesq; quas propria voluntate & seditiosè confecistis, abrogetis. Rotasq; & patibula indignissima carnificinæ insignia è foro dejiciatis, vosq; omnibus tam divinis, quàm humanis rebus & negotiis vestris ad priscum laudabilem morem ac istituta, quibus aucta est Civitas vestra, accommodare & adhærere studeatis. Nam si vos ipsi inter vos id facere non curaveritis, nos debitum & officium Christiani Regis prætermittere non poterimus. Ad quæ omnia volumus ut nobis per hunc Nuncium nostrum respondeatis. Cracoviæ, Anno Domini, 1525.

Cùm verò Gedanenses Regis optimi atque clementissimi Principis hæc tam benigna ac verè paterna monita seu man data contumaciter contempsissent, & nihilominus Lutheranam hæresin in ea Civitate summo conatu & studio promovere ausi fuissent; quid inde consequutum fuerit, quavè ratione Rex prudentissimus supplicio condigno de Lutheranæ factionis auctoribus sumpto, statum ejus Civitatis ex arbitrio suo composuerit, Bernardi Vapovij fragmentum qui introspiciet, luculenter admodum hæc omnia ex eo cognoscet.

Ejusdem quoq; Regis edictum Anni 1534. extat, contra religionis innovatores gravissimum & severissimum: *Audivimus*, inquit, *per multos esse in Regno nostro factiosos, & novandarum rerum cupidos homines, qui sectas ab orthodoxis Patribus, in universalibus* Conciliis *reprobatas, uon in occulto saltem sectantur, sed & publicè profitentur & disseminant, non sine contemptu piarum sanctionum à sancta Catholica Ecclesia institutarum & receptarum, atque edictorum nostrorum: esse item non paucos qui liberos propinquos, & affines suos Vitembergam mittunt, ut illic mox ab ineunte ætate priusquam noverint malum à bono discernere, pestifera dogmata ab ipso Luthero, qui horum malorum caput est imbibant, & postea in Regno nostro diffundant & propagent. Quæ res quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus ceciderit, nemini obscurum est. Videmus enim luce meridiana clarius; quantæ seditiones, quaqtæ cædes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio quanta pietatis ruina, quanta deniq; honestatis eversio ex his initiis excitata sit. Quod nè nobis quoque & subditis nostris unquam usu veniret, cavimus aliquoties edictis nostris, gravibus pænis in transgressores constitutis.* Et infra. *Quod attinet ad eos qui apud Lutherum,*

rum, vel apud quoscunque alios factionum istarum principes vitam degunt, his omnem aditum ad quasvis dignitates & Magistratus pracludemus in posterum. Quin & Sigismundus Augustus, optimi ac sanctissimi parentis vestigiis insistens complura itidem contra hæreticos edicta promulgavit; ut potè, Anno 1550. quod ad Andream Comitem à Gorka Generalem Capitaneum majoris Poloniæ missum, in Actis publicis Posnaniæ reperitur; item aliud Vilnæ, die prima Martij, Anni 1556. cujus illud est exordium. *Perfertur ad nos Picardorum, Boëmorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Lutheranorum, & aliorum hareticorum prava dogmata palam publicari.*

Deniq; Parczoviæ Anno 1564. adversus Trinitarios Anaptistas, ac Arianos latum; sed quod magis est, ex testimonio Cromeri, majores nostros adeò religiosos fuisse apparet, ut neque hospites hæreticos etiam fide publica assecuratos tolerare potuerint? quinimò Zbignei Episcopi Cracovien: laudabile & tanto viro dignum factum prædicatur, quod ipsius interdicto ob legatos Boemicos hæresi infectos, ipsis solennibus Paschæ diebus à sacris tamdiu cessatum fuerit, quoad illi Cracoviæ substitère. Cùm itaque tot ac tantæ sint majorum nostrorum contra hæreses conspirationes & confœderationes, tam variæ quoque ac multiplices optimorum Regum & Principum adversus easdem promulgatæ sanctiones, quis æquo animo ferat, novam hanc confœderationem prioribus illis, prorsus contrariam ac repugnantem iisdem anteponi? Cùm hæ ritè atque debito ordine, summa nimirum omnium Regni Ordinum & Statuum voluntate & consensione conditæ sint: ista autem Ordine Ecclesiastico universo reclamante, ac nonnullis Provinciis seu Palatinatibus refragantibus inita, quis unquam concedat, illis abrogatis & antiquatis, hanc unam atque solam loco suo consistere posse?
33. At forte * allegabunt illi, veteres confœderationes atque sanctiones illas Regum novæ istius confœderationis authoritate sublatas & abolitas esse. Leges enim posteriores derogant prioribus, ut habetur in l. 26. & sequentibus. ff. de legibus. Jam ante quæstione secunda, num: 3. satis luculenter demonstratum est, posteriores leges eatenus prioribus derogare; quatenus priores contraria lege posteriori specialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Aut si saltem novæ leges animo abrogandi vetustiores conduntur, de quo est expressus textus in cap: *Licet de Constitut.* in 6. Et alioquin posteriora ligare intelliguntur in jure, scilicet communi;

at in jure privato & speciali (qualia sunt jura Ecclesiastica) non item. Nam inde sequeretur, quòd etiam Privilegia & donationes priores, posteriori Principum concessione tolli possent. quod jura nostra non admittunt, ut videre est circa exeqvutionem in Constitutionibus Anni 1562. & 1563. Tantum verò abest, quòd hæc nova confæderationis formula, aliquam expressam & specialem derogationis vetustioribus illis confœderationibus, atq; edictis Regum & Principi necessitatem imponat, ut etiam sententiam suam quid intendat, non satis explicet, nihilq; aliud prætterquàm pacem in religione esse conservandam in se contineat. Unde colligitur, non eam fuisse mentem dictæ confœderationis, ut jura Ecclesiastica, vel antiqua illa Patrum & majorum nostrorum placita, per eam abrogentur: sed nè pænarum, contra hœreticos constitutarum executio fieret. Id enim confæderationis verba exprimunt: *Neque propter diversitatem (ajunt) fidei, aut mutationem in templis, sanguinem effundemus, sive confiscatione bonorum ademptione honoris, carceribus & exilio. &c.*

34. At qui amplius, inquiunt illi,* etiam juramentis, iisque solenniorìbus, Serenissimorum Regum, puta Henrici, Stephani, atque moder. Sigismundi Tertij, eam confœderationis formulam esse comprobatam atque stabilitam, & proinde legis atq; constitutionis Regni vim habere? Esto sanè, juramentis Regum illam esse confirmatam, sed non sine exceptione seu contradictione statuum & ordinum Regni, prout superius probatum fuit. Quid? an non etiam iisdem juramenti vinculis, idq; primo & potiori loco, omnia jura & libertates immunitates privilegia publica & privata, juri, communi utriusque gentis, & libertatibus non contraria, Ecclesiastica & secularia, Ecclesiis, Principibus, Baronibus & quibuslibet personis, cujuscunque status & conditionis existentibus, per divos prædecessores illorum Reges, & quoscunqué Principes Dominos Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ concessa, donata, & emanata, &c. iidem supra recensiti Reges sese conservaturos, & manu tenturos obstrinxerunt? An igitur hæc mens illorum Regum fuit, ut quæcunque de religione Catholica sancita sunt ab antecessoribus illorum, quorum pietatem & religionem semper etiam isti Reges imitandam sibi proponebant, ob istud de pace tenenda præstitum à se juramentum, ex Regni Constitutionibus prorsus abrogari debeant? an quod prior pars jurisjurandi ad convellanda antiqua jura, posterior verò ad tuenda nova dictos Reges

ges adstringat? Nequaquam id sanè;
sed benignitati atq; clementiæ su-
prædictorum Regum id adscriben-
dum est, qui nè quid durius & acer-
bius in eos, qui à Catholica religio-
ne discesserunt agatur, liberando
eos isto metu, ad hunc tantummo-
do solum casum, tali jurejurando
sese obstringere voluerunt, ut nimi-
rum pax inter dissidentes de reli-
gione conservetur atque manu te-
neatur. Neq; verò existimet quis-
piam paruum hoc atque exiguum
illis concessum esse beneficium,
cùm hoc pacis nomine, pænas in
veteri confæderatione Corcinen:
contra ipsos constitutas, & earum
executionem effugiant. Quo be-
neficio, si saltem isti contenti essent,
quemadmodum certè contenti esse
deberent, neque latiùs quam con-
venit hoc nomen pacis extenderent
proculdubio tàm ipsi quàm Catho-
lici, quorum nunc deterior condi-
tio esse videtur, quietè & tranquil-
lè viverent neque toties hujusmodi
importunis postulationibus decon-
fæderatione observanda, aures Ca-
tholicorum obtunderent; sed dum
ipsi sub hoc plausibili titulo pacis,
loca & vasa sacra in usus propha-
nos convertere, Ecclesias & loca re-
ligiosa ad usum Catholicæ Roma-
næ religionis ex ædificata juri &
potestati Episcoporum subjecta oc-
cupare, fundos & reditus Ecclesia-
rum avertere, decimas Ecclesiasti-
co Ordini omni jure debitas nega-
re, novas synagogas in locis & Ci-
vitatibus Catholicis erigere sata-
gunt; si quispiam fortè zelo Ca-
tholicæ religionis ductus talia fieri
non permittat, aut taliter ablata
jure repetat, extemplo isti pacem in-
ter dissidentes de religione violari
toto ore proclamant. Hæccine pax
est confœderationis, ut illi licenter
in nostrum jus invadant, nobis ve-
rò eadem jure non liceat repetere?
Equidem * non sum ignarus, 35.
quid amplius hic objiciant, quod
nimirum juramento Regis, non de
pace tantùm simpliciter manu te-
nenda, sed etiam nè quispiam cau-
sa religionis, tàm ab ipso Rege,
quàm à quocunq; Magistratu, aut
cujuscunq; conditionis & status
homine opprimatur, cautum sit. Et
quæ inquiunt illi, gravior oppres-
sio nobis inferri potest quàm cùm
in bonis hæreditariis sive patrimo-
nialibus, in quibus absoluto domi-
nio gaudemus, novas synagogas
exædificare vel in Civitatibus & op-
pidis Regiis cætus erigere non per-
mittimur? Optimè scilicet se res
habet? at qua ratione, jura, & pri-
vilegia Ecclesiastica antiqua, juris-
dictionè Episcoporum ad quorum
diligentiam pastoralem (ut verbis
Divi Augustini utar) etiam illæ
oves pertinent, quæ non violenter
ereptæ,

ereptæ, ſed blandè leviterq; ſeductæ à grege aberraverunt, integra inviolatave permanebunt? ſi facultas erigendarum ſynogogarum, religioni Catholicæ præjudicioſa cuivis admittatur? Cùm alioquin neq; Catholicis, ſine Epiſcoporum approbatione erigere Eccleſias licitum ſit, per expreſſum text: in cap: *Nemo 9.* de conſecrat: diſt: 1. Hinc ſequitur, quod abſolutum illud dominium, ad temporalia tantummodò, non autem ad ſpiritualia, quale eſt jus ſive poteſtas ædificandarum Eccleſiarum extendi debeat. Omnes ſiquidem laicos, cujuſcunque ſtatus & conditionis fuerint, ſpiritualium vel quaſi ſpiritualium rerum, omninò incapaces eſſe, jam ante ſatis ſuperque oſtenſum eſt.

36. Civitates * quoque & oppida Regni, quamvis ſint bona Reipub: ſuis tamen gaudent privilegiis & immunitatibus, ſuntque immediatè ſubjectæ dominio & poteſtati Regum, in quibus ſi talia, nempè ut unicuiq; religionem quamcunque profitenti, Eccleſias liberas habere: authoritate publica licitum ſit, permitterentur; ſummæ res eſſet, non modo iniquitatis, ſed etiam confuſionis. Iniquitas in eo conſiſtit, quòd cùm balneum, aliudvè quodpiam publicum ædificium, Nobili aut cuipiam alij in præjudicium incolarum ali cujus Civitatis aut oppidi conſtruendi jus non ſit, jus verò ædificandi ſynagogas, aut erigendi cætus novos illi competere debeat; maximè quod hæreſes perdant & deſtruant priſtinam religionem Catholicam, quam cùm civitates & oppida à primæva ſua fundatione ſacroſanctè ſemper coluerint, illam hoc facto immutari, iniqvum ac prorſus intolerabile eſſet: confuſio verò inde ſequeretur, ſi vel ad minimum aliquem motum aut tumultum in civitate aut oppido exortum, cauſam religionis offendi atq; opprimi ab iſtis conclamaretur: Cujus rei non ita pridem Vilnæ, Poſnaniæ, & Cracoviæ vidimus clariſſima exempla. Nam cùm fortè à quibusdam levioris ſortis hominibus, privatæ domus, ubi ejuſmodi cœtus peragi conſveverant, ex petulantia potiùs quadam, quàm animo opprimendi iſtos homines impeterentur; & quamvis tam politici, quam ſpirituales Magiſtratus, citra omnem conniventiam hiſce motibus omnibus modis ſeſe oppoſuiſſent, nullaque nedum culpa, ſed neque aſſenſu huic rei occaſionem dediſſent, quinimò in reos iſtius facti convictos, ſe debitè animadverſuros eſſe ultrò obtuliſſent: attamen Deus bone, quæ conſpirationes, quæ molimina, privatim & publicè in Conventibus Regni eo nomine, ac

ne, ac si de summa rerum ageretur, contra Catholicos suscepta atque proposita? Non satis illis visum est, quòd cum à nemine quispiam istius facinoris nedùm convinceretur, sed neque accusaretur nominatim, plurimi ob leves saltem suspiciunculas, juramentis corporalibus sese expurgarent; sed ut insontes etiam vel decimarentur, si fieri posset, vel alis gravissimis pœnis afficerentur, summo studio & conatu contenderunt. Quod an Catholici ab ipsis impetrare possent, judicent ipsi? Scimus quæ in locis hujusmodi, ubi Evangelici dominantur, Catholicorum sint præjudicia, quæ angustiæ? Ut interim taceamus ea, quæ apud exteros fiunt; at domestica saltem intueamur exempla. Notissimum est, quod Rigen: Gedanen: & Torunen: nostri tam in processionibus solennioribus, quàm in funeribus Catholicorum paulò superiori tempore attentarint. Ex dictis itaque omnibus liquidò demonstratum esse arbitror, pacem quidem dissidentibus in religione à Regibus præstari at confæderationem istam novam, Catholicorum calculo vim legis obtinere nequaquam posse. Ac proinde frustra id à Catholicis tam pertinaciter petunt, quod ab eis sibi concedi non posse, vel ipsi fateantur necessum est. Quamvis enim multa aliquando tolerantur, quæ omninò prohiberi non possunt; ea tamen lege publica approbari & confirmari jus & ratio vetat.

Sexto * quæritur, An LOCO, TEMPORIq; SIT CONVENIENS? 37. Quod non suo loco, neque tempore, neque modo, neque à personis ad id potestatem habentibus, ea confœderationis formula lata fuerit, nulli dubium esse potest. Nam in Conventione Varsovien: novi Regis eligendi causa indicta, eam natam fuisse constat. Ubi nihil præter quàm de electione novi Regis agi poterat, utpotè quod & Nuncij Terrarum, ad hunc solum actum, non autem ad sanciendas aliquas leges, ab ordinibus Regni missi fuerant: leges verò seu constitutiones secundum præscriptum statutorum Regni, non alibi, quàm in Conventionale generali cũ consensu Consiliariorũ tam spiritualiũ quàm secularium, & Nuntiorum terrestrium decerni debent, de quo est Statutum Casimiri Regis in Nieszowá Anni 1454. & Sigismundi primi Crac: Anni 1539. Is etenim est status, eaque consvetudo Regni hujus, ut nihil novi sine assensu Equestris ordinis statui possit, aut debeat, in tantum ut Reges etiam ipsi necesse habeant in Conventibus pri-

primùm perticularibus incolis cujusque Provinciæ seu Palatinatus, Per Nuncios suos proponere ea omnia, quæ postmodum in Comitiis Regni generalibus sunt tractanda. Ubi demùm de his à Nobilitate dicuntur sententiæ, & quid approbandum, quidvè rejiciendum sit, disquiritur; atque ita Nuntij cum absoluta vel limitata potestate prout usus postulaverit, ad Comitia generalia amandantur. Alioquin si omissis hisce solennitatibus, sine Rege, sine Nobilitatis assensu, Senatores, vel potentiores forrè aliqui, famulitiis stipati, alieno tempore, debilioribus, aut absentibus, nec quicquam tale suspicantibus, leges pro libitu suo imponere possent, quomodo quæso libertas nostra non periclitaretur? Septimò
38. * quæritur, An sit UTILIS & NECESSARIA? Quæ incommoda, quævè iliades malorum ex hac confæderatione prodeant, ex iis quæ superius commemorata sunt, haud difficile est judicare? Neque tamen deesse complures scio, qui hanc confæderationem publicæ pacis & tranquilitatis causa, summopere esse necessariam & utilem aliis persvadere conantur. Nec sine ratione id quidem, nam cùm (Cicerone teste) dulce nomen sit pacis, res verò ipsa tùm jucunda, tùm salutaris; quis non ejus desiderio afficiatur? quis non eam obviis ulnis amplectendam esse censeat? At quia * hujusmodi pax, non est 39.
vera pax, sed potius insidiæ & interitus, vel ipsius Ciceronis testimonio qui libro: 2. de legibus in quit: *Non debet esse liberum cuiquam de religione judicium, quod hæc libertas magnam pariat perturbationem atque perniciem Reipubl.* cur ergo istiusmodi persvasionibus locus tribui debeat? Nam quæ potest esse pax & tranquilitas, ubi cuique quod sentit ipse credere, & quascunque voluerit in Deum & in Sanctos ejus balsphemias evomere, quælibet perniciosa dogmata disseminare permittitur? & quæ participatio justiciæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ item conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli? & qui consensus templo Dei cum idolis? Cùm itaq; hujusmodi pax fundamentum pacis cujusque Reipubl: scilicet religionem convellat; utpotè, quia invehit in Rempubl: novitates & mutationes, quibus nihil Reipubl. potest esse perniciosius. Rectè enim Plato, non posse immutari religionem absque magna Reipub: immutatione, lib: 4. de Republ. docet, non video, quomodo pacem & concordiam illa Reipub: sperare debeat unquam, quæcunq; semel diffidentes & dispares cultus reli-

religionis admittit? Profectò nihil ibi in commune syncerè consuli, nihil ad omnium salutem referri potest nulla totius corporis Reipublicæ cura ibi est, hoc solum utile cuique est, quod alteri detrimentum adfert, ex alieno in commodo, suum quisque commodum & emolumentum captat: sicut ex adverso si circumspiciamus illas gentes ac nationes, quæ hujusmodi motibus & mutationibus nunquam se agi passæ, semper in una atq; pristina religione constantissimè permanserunt, quanta sit imperij illorum majestas & amplitudo, quanta concordiæ, pacis, fidei, & justitiæ, omniumque aliarum virtutum, quæ vel ad honestatem & dignitatem Reipubl. vel ad charitatem & benevolentiam mutuam conservandam pertinent, fama & opinio; fateamur necesse est, quod nulla ibi conspiratio, nulla confusio nulla denique tam insignis malignitas reperiatur, quæ aut Reipub. gerendæ rationem perturbare aut in privatis actionibus sanctissimum illud fidei commercium vagum aut fluctuans reddere possit. Non enim fieri potest ut in tanta animorum atq; voluntatum connexione, in tanto pietatis atque charitatis studio, hæc scelerum ac flagitiorum monstra, apud eos, quibus unam puram, ac sinceram fidem, semper sanctum, augustum, ac religiosum visum est servare, locum habeant, præsertim cum illa sit non modò factorum, sed etiam mentis ipsorum norma firmissima. Verùm quia de hujus falsæ & insidiosæ pacis lenociniis, prodiit in publicum anno superiori libellus sub titulo PAX non PAX, non inelegans sanè & satis doctè conscriptus, idcircò diutiùs in his immorandum esse non putavi.

Octavò * queritur, An sit MA- 40.
NIFESTA? Istum confœderationis articulum adeò manifestum, ut non contineat aliquid per obscuritatem in captionem, nulla ratione dici posse, vel id ipsum argumento est, quod quædam in eo proponuntur apertè, quædam verò celantur & occultantur callidè & insidiosè. Proponuntur apertè ista, libertas admittendi quasvis sectas atq; religiones, & impunitas ejus libertatis. Hæc enim duo pacis nomine in confœderatione eadem intelliguntur, ut jam demonstratum est: celantur autem & miro quodam verborum circuitu involvuntur non pauca. Catholicis & Ecclesiis illorum admodum perniciosa, utpote quibuscunq; locis, maximè verò in Civitatibus & oppidis Regiis synagogas construere, templa Catholica, in bonis suis patrimonialibus occupare atq; profanare,

bona

bona Ecclesiæ in proprios usus convertere, & his similia, quæ inter alios magnum illud lumen nationis nostræ, Cardinalis Hosius in suo examine istius articuli confœderationis latissimè prosequitur?

41. Ultimo * quæritur, An non privato commodo, sed pro COMMUNI CIVIUM UTITATE sit conscripta? Tantum ab est, ut ea res communi omnium utilitate introducta dici possit. Ut etiam non solum nniversæ Reipubl: sed & singulis exitiosa sit, ut potè quæ hominibus viam ad inferos patefaciat? Et sanè, sicut nec gregi ovium salutare fuerit, si pastoribus & custodibus remotis, lanienæ ferarum exponantur; ita neque Christianis conducibile esse potest, si libertas quidvis credendi, qua sibi perniciem concilient sempiternam, illis concedatur. Cùm itaque ex his quæ iam dicta sunt, manifestum sit, quòd hic articulus confœderationis ad formam justarum & legitimarum legum nullo modo accommodari queat, quòd videlicet in illo multa Deum lædunt, proximum & conscientiam offendunt, religionem Catholicam convellunt, seditionibus viam aperiunt, unitatem & concordiam Regni scindunt, atq; adeò totam Reipubl: formam immutant contineantur: idcircò nulla ratione apud nos pro lege haberi debet, utpotè quæ unanimi ordinum & statuum consensu & approbatione, nunquam hactenus est lata & stabilita neque salva Catholicorum conscientia & juribus Ecclesiæ stabiliri ullo unquam tempore potest. Neque tamen ob id, vim aut injuriam aliquam diversæ religionis homines à Catholicis expectare debent, cùm is sit animus, ea voluntas omnium Catholicorum adversus illos, ut malint potius eos, tanquam fratres & propinquos ab errore ad veritatis lucem revocare, quam quicquã in eos gravius decernere. Ego sanè hanc quæstionẽ verbis Divi Augustini sic concludo: *Concordate nobiscũ fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis. Si propterea nos gravius odistis, quia errare vos & perire non permittimus, hoc Deo dicite, quem timemus, minantem malis pastoribus & dicentem: Quod erraverat, non revocastis: & quod perierat, non inquisivistis.*

QVÆSTIO IX.

De jure patronatus atq; cortesanis, & an aliquando patroni jure præsentandi privari possint?

SVMMARIA.

1. *Juris patronatus spiritualis definitio.*

2. Jus patronatus Ecclesiasticum propriè spirituale dici non potest, sed spirituali annexum.

3. Pluralitatis patronorum in præsentatione quæ ratio habenda.

4. Episcopus sine præsentatione patroni, an in beneficio aliquem instituere possit.

5. Patroni Clerici vel Laici intra quod tempus præsentare aliquem ad beneficium debeant.

6. Privilegia fundatoribus Ecclesiarum, quæ competant.

7. Dispositio Concilij Tridentini de jure patronorum.

8. Querela secularium de præsentatione Episcoporum quam sit justa.

9. Templa & alia beneficia Ecclesiastica quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur.

10. Ea, quæ in bonis nostris sunt, quando dominio nostro non sujiciantur.

11. Jus patronatus separatim vendi aut obligari non potest.

12. Summus Pontifex etiam sine præsentatione patronorum, de Ecclesia patronata providere potest.

13. Cortesani in Curia Romana beneficia impetrantes, quomodo coërceantur.

14. Modus & ratio devolvendæ collationis beneficij ad loci ordinarios.

15. Causæ juris patronatus coram quo judice tractari bebeant.

1. JUS patronatus * Ecclesiasticum seu spirituale, dicitur potestas præsentandi aliquem ad beneficium Ecclesiasticum vacans, secundùm Abbat: in rub: extr: de jure patronat. & Hostien: ibidem in summa. Dicitur autem hîc jus patronatus spirituale ad differentiam juris patronatus temporalis, quod liberti patronis præstare tenentur teste Covar: prac. quæst. 10. cap: 26. Quinimò * neq; jus patronatus Ecclesiasticum, de quo hîc dicitur, propriè est jus spirituale, sed annexum spirituali, per expreß: text: in cap. de jure 16. in verbis: *Cùm inconveniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali connexum*, tit: de jure patron. gloß: in cap: *Literas*. 2. in verbo: *Spiritualibus* tit: de juram. calum. Et ideò à Laicis quoq; possideri & præscribi potest; per expreß: text. in cap: 1. tit: de jure patronat, in 6. Felin. in cap *Quanto*. tit: de judiciis. Quod usque adeò procedit, ut etiam transeat ad hæredes, tam sanguinis quàm extraneos, non solùm masculos, sed & fœminas, per text. in cap. *Quoniam*. 3. in verb: *Hæredes*. extra de jure patron: & in cap. fin. de conceß. præbend. Quo tamen * casu, si plures ab uno ex patronis relicti sint hæredes, vocem unius duntaxat habebunt in præsentatione. Nam & alias, quando plures sunt patroni, possunt inter se convenire, ut alternis vicibus præsentent, cap: fin: Clement. de

jure patronat. idq; hodie ſervari praxis quotidiana docet. Quod ſi de eo convenire non poſſint, & diſcordes in præſentando permaneant, tunc præferendus eſt præſentatus à majori parte, ſi eſt idoneus, pex expreſſ. tex. in cap: *Quoniam* 3. in verbis: *Præſenti decreto ſtatuimus, ut ſi fortè in plures partes fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur aſſenſu.* extra de iure

4. patronat. Quamvis verò * regulariter Epiſcopus non poſſit inſtituere aliquem in beneficio ſine præſentatione patroni, per expr: text: in cap. *Decernimus.* 16. qu. 7. ibidem.

Decernimus, ut quàmdiu fundatores Eccleſiarum in hac vita ſuperſtites extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere ſollicitam, atque rectores idoneos in iisdem ipſi offerant Epiſcopis ordinandos: Et inferius ibidem: *Quod ſi ſpretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præſumpſerit Epiſcopus ordinare, & ordinationem ſuam noverit irritam eſſe, & ad verecundiam ſuam alios in eorum locum (quos iidem ipſi fundatores condignos elegerint) ordinari:* Sæpius tamen fieri id ſolet, ut certas ob cauſas etiam non interveniente patronorum collatione, Epiſcopus teneatur providere Eccleſiæ de rectore ejusdem, maximè verò ſi patroni ob incuriam vel ob diſſenſionem, aliamvè ob cauſam tempus à Canonibus definitum in præſentando omittant, cap: *Eam te* 22. in verbis: *Illas autem Eccleſias de quarum patronatu controverſia fuerit, ſi intra ſex menſes poſtquàm vocaverint non fuerit controverſia terminata; licicum tibi ſit de perſona idonea ordinare:* tit: de jure patron. Hoc verò * ſex 5.
menſium tempus, ſolis tantum clericis conceſſum eſſe, Doctores juris tradunt; laicis verò quatuor menſium tempus, ad præſentandum, competere jura dictant. cap. *Quoniam.* in verbis: *Si autem hoc ſine ſcandalo eſſe nequiverit, ordines antiſtes Eccleſiam, ſicut melius eam ſecundum Deum viderit ordinandam. Et idipſum etiam faciat, ſi de jure patronatus quæſtio emerſerit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menſes non fuerit definitum:* tit: eod: de jure patron. Cui concordat alius itidem text: in cap: *Cùm propter.* 27. tit: eod. Ubi hoc ſpecialiter in favorem patronorum cavetur, quod talis Epiſcopi proviſio ſeu ordinatio Eccleſiæ non debeat in poſterum generare præjudicium patronis ejuſdem. Ratio ejus rei, quòd Epiſcopus negligentius patronis uti jure ſuo Eccleſiam ordinare poſſit hæc eſt,

est, quòd patroni consequvuntur jus patronatus non propria sua authoritate, sed ex gratia & permissione Ecclesiæ. Cùm enim matris loco sit, admodùm benignè cum filiis suis procedit, præsertim circa hujusmodi fundationes Ecclesiarum, seu aliorum beneficiorum. Nam fundatoribus eorumque hæredibus facultatem præsentandi ad easdem Ecclesias atque beneficia, gratas ipsis personas, Ecclesiæ tamen Dei imprimis utiles & idoneas clementer indulgere solet; prout id: di: cap: *Quoniam.* & cap. *Nobis.* 21. tit: de jure patron: probatur. Et clariùs Trident: Concilium de his disponit, in verbis: *Nemo etiam cujusvis dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quacunque ratione, nisi Ecclesiam, beneficium aut capellam de novo fundaverit & construxerit, seu jam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotaverit, jus patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. In casu autem fundationis aut dotationis hujusmodi, institutio Episcopo & non alteri inferiori reservetur:* Sess. 14.
6. cap. 12. Quemadmodum * & alia hujusmodi, fundatoribus pietatis ipsorum causa ex ordinatione Ecclesiæ debentur privilegia. Et in primis honor processionis ut nimirum alios præcedere possit, fundatori serventur: item, si ad inopiam vergat, ex proventibus Eccles: illi succuritur: d. cap: *Nobis.* ibi *Pro fundatione quoque Ecclesiæ honor processionis fundatori servatur. & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modestè succuritur, sicut in sacris Canonibus est institutum:* extra de jure patron. Canon autem cujus hic fit mentio, fuit Concilij Toletani, & in cap: *Quicunque.* 30. proponitur his verbis:

Quicunque fidelium devotione propria de facultatibus suis Ecclesiæ aliquid contulerint, si fortè ipsi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant. 16. qu. 7. Unde satis liquidô constat, quod cum ipsi fundatores, Ecclesiasticas facultates dispensandi pro suo arbitrio non habeant facultatem, multominus Ecclesias ipsas, quibuslibet ad regendum committere, vel aliis aufere possunt. Licet enim habeant jus providendi, & consulendi, & sacerdotem inveniendi non tamen habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi tanquam propriis bonis prout id ex Canonibus dicti Concilij Toleta: in cap. *Filiis* 31. traditur his verbis: *Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus (puta Ecclesiæ ab illis donatis) non liceat quasi juris proprij potestatem præ-*

ferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcunq; præsumere: sed hoc solùm in salutarem sollicitudinem adhibere, quod aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam, vel aliquã partem salutaris mercedis assumant. Si quis vero deinceps hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum cum confusione restituet, & excumunicationis annuæ sententiam sustinebit. 16. qu: 7. Quibus adstipulatur* etiam dispositio Concilij Tridentini, cujus verba, etiam si prolixiora sint: ob singularem tamen, quam in se continent elegantiam & divinam quandam gravitatem, hic referenda esse duxi. *Sicuti*, inquit sancta Synodus *legitima patronorum jura tollere, piasq; fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est: sic etiam, ut hoc colore beneficia Ecclesiastica in servitutem, quod à multis impudenter fit, redigatur, non est permittendum.* Et paulò post: *Patroni beneficiorum cujuscunque ordinis & dignitatis, etiamsi communitates, universitates, collegia quæcunque clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, peruentuum, obventionum quorumcunque beneficiorum, etiamsi verè de jure patronatus ipsorum ex fundatione & donatione essent; nullatenus, nullavè causa, vel occasione se ingerent; sed illos liberè Rectori, seu beneficiato, nonobstante quacunq; consvetudine etiam distribuendos dimittant. Nec dictum jus patronatus, aut alio quocunq; titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre præsumant: si secùs fecerint, excommunicationis & interdicti pænis subjiciantur, & dicto jure patronatus ipso jure privati existant.* Sessione 25. cap. 9.

7.

Ac proinde * cùm his sacrorum Conciliorum sanctionibus nihil sit evidentius, quis dissimulare potest, indignum omninò esse, quòd à secularibus quibusdam, tàm in Comitiis publicè, quàm & alibi privatim, eo nomine in clerum tot passim exaggerentur querimoniæ, ac si ab Episcopis, aliisvè personis Ecclesiasticis, jure suo circà dispositionem & ordinationem Ecclesiarum priventur: cùm multò æquior, magisque veritati consona, hac in parte sit status Ecclesiastici querela, quod nimirum à talibus patronis Ecclesiæ desolentur; quòd sepulchra piorum Catholicorum violentur; quod plebs sine sacramentis & cultu divino vivat, & instar pecudum moriatur; quod thesauri Ecclesiæ & ornamenta distrahantur, & in usus prophanos convertantur; quod fundi denique & census Ecclesiis adscripti adimantur. Longum certè nimisque tædiosum esset commemorare singula,

8.

la, quæ partim contaminata hære-
ticorum usu, partim deserta, ob ex-
pulsos sacerdotes Catholicos tem-
pla Deo sacra in hoc. Regno repe-
9. riantur. At fortè * nasutuli qui-
dam tantam injuriam, tantamvè
impietatem hac ratione excusare
volent, quod suæ quisq; rei mode
rator & arbiter esse debeat, ita ut
liberam administrationem & alie-
natione̅ reru̅ suaru̅ ingenuo homi-
ni denegare, summæ sit iniquitatis,
l. Non usq; 2. ff. si quis à parent. ma-
numiss. sit. Cùm verò Ecclesiæ, &
alia hujusmodi beneficia, Ecclesi-
astica in bonis patrimonalibus lai-
coru̅ consistant, si in iis uti jure suo,
eaque pro arbitrio suo ordinare
prohibeantur, quis justam eos ha-
bere conquerendi causam negabit?
Sanè Gordius iste nodus, à quovis
mediocriter etiam in jure versato
facilè dissolui potest. Illæ etenim
res, propriè & verè in patrimonio
nostro esse dicuntnr, quæ scilicet
dominio nostro subjici possunt, ut
sunt res prophanæ, quarum admi-
nistratio nemini denegari debet,
per jura supra allegata: at quæ
Dominio nostro subesse non pos-
sunt, ut sunt res sacræ & spirituales,
aut spiritualibus annexæ, quale est
jus patronatus, ut supra dictum fu-
it, eæ quanquam in bonis nostris
sunt, in patrimonio tamen nostro
esse nequaquam censeri debent;
cùm Divini juris sint, & in nullius
bonis esse dicantur, l. 1. ff. de rerum
divis. Cùm & alias * multa talia 10.
in bonis nostris habeamus, quibus
liberè pro arbitrio nostro uti non
possumus. Exempli gratia, flumi-
na publica etiamsi intra terminos
patrimonij nostri contineantur,
non tamen pro arbitrio nostto illis
uti possumus. Nemo enim flu-
men publicum, præsertim naviga-
bile, alio divertere aut impedire̅
potest: quod item de via publica,
& aliis publicis locis dicendum est,
tit: ff. nè quid in flumin: publ, item
sub tit: de flumin: de quo etiam
Statuta atque Constitutiones Regni
clarè admodum disponunt. Ac
proinde, quando quidem hujusmo-
di fundationes seu donationes Ec-
clesiarum, aliorumvè beneficio-
rum, in bonis nostris esse desierunt,
posteaquam semel Deo dicatæ atq;
Ecclesiæ applicatæ, amplius in pro-
phanos usus converti non possunt;
nulla profectò ratio est, cur eas pa-
troni, tanquam proprias & patri-
moniales vendicare sibi, debeant?
Unde consequens est, * quòd nemo 11.
Ecclesiam, aut jus patronatus ali-
cui vendere aut obligare potest,
cùm illa sint juris divini & spiritua-
lis, ut sæpius dictum fuit; sed tran-
seunt hæc cum universitate domi-
nij, nisi venditor ea sibi specialiter
excipiat. cap. ex literis 7. extra de
jure

jure patron. alioquin comparans vel emens jus patronatus seorsivè, non cum universitate bonorum, eo privari debet, per text: in cap: *Quia Clerici.6.*tit: eodem de jure patron:
12. Majorem * proculdubio isti juris patronatus assertores occasionem conquerendi haberent, si etiam hodie sine præsentatione patronorum, nullovè impedimento tali, ob quod patronus à præsentando removeri debeat interveniente, summus Pontifex ex plenitudine potestatis suæ, de Ecclesia patronata provideat, quod illi de jure competere, dum modò mentionem faciat juris patronatus laici Passim D. D. juris testantur, ut est glos: in cap. *Per literas:* in verbo, *Apostolicis,* Clement: de prebend: & notat Abb: in cap. *Quantam.* facit gloss. & ibi Abb: in cap. *Cùm dilectus.* tit: de jure patron.. Et certè * superioribus
13. temporibus, usque ad Sigismundi primi Regis imperium, tantum is mos in Curia Rom: impetrandi beneficia tam juris patronatus laicorum, quàm spiritualium inoleverat, ut etiam legibus severissimis à Regibus Alberto & Alexandro eo nomine promulgatis, vix, imò nè vix quidem prohiberi id potuerit, prout videre est in statutis Regni, sub verbo, *Jus patronatus:* donec tandem summo studio & labore Sigismundi primi Regis id effectum est, quod ex præscripto indulti à sancta sede Apostolica, summoque Pontifice Clemente septimo impetrari, nullus post hac Cortesanus, quod idem est in Curia Romana commorans, hujusmodi beneficia, quæ juris patronatus fuerint Regij, aut laicorum, vel in mensibus, ab eadem sancta sede Apostolica Ecclesiasticis personis gratiosè concessis impetrare præsumat; idq; postmodum statuto ejusdem Regis, Cracoviæ, Anno 1540. lato, confirmatum fuit; quo, in hujusmodi Cortesanos, sive ut clarius dicam, beneficia in Curia Rom: contra præscriptum indulti superius recensiti impetrantes, gravissimæ pœnæ statuuntur, ut videre est sub tit: Cortesani. Non tamen existimare * 14.
quispiam debet, hoc jure sive statuto sacrosanctas Concilorum sanctiones, contra negligentes, aut alio quovis modò inhabiles patronos promulgatas, quarum supra mentio facta est, sublatas atque abolitas esse; quinimò de his, ita hodie disponitur, quod nimirum, si patronus intra spacium quatuor mensium præsentare ad beneficium vacans negligat, eo casu, pro illa tantùm vice jus collationis illius beneficij competit loci ordinario seu Episcopo, tanquam verò & legitimo rerum Deo dicatarum in sua Diocæsi patrono: si verò etiam Episco-

Epiſcopus officio ſuo hac in parte non reſpondeat, atque intra quadrimeſtre præſentare aliquem intermittat; tunc ad Metropolitanum pro illa itidem vice devolvitur collatio; eo verò intra hoc idem tempus non conferente, ad ſummum Pontificem recurſus fieri debet. Qua in re nulla fit patronis injuria, ſi quidem ipſi ſua culpa hoc beneficio collationis ſeſe privant, quin imò hac ratione quando ordinarij Eccleſias vacantes conferunt perſonis idoneis, piis prædeceſſorum fundationibus, quæ à patronis negligebantur ſatis fieri
15. res ipſa teſtatur. Atque hæc * de jure patronatus ad præſens dicta ſufficiant; hoc uno addito, quod cauſæ juris patronatus coram Judice Eccleſiaſtico tractandæ ſint, eo quod naturam ſequantur ſpiritualitatis: cap. *Quanto*. & ibi: Felin tit: de judiciis. Mixtum enim ſequitur naturam ſimplicis dignioris, ut notat Geil. lib. 1. obſer. 38. num. 6. Quod etiam probat ſtatutum Sigiſmundi primi, Cracoviæ 1543. promulgatum, ubi inter alias cauſas, quas Judices ſpirituales cognoſcere debent, cauſæ quoque juris patronatus Plebanatuum, Altarium, Præbendarum, & aliorum ſacerdotiorum, ad judicium ſpirituale pertinere dignoſcuntur.

QVÆSTIO X.

De præſcriptionibus, & an res, ſeu bona Eccleſiæ præſcriptione acquiri poſſint?

SVMMARIA.

1. *Regulariter omnes res præſcribi poſſunt.*
2. *Præſcriptione acquiruntur ea, quæ poſſidentur.*
3. *Laici res ſacras ſpirituales & ſpiritualibus annexas præſcribere non poſſunt.*
4. *Res, quæ in commercio ſunt hominum, præſcriptione acquiruntur.*
5. *Præſcriptione quadraginta annorum, res ſeu bona temporalia Eccleſiæ acquiri poſunt.*
6. *Romana Eccleſia ſola centum annorum præſcriptione gaudet.*
7. *Ad præſcriptionem inducendam requiritur primum poſſeſſio continua & non interrupta.*
8. *Juſtus titulus ad præſcriptionem neceſſarius eſt.*
9. *Bona fides in præſcriptione adeſſe debet.*
10. *Res, ut ſint præſcriptibiles ad præſcriptionem longiſſimi temporis requiritur.*
11. *Præſcriptionis Eccleſiaſtico ordini objectio, an ſit juri conſentanea.*
12. *Alienatio bonorum Eccleſiæ, quando fieri poſſit.*
13. *Præſcriptio contra privatas perſonas de proventibus Eccleſiaſticis, an currere debeat.*

14. Con-

14. Conclusio operis, & ipsius authoris de suscepto labore declaratio.

1. REgulariter * omnis res, omne jus, & omnis actio præscribi potest: cap: *Ad aures* 6. text. de præscript: & l. *Sicut in rem.* eod: de præscript. 30. vel 40. annorum. Ut enim litium esset aliquis finis, præscriptonem institutam esse, Jurisconsultus in l. fin. ff. pro suo, testatur: & pro inde non injurius videtur esse is, qui rem legitima præscriptione acquirit: quia ille, qui patitur rem præscribi, videtur consentire & alienare: l. alienationis: 28. ff. de verbor: significat. Hoc * tamen ita intelligi debet, si ea quæ præscriptione acquiruntur, ab acquirente possideri de jure possint, d. cap. *Ad aures:* alioquin quæ possideri non possunt, per consequens nec præscribi, cap. *Causam extr:* de præscript. Possideri autem non possunt ea, quæ in commercio hominum non sunt, quævè dominio alicujus subjici non possunt, ut sunt res sacræ & Deo dicatæ §. nullus. Instit. de rerum divisione.
3. Et ideò * laici cujuscunque status & conditionis, hujusmodi res sacras & alia spiritualia, vel spiritualibus annexa, puta Ecclesias, loca religiosa, jus decimarum, & his similia, sicuti neque possidere, ita neque præscribere possunt, etiamsi mille anni transierint, secund: Joan: Andr. in cap: 2. de præbend: in 6. & gloss: in l. 2. verbo *Ancillam.* Codi: de ingen: manumiss. Præscriptiones enim eò potissimum respectu inductæ sunt, ut aliorum jura & dominia, quæ in rebus habentur, beneficio præscriptionis acquirantur, & in præscribentem transferantur: nullum verò jus aut dominium in hujusmodi rebus sacris & spiritualibus quisquam habere potest, ut jam dictum est. Quod praxis etiam Curiæ Regalis decreto Regio, inter Plebanum Zernovicen: & Plázá feria secunda post octavas sacratissimi Corporis Christi 1598. lato, comprobavit. Secus est * in iis rebus, quæ sunt in 4.
commercio hominum, & alias per traditionem, aut alio quopiam modo dominio nostro subjici possunt, quæ licet præscribi principaliter prohiheantnr: eas tamen ex præscripto juris, quadragenaria præscriptione, quæ (ut in l. Omnes 6. Cod. de præscript: 30. vel 40 annorum habetur) omne jus privatum vel publicum, in quacunque causa, vel quacunque persona tollit, (& in jure Canonica appelletur) perimi Doctores juris tradunt.
Qua quidem * præscriptione quadragenaria, etiam res seu bona Ecclesiæ, præsertim temporalia, ut fundi, sylvæ, prædia urbana & rustica, aliæque res Ecclesiasticæ, quæ 5.

ex certis caufis etiàm alienari pof-
funt acquiruntur. Id enim tàm
Jure Civili. in auth: quas actiones,
Cod. de facrof: Ecclefiis. quam Ca-
nonico in Cap. *De quarta* cap. *Ad
aures.* & cap. *Illud.* 8. cujus funt ver-
ba: *Illud autem te fcire volumus &
tenere; quod adverfus Ecclefias mino-
rem præfcriptionem; quàm quadra-
ginta annorum Rom: Ecclefia non ad-
mittit, licet quidam Canones compro-
bant tricennalem: & Ecclefia fe po-
teft adverfus Ecclefiam quadragena-
ria temporis præfcriptione tueri de re
illa, quam in concuffè quadraginta
annis nofcitur poffedifse*, extr: de præ-
6. fcr. difponitur. Sola tamen * Ro-
mana Ecclefia gaudet fpeciali pri-
vilegio centum nimirùm annorum
præfcriptione, cap: *Vobis.* 14. extra
de præfcript: item cap: *Nemo.* 16. qu:
3. & ego notavi obfer: 76. num: 6.
pract. obfer. Cent. 1. Verùm enim-
vero fciendum eft, quòd ad præ-
fcriptionem inducendam, cùm in
aliis tùm vel maximè in Ecclefiæ
bonis, non fufficiant fola tempo-
rum intervalla, (quemadmodum
fibi quidam perfvadent) fed necef-
faria fit bona fides, & alia juris re-
7. quifita. Primùm * enim omnium
requiritur poffeffio, & illa quidem
continua, cùm fine poffeffione
præfcriptio non procedat: cap. *Sine
poffeffione.* 3. de reg. jur: in 6. Et qui-
dem talis continua poffeffio effe de-
bet, quæ nè momento quidem in-
terrupta fit, alioquin illa five Civi-
liter five naturaliter interrupta,
etiam præfcriptio rumpetur, l. na-
turaliter ff. de ufucap. Accedit
etiam illud, ut non fit per vim oc-
cupata hujusmodi poffeffio, fed
tradita à vero rei illius domino.
Nam ad præfcriptionem bona fides
neceffaria eft ut inferius dicetur,
quæ adeffe non poteft, ubi traditio
non interceffit, gloff: in l. Celfus
27. ff. de ufucap. Secundò * ad 8.
præfcriptionem requiritur juftus
titulus, cap. *Si diligenti*, extra de
præfcript: qui quamvis in jure plu-
ribus modis accipiatur, ut eft gloff.
in l. Non eft, in verbo Titulus Cod.
fam. ercif. Hoc tamen loco, pro ju-
fta caufa poffeffionis, vel pro eo, per
quod indicatur aliqua poffidendi
legitima caufa fufficiens ad domi-
nium acquirendum accipi debet,
cujusmodi eft titulus pro dote, pro
hærede, & fimiles, qui in l. poffide-
ri. 3. §. genera. 21. ff. de acquiren: &
ammitt. poffeff. & Inftit. de rerum
divif: enumerantur. Tertiò * re- 9.
quiritur bona fides, l. unica, Cod.
de ufu cap: transferen. id eft, fince-
ra illæfaque confcientia, excufans
unumquemque de ignorantia rei
alienæ, cap. *Si virgo:* cauf. 34. qu.
1. ubi exprefsè ita traditur. *Tamdiu*

 quisq;

quisq; bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cùm verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor probibebitur, tunc justè injustus vocabitur. Quæ quidem bona fides, non tantum ab initio Possessionis, sed etiam omni tempore usq; ad completam præscriptionem semper adesse debet: alioquin si quocunque tempore superveniat mala fides, id est, scientia vel notitia rei alienæ, ante præscriptionem adimpletam, interrumpitur præscriptio, idq; tam in Civili, quàm & in Canonica, puta 40. annorum præscriptione procedit, cap. fin. extr. de præscrip. his verbis. *Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est, Synodali juudicio definimus, ut nulla valeat absq; bona fide præscriptio tam Canonica, quàm Civilis. Cùm generaliter sit omni constitutioni atque consvetudini derogandum, quæ absq; mortali peccato non potest observari. Unde opartet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.* Ex quibus manifestò apparet, quod jura Canonica in hac parte corrigant jura Civilia, quæ permittunt præscriptionem longissimi temporis, etiam cum mala fide, l. Cùm notissimi. Cod. de præscript. 30. annorum.
10. Quartò requiritur * ad præscriptionem, ut res sive bona sint ejus naturæ quæ præscriptione acquiri possunt. Res enim quæ non sunt in commercio hominum ut sunt res furtivæ, vi ablatæ, res sacræ, publicæ item quæ à legibus alienari prohibentur, ut sunt res pupilli, furiosi, res dotales, res Ecclesiasticæ, nulla ratione præscribi possunt, secundum Gloss. supra rubr. ff. de divers. & tempor. præscript. Sanè * si jam isti qui præ- 11.
scriptionem nescio qualem Ecclesiastico ordini objiciunt, res vel bona Ecclesiastica, secundùm hæc omnia requisita juris à se possideri ostenderent, justam procul dubio de beneficio præscriptionis sibi denegato, causam conquerendi haberent: at cùm de facto potiùs, quàm jure res vel bona Ecclesiæ occupantes, ea longissimi temporis spatio interveniente, tanquam propria sibi vendicare contendunt, videant quo jure, quavè justitia nixi id faciant? Cùm enim * bona sive 12.
res Ecclesiæ, aliter quam in evidentem Ecclesiæ utilitatem, idq; intervenientibus certis quibusdam solennitatibus, quas in Cent. 2. obser. pract. brevi si per ocium licuerit, in lucem proditura obser: 38. num. 10. persequor, alienari non possint: frustra quis alium modum acquirendorum eorundem bonorum

rum

rum usurpare sibi debeat. Ac proinde etiamsi quis emptionis, donationis, permutationis, vel alio simili titulo, citra tamen solennitatum, in alienandis bonis Ecclesiæ observantiam, eadem bona longissimo tempore possideat; nequaquam tamen ea præscribere potest, utpotè quòd alienatio hujusmodi sine consensu superiorum quorum interest, puta summi Pontificis, Episcopi, & Capituli, ipso jure sit nulla, & contra prohibitionem legis facta, prout de his fusiùs dict. obser: 38. traditum est. Quo etiam respexisse videtur, Constitutio illa Anni 1588 in fælici coronatione moderni Regis, de alienationibus bonorum Ecclesiæ promulgata. Et jure id quidem: nam cùm religio ipsa Catholica sit perpetua atque æviterna, consequens est, quod etiam adnexa eidem, putà bona & res Ecclesiæ, perpetuitatis jure gaudere debent. Cùm alioquin ex præscripto juris nostri, quibuscunque personis, etiam contra ipsum Regem, bona nullo jure recepta, nulla obstante præscriptione, repetendi jus sit; prout dicta Constitutione 1588. de his latius dispo-
13. nitur. At dicet * fortè aliquis? Sit ita, quod contra Ecclesiam non currat præscriptio, at contra personas privatas, putà Ecclesiasticas vel similes: quæ sive pro decimis, sive pro censibus, sive pro aliis quibuslibet injuriis jure agere tantò temporis intervallo cessant, cur hoc beneficium præscriptionis secularibus denegari debeat? Fateor equidem si de hujusmodi rebus, eadem apud nos, quæ apud alias nationes Christi nomen professas, juris dicendi justitiæque exercendæ ratio constaret, saltem quo ad forum exterius, utcunque id concedi posse; at cùm ex more & consvetudine istius Regni, etiam pauperculo cuivis sacerdoti, imò egenis quoque & è mendicata stipe in hospitali viventibus, pro exigua annui census pecuniola, putà duodecim vel viginti grossornm, primùm in judicio terrestri, postmodum in judiciis Tribunalibus, idque sine expensarum refusione, jus suum persequi necessum sit, quæ æquitas quævè justitia erit, talia sibi vendicare titulo præscriptionis, maximè verò quod in exigendis hujusmodi rebus, non tàm negligentia petentium, quàm difficultas & tarditas solventium culpanda sit. Sæpius enim videmus, misellos istos, jam monere, jam rogare, jam obsecrare, ut de retentis decimis vel censibus iis satis fiat; at cùm satisfactio, nunc promittitur, nunc eluditur, & de die in diem, de anno in annum differtur: quid ampliùs expectare debeant, cùm non vident, tùm de-

minu

mùm non ſine magnis ſumptibus & faſtidio, ſimul & ſemel jure id repetere coguntur, quod bonis modis obtinere non poſſunt. His itaque tot ac tantis rationibus, ſatis ſuperque (niſi me omnia fallunt) demonſtratum eſſe puto, quæ jurium atque immunitatum Eccleſiaſtici ſtatus, ſit æquitas & juſtitia. Ut verò omnis planè ex omnium animis in Eccleſiaſticum ordinem malevolentia (quæ mea quidem ſententia, hujusmodi quæſtionum fons eſt & origo) eximatur, præter alias conſilij mei rationes, ea vel potiſſima fuit, quæ me non invitarit ſolum, ſed etiam coegerit, ut quantum vacui temporis ab occupationibus Aulicis haberem, ſucciſſivis planè horis, eam juſtiſſimam æquiſſimamq; Eccleſiaſtici ordinis cauſam, tractandam mihi aſſumerem. Qua in re, ſi quid profeci, aut præſtiti, aliorum ſit judicium. Mihi ſat erit, ut hic qualiſcunque meus labor, ad De gloriam, & Eccleſiaſtici ſtatus utilitatem atque defenſionem ſuſceptus, ſit meæ erga ſanctam ſedem Apoſtolicam, & religionem Catholicam, perpetuæ obſervantiæ monumentum.

24\.

LAUS DEO.

INDEX DECADIS QUAESTIONUM PUBLICARUM.

Prior numerus quæstionem, Posterior numerum marginalem denotat.

M.

N

O.

P.

Præ-

FINIS.

BIBLIOTH. UNIV. JAGELLONICAE

